

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Hannu Vainionpää

Talouskriisi on Kreikan kohdalla kääntynyt antiikin tragediaksi

Talouden konseptuaaliset metaforat Pohjalaisen mielipidekirjoituksissa

Nykysuomen pro gradu -tutkielma

Vaasa 2016

SISÄLLYS

TAULUKOT	2
TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen tavoite	6
1.2 Aineisto	7
1.3 Menetelmä	8
1.4 Aikaisempaa tutkimusta talousmetaforista	9
2 KONSEPTUAALISEN METAFORAN TEORIASTA	12
2.1 Konseptuaalinen metafora	12
2.1.1 Lähde- ja kohdealue, kartoitus ja kategoriat	13
2.1.2 Metaforien luokittelu	15
2.1.2.1 Funktionaalinen luokittelu	15
2.1.2.2 Konventionaalisuus, laatu ja yleisyyden taso	17
2.1.3 Metaforien universaalisuus	19
2.2 Teorian taustasta, kehityksestä ja kritiikistä	21
3 TALOUSMETAFORAT MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA	25
3.1 ORGANISMI	27
3.2 LIIKE	38
3.3 SÄILIÖ	42
3.4 KILPAILU	48
3.5 MATKA	52
3.6 RAKENNUS/RAKENNELMA	54
3.7 AHDINKO	58
3.8 YHTEISTYÖ	61
3.9 KONE	64
3.10 NÄYTELMÄ	67

3.11 SOTA	68
3.12 AIKA	70
3.13 Muut	72
3.14 Yhteenveto	75
 4 LOPUKSI	 78
 LÄHTEET	 80
 LIITE. Aineiston mielipidekirjoitukset	
 TAULUKOT	
Taulukko 1. Metaforien lähdealueet ja ilmausten määrällinen jakauma	25
Taulukko 2. Metaforien esiintyminen lähdealueittain	76

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Hannu Vainionpää

Pro gradu -tutkielma:*Talouskriisi on Kreikan kohdalla kääntynyt antiikin tragediaksi*

Talouden konseptuaaliset metaforat Pohjalaisen mielipidekirjoituksissa

Tutkinto:

Filosofian maisteri

Oppiaine:

Nykysuomi

Valmistumisvuosi:

2016

Työn ohjaaja:Esa Lehtinen

TIIVISTELMÄ:

Tämän tutkimuksen tutkimuskohteena on sanomalehti Pohjalaisen talousaiheisten yleisönosastokirjoitusten talousmetaforat. Teoriataustana toimii kognitiivis-kielitieteellinen konseptuaalisen metaforan teoria, jonka mukaan metaforat eivät ole erikoisia kielellisiä ilmauksia, vaan ihmisen perustavanlaatuinen tapa jäsenellä ja ymmärtää ympäröivää maailmaa.

Tutkimuksessa on edetty aineistolähtöisesti analysoimalla teksteistä taloutta koskevat metaforiset ilmaukset. Ilmaukset on kerätty yhtenäiseksi dataksi ja tyypitelty niistä nousevien konseptuaalisten metaforien lähdealueiden mukaan. Tutkimusmenetelmänä on hyödynnetty Rudolf Schmittin systemaattisen metafora-analyysin mallia.

Aineisto muodostuu 83 talousaiheisesta yleisönosastokirjoituksesta, jotka on kerätty vuoden 2015 lehdistä aikaväliltä heinäkuu–lokakuu. Tutkimus osoitti, että taloutta jäsenellään useiden metaforien kautta. Ilmauksista muodostui 12 eri lähdealuetta. Metaforateorialle tyypillisesti metaforat on ilmaistu muodossa TALOUS ON X, jolloin X viittaa kapiteeleilla ilmaistuun lähdealueeseen. Lähdealueet ovat ORGANISMI, LIIKE, SÄILIÖ, KILPAILU, MATKA, RAKENNUS/RAKENELMA, AHDINKO, YHTEISTYÖ, KONE, NÄYTELMÄ, SOTA ja AIKA. Analyysiin sisältyy myös 13. jaotteluryhmä, joka pitää sisällään sekalaisen ryhmän toisistaan eroavia, ilmauslukumäärältään vähäisempiä metaforia. Monipuolisen kartoituksen perusteella myös nämä tapaukset on analyysissa otettu huomioon.

Ilmausten keskiössä oli kyseisen ajankohdan talouden heikko tilanne, jota toistuvasti jäseneltiin eri metaforien avulla. Käytetyn metaforan kautta taloudellisen tilanteen luonne ja vakavuus saavat sävyeroja, jolloin positiivinen ja negatiivinen jäsentely vaihtelee.

AVAINSANAT: konseptuaalinen metafora, talous, mielipidekirjoitus, Pohjalainen

1 JOHDANTO

Suomen valtion talous on jokapäiväinen uutisaihe eri medioissa. Taloustilanteen muutokset vaikuttavat yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja yhteiskunnan toimivuuteen, millä saattaa olla vaikutuksia hyvinkin monen yksilön elämään usealla eri tasolla. Talous koskettaa siis monen ihmisen arkea. Globaalin taloustilanteen muutokset ovat olleet uutisissa jo pidemmän aikaa. Suomen kohdalla Juha Sipilän hallituksen talouspoliittisista linjauksista on uutisoitu ja keskusteltu laajasti, myös sanomalehtien yleisönosastopalstoilla useista eri näkökulmista katsottuna. Aiheena taloutta voisi siis pitää erityisen ajankohtaisena, sillä siitä ei pelkästään lueta vaan myös kirjoitetaan lähes päivittäin.

Käsitteenä talous on hyvinkin arkipäiväinen, sitä käytetään laajasti ja se on kaikille tuttu. Yksiselitteistä ja yksinkertaista määritelmää taloudelle on kuitenkin hyvin vaikea antaa. Talous on käsitteenä varsin abstrakti, mikä vaikeuttaa sen määrittelemistä. Siihen liittyy myös monia eri tekijöitä, kuten tulot, menot, verotus, leikkaukset, lisäykset, budjetointi, tuonti ja vienti. Kaikki talouden osat ovat yhtä lailla abstrakteja ja vaikeasti hahmoteltavissa olevia käsitteitä. Voisi oikeastaan sanoa, että talous on näiden abstraktien osien yhtä abstrakti summa.

Tästä huolimatta taloudesta käydään vilkasta keskustelua ja jopa väittelyä eri medioiden välityksellä. Taloustilanteeseen ja taloudellisiin muutoksiin ottavat kantaa niin poliitikot ja taloustieteilijät kuin eläkeläiset, sairaanhoitajat, opiskelijat ja tehdastyöläiset. Koko kansaa koskettavana aiheena talouden käsitteellistäminen on tutkimuskohteena mielenkiintoinen. Tarkastelen talouden käsitteen jäsentelyä Lakoffin ja Johnsonin (2003) konseptuaalisen metaforan teorian näkökulmasta.

Ihmisten on kyettävä keskustelemaan taloudellisista asioista keskenään ja ymmärrettävä toistensa kannanottoja sekä puheen tai kirjoituksen merkityksiä. Tältä kannalta katsottuna talouden julkinen diskurssi on otollista maaperää talouden käsitteellistämisen tutkimiselle. Tämä tutkimus paneutuu osaltaan tähän julkiseen diskurssiin talousaiheisten mielipidekirjoitusten analyysin muodossa.

1.1 Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten taloutta jäsennellään mielipidekirjoituksissa metaforisesti. Tutkimusta ohjaavana teoriana toimii Lakoffin ja Johnsonin (2003) konseptuaalisen metaforan teoria, jonka mukaan metaforat ovat hyvinkin arkipäiväinen keino jäsennellä ja ymmärtää erilaisia käsitteitä. Teorian mukaan useimmat metaforiset jäsentelyt ja niiden ilmaukset ovat arkipäiväisiä ja kieleen muovautuneita. Yhdistettäessä talouden käsitteeseen mielenkiinto kohdistuu talouden ja sen eri osatekijöiden kielelliseen ilmaisuun ja ilmaisujen takaa löytyvään metaforiseen käsitteellistämiseen.

Tutkimuksen tavoite tiivistyy seuraavissa tutkimuskysymyksissä:

1. Millaisia talousaiheisia metaforisia ilmauksia mielipidekirjoituksista löytyy?
2. Millaisia konseptuaalisia metaforia ilmauksien takaa löytyy?
3. Mitä lähdealueita metaforat paljastavat?

Metaforatutkimukselle tyypillisesti ensimmäinen kysymys keskittyy kategorisesti alimpaan ja yksityiskohtaisimpaan metaforien muotoon eli niiden kielellisiin ilmauksiin. Kysymyksien kaksi ja kolme myötä siirryn yhä ylemmäs metaforien käsitteellisessä järjestelmässä. Tutkimuskysymykset tulee siis nähdä porrasteisena lähestymistapana aineiston analyysiin. Ensimmäisen kysymyksen tulokset auttavat vastaamaan kysymykseen kaksi, jonka tulokset puolestaan auttavat vastaamaan kysymykseen kolme. Tutkimuksen kokonaistavoite toteutuu niin ikään kolmivaiheisen analyysin avulla.

Metafora-analyysin kannalta yleisönosastokirjoitukset tarjoavat mahdollisuuden tutkia metaforien käyttöä julkisella foorumilla osana jokapäiväistä keskustelua. Koska yleisönosastokirjoitukset kuuluvat mielipideteksteihin, niiden sisältö ja rakenne ovat vapaamuotoisempia moniin muihin tekstilajeihin verrattaessa. Tällöin on mahdollisuus tutkia metaforien käyttöä arkisemmassa ja vapaammassa muodossa.

1.2 Aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu 83 mielipidekirjoituksesta, jotka olen kerännyt sanomalehti Pohjalaisen yleisönosastosivuilta. Valitsin Pohjalaisen aineistonkeruuseen, koska lehden tilaajana minulla on pääsy sekä lehden fyysiseen että digitaaliseen versioon milloin tahansa. Tällöin pystyin tehokkaasti keräämään ja analysoimaan isomman joukon aineistoa kerralla. Muiden sanomalehtien verkkojulkaisut ovat maksumuurien takana, jolloin lukija voi avata vain muutaman artikkelin per päivä usein pelkän otsikon tai alkukappaleen perusteella, mikä vaikeuttaa aineistonkeruuta. Aineiston tekstit sijoittuvat aikavälille heinäkuu–lokakuu 2015. En ole rajoittanut aineistotekstien määrää per kuukausi, joten tekstien määrä kuukausittain vaihtelee sen mukaan, miten paljon talousaiheisia tekstejä milloinkin on julkaistu.

Aineiston rajauksen kriteerinä olen käyttänyt tekstien teemaa. Aineistoon olen hyväksynyt ainoastaan ne teksti, joissa tekstin teema on talous, eli koko teksti käsittelee taloutta tai sen osia joltain näkökulmalta. Tällöin ulkopuolle jäävät tekstit, joiden pääpaino on jokin muu yhteiskunnallinen asia ja talousasioita pelkästään sivutaan lyhyesti sekä tekstit, joissa ei ole yhtä selkeää teemaa, vaan ne käsittelevät eri teemoja yksi toisensa jälkeen. Tällä valinnalla varmistin, että aineistotekstien konteksti pysyy kokonaan talouden sisällä ja selkeyttää metaforien tulkintaa.

Mielipidekirjoituksia on monenlaisia, kuten arvosteluja, kolumneja ja kommentteja. Sanomalehtien yleisönosastokirjoitukset ovat yksi mielipidekirjoitusten laji muiden joukossa. Kauppinen ja Laurinen (1987: 60) kuvaavat mielipidekirjoituksia kantaaottaviksi teksteiksi, joista sanomalehtitekstit ovat hyviä esimerkkejä keskusteleavamman ja vapaamman tyylin perusteella. Kauppinen ja Laurinen (emt. 86–87) määrittelevät myös mielipidekirjoituksen tyypillisen rakenteen, jonka keskiössä on teesi eli kirjoittajan näkemys asiasta. Teesiä pyritään puolustamaan erilaisilla argumentaation keinoilla.

Kauppinen ja Laurisen mukainen kuvaus mielipidekirjoituksesta on Niemisen (2006: 304) mukaan yleisluonnehdinta, jota voisi käyttää opetustarkoitukseen opetettaessa

mielipidekirjoituksen perusteita. Nieminen (emt. 305) pitää kuitenkin tällaista rutinoitunutta tekstilajiluonnehdintaa sopimattomana mielipidekirjoitusten kohdalla, sillä luonnehdinta ei täsmää samalla tavalla kaikissa mielipidekirjoituksissa. Nieminen itse luonnehtii mielipidekirjoitusta hyvin intertekstuaaliseksi arkidiskurssin tekstiksi, jossa viitataan palstalla aiemmin esiintyneisiin teksteihin tai laajempiin yhteiskunnallisiin ajankohtaisteemoihin (emt. 298–299).

Tämän tutkimuksen kannalta mielipidekirjoitukset tarjoavat ensinnäkin uuden näkökulman talousmetaforien käyttöön, sillä mielipidekirjoitusten sisältämiä metaforia ei ole aikaisemmin tutkittu. Rakenteellisesti mielipidekirjoitukset ovat vapaamuotoisempia kuin monet muut tekstilajit, jolloin itse tekstilajin oletusformaatti ei vaikuta metaforien käyttöön. Tekstikokonaisuutena lehdessä julkaistu mielipidekirjoitus on kuitenkin eheä kokonaisuus, josta on tämän vuoksi helpompaa poimia metaforisia ilmauksia kuin esimerkiksi internetin lyhyistä ja joskus jopa sattumanvaraisista kommentteista. Mielipidekirjoituksissa yhdistyy siis vapaamuotoinen ilmaisutapa ja rakenteellinen, selkeä kokonaisuus.

Yhdyn Niemisen näkemykseen mielipidekirjoituksista osana arkidiskurssia, mikä on myös tärkeä osa aineistonvalinnan suhteen. Metaforateorian käyttöä tutkimuksissa pyritään siirtämään enemmän kohti kielen sosiaalista puolta (ks. luku 2.2) ja tekstitasolla näen sanomalehtien yleisönosastopalstat yhtenä arkidiskurssin sosiaalisena muotona.

1.3 Menetelmä

Tutkimusmenetelmä seuraa Schmittin (2005: 369–372) systemaattisen metafora-analyysin vaiheita. Schmittin mukaan tutkimus tulee alkaa metaforan analyysikohteen valinnalla. Seuraavaksi tulee etsiä taustatietoa aiheeseen liittyvien metaforien esiintymisistä. Tämä antaa tutkijalle yleiskuvan metaforien rakenteesta. Taustatieto muodostuu aiempien tutkimusten tuloksista, jotka antavat tutkijalle joitain lähtökohtia metaforien havaitsemiseen, tulkitsemiseen ja lajitteluun.

Tautatiedon etsinnän jälkeen alkaa varsinainen analyysi, jossa metaforiset esiintymät tunnistetaan tekstimassasta. Tunnistamisen jälkeen teksti kopioidaan teksti-konteksti mukaan lukien erilliseen listaan, se analysoidaan uudelleen ja sieltä poimitaan kaikki metaforiset kuvaukset, jolloin ulkopuolelle jää niin sanottu turha tekstiaines, jolla ei ole yhteyttä metaforiseen ilmaisuun tekstissä. Erottelun jälkeen ilmaukset ryhmitellään laajemman konseptuaalisen metaforan (ilmaistuna muodossa X ON Y) mukaan. (Schmitt 2005: 371–372)

Erona Schmittin ryhmittelyvaiheeseen olen omassa tutkimuksessani ryhmitellyt metaforat lähdealueen mukaan konseptuaalisen metaforan sijaan. Metaforien tunnistaminen on kuitenkin oleellista, jotta lähdealue saataisiin selville. Olen siis lisännyt yhden uuden jaotteluvaiheen Schmittin alkuperäiseen malliin. Lähdealueryhmittely on metaforaryhmittelyä laajempi ja selkeämpi kokonaisuus, sillä lähdealueet pitävät sisällään monen tasoisia metaforia.

1.4 Aikaisempaa tutkimusta talousmetaforista

Tässä luvussa käyn läpi aikaisempaa talousmetaforien tutkimusta tarkoitukseni kartoittaa Schmittin menetelmää mukaillen aikaisempien tutkimusten tuloksia taustatiedon saamiseksi. Kartoitan myös oman tutkimukseni paikkaa talousmetaforien tutkimisen kentällä.

Eri tutkijat ovat jaotelleet tutkimustulostensa metaforia hieman eri tavoilla, mutta tuloksista voi selvästi havaita toistuvia lähdealueita ja jäsentelytapoja. Liike- ja matkametaforia esiintyy useissa tutkimuksissa (Ahvenainen 2001; Charteris-Black & Ennis 2001; Richardt 2005; Koskela 2009; Vähänen 2011), joskin ne on yleensä jaoteltu toinen toisensa alle. Taloudelliset osatekijät kuten raha liikkuvat vertikaalisesti ja taloudellinen toiminta nähtiin matkana (Ahvenainen 2001; Richardt 2005; Vähänen 2011), kun taas taloudellinen tilanne rinnastettiin liikkeeksi eri olosuhteissa kuten valossa ja pimeydessä (Koskela 2009) tai maalla, merellä ja ilmassa (Charteris-Black & Ennis 2001) riippuen siitä, onko päämäärä toivottu vai ei.

Talouden jäsentely elävänä organismina on myös yleistä (Charteris-Black 2000; Charteris-Black & Ennis 2001; White 2003; Richardt 2005; Vähänen 2011). Organismimetaforat pitävät sisällään paljon erilaisia jäsentelymalleja. Talous voidaan nähdä joko ihmisenä, eläimenä tai kasvina. Charteris-Black (emt.) kuvaa, miten taloudelliset organisaatiot ja yhtiöt saavat ihmisinä muun muassa jättiläisten, vanhempien, lääkäreiden ja rosvojen roolin. Whiten (emt.) kasvumetaforan tutkimuksesta selviää, että erityisesti kasvijäsentelylle tyypillisen kasvun käsitettä saatetaan käyttää myös suoraan ontologisesti: sille voidaan antaa joko toimivan tai vaikutusten alaisen agentin asema taloudessa.

Lääketieteelliset ilmaukset ovat organismilähtöisissä metaforissa myös yleisiä, liittyen usein talouden jäsentelyyn ihmisenä. Charteris-Black (2000) kuvaa, miten talous elävänä organismina voi parantua tai heikentyä. Charteris-Blackin ja Ennisen (2001) tutkimuksessa markkinoiden tilannetta verrattiin ruumiin ja mielen terveyteen. Vähäsen (2011) tutkimuksen kehometäforissa talous nähtiin ihmisenä useimmiten lääketieteellisten termien kautta, jolloin taloutta voitiin lääkitä, parantaa tai elvyttää. Richardtin (2005) tutkimuksessa LÄÄKETIEDE oli yksi aineistosta noussut lähdealue, jonka kautta talous nähtiin erilaisten taloudellisten hoitotoimenpiteiden kohteena olevana potilaana. Myös Koskelan (2009) tutkimuksesta käy ilmi talouden jäsentely potilaaksi.

Vastapainoksi organismimetaforille muodostuivat metaforat, joilla taloutta kuvataan elottomaksi. Alejo (2010) keskittyy tutkimuksessaan säiliömetaforaan, jossa talous ja markkinat nähdään säiliöinä. Säiliöt voivat vuotaa, niihin lisätään tai niistä otetaan ainesta, usein rahaa. Säiliö voi olla avoin, suljettu tai jopa aineeton ja fyysisesti rajaton abstrakti kokonaisuus, jolloin esimerkiksi rahaa tulee talouteen ”ulkopuolelta”. Richardtin (2005) tutkimuksessa taloutta jäsenneltiin elottomasti koneeksi ja rakennukseksi. Charteris-Blackin (2000) tutkimuksessa erot elollisten ja elottomien entiteettien ilmausten välillä näyttävät löytyvän verbitasolta. Elollista kuvaa esimerkiksi kasvaminen, ajattelu, kärsiminen ja kukoistus, kun taas elotonta laajentuminen ja sortuminen. Sortumisen ilmaukset olivat yleisiä myös Richardtin (emt.) rakennusmetaforan yhteydessä.

Kilpailu ja peli ovat myös yleisiä tapoja jäsenellä talouden ylläpitoa. Molempia on kuitenkin monenlaisia ja käytetyissä ilmauksissa näkyikin vivahde-eroja. Peli voi olla uhkapeli tai enemmän yhteistyöluontoinen joukkuepeli, kun taas kilpailu voi olla enemmän tai vähemmän leikkimielistä, kuten Vähäsen (2011) tutkimuksessa, jossa kilpailumetaforaa hyödynnettiin kahdella eri tavalla: oppositio puhui EU-tukipaketeista uhkapelinä, kun taas hallitus käytti peliä puhuessaan globaaleista talousmarkkinoista pelikenttänä. Ahvenaisen (2001) ja Richardtin (2005) tutkimuksissa puolestaan näkyi enemmän vakavamman sävyn kilpailua urheilu- ja sotametaforan muodossa, jolloin oli kyse taloudessa voittamisesta, vastustajien kukistamisesta, ja puolustamisesta. Talouspoliittiset päätökset rinnastettiin puolestaan taktisiin liikkeisiin.

Myös sääilmiö- ja luonnonkatastrofi-ilmauksia on löydetty. Charteris-Blacking ja Ennisin (2001) tutkimuksessa markkinoiden romahtamista verrattiin luonnonkatastrofeihin. Huono markkinatilanne puolestaan liitettiin huonoon säähän.

Tutkimusaineistot muodostuvat usein talouslehtien artikkeleista ja taloustieteen oppikirjoista. Yksi syy tähän lienee se, että taloustieteilijät ovat itse lähteneet mukaan talousmetaforien tutkimiseen (Alejo 2010: 1138). Sanomalehtiä analysoitaessa aineisto koostuu eri lehtien talousaiheisista uutisartikkeleista. Talousmetaforista on tehty paljon myös vertailevaa, kieltenvälistä tutkimusta universaalisuusongelman johdosta (ks. Luku 2.1.3). Talousaiheisista mielipidekirjoituksista ei ole toistaiseksi tehty tutkimusta. Oman tutkimukseni tarkoituksena onkin paikata tätä aukkoa ja hyödyntää sanomalehden yleisönosastopalstan kirjoituksia. Yleisönosastopalstat ovat osa julkista diskurssia ja mielestäni metaforatutkimusta tulisi siirtää enemmän tähän ihmistenväliseen, arkiseen suuntaan.

2 KONSEPTUAALISEN METAFORAN TEORIASTA

Tässä luvussa käsitellään konseptuaalisen metaforan teoriaa, josta tästä lähtien käytän termiä metaforateoria. Termillä metaforateoria tarkoitan siis tästä lähtien konseptuaalisen metaforan teoriaa. Myöskin metaforalla tarkoitan käsitettä konseptuaalinen metafora.

Alaluvussa 2.1 kartoitan metaforateoriaa yleisesti käyden läpi keskeisiä käsitteitä, jotka liittyvät myös tämän tutkimuksen menetelmään. Alaluvussa 2.2 annan lyhyen kuvauksen metaforateorian taustasta sekä kuvauksen teorian viimeaikaisimmista näkemyksistä, ongelmista ja kritiikistä. Viimeisessä alaluvussa puolestaan pohdin lyhyesti metaforien universaalisuusnäkökulmaa.

2.1 Konseptuaalinen metafora

Metaforaa pidetään usein pelkästään kielen poeettisena ja retorisenä keinona, eikä sillä ajatella olevan mitään yhteyttä ajatteluun tai toimintaan (Lakoff & Johnson 2003: 3). Lakoff ja Johnson (emt. 3) ovat kuitenkin havainneet, että metafora on hyvinkin arkipäiväinen sekä kielen että myös ajattelun ja toiminnan muoto.

Konseptuaalinen metafora on kognitiivisen kielitieteen käsite, jonka mukaan metafora määritellään siten, että yksi käsitteellinen ala ymmärretään toisen käsitteellisen alan avulla (Kövecses 2010: 4). Nikanne (1992: 61) tiivistää konseptuaalisen metaforan määritelmän seuraavasti: ”A ja B ovat käsitteitä. Metafora on A:n kuvaus B:hen siten, että ainakin jokin joukko A:n skeeman osista kuvataan B:n skeemaan.”

Arkinen käsitteellinen järjestelmämme (engl. *conceptual system*) on luonteeltaan metaforinen. Tämä järjestelmä toimii arjessamme hyvinkin perustavanlaatuisilla tasoilla. Käsitteemme jäsentelevät kaikkea havaitsemaamme. Ne myös auttavat meitä toimimaan maailmassa sekä suhtautumaan muihin ihmisiin. Tämä toiminta on usein alitajuisia ja automaattista, mutta kielestä ja kielenkäytöstä löytyy todisteita siitä, että suurin osa

käsitteellisestä järjestelmästä on luonteeltaan metaforista. (Lakoff & Johnson 2003: 3–4)

Lakoff ja Johnson (2003: 4) antavat esimerkin metaforasta VÄITTELY ON SOTAA. Tämän metaforan kielellisiä ilmauksia ovat muun muassa lausahdukset ”Kritiikki osui kohteeseensa” ja ”Tuhosin hänen väitteensä”. Kielellisten ilmausten kautta voidaan havaita, ettemme ainoastaan puhu väittelyistä sotatilanteina, vaan me myös koemme ja jäsentelemme ne sellaisiksi. Tätä toimintaa tarkoitetaan sillä, kun sanotaan metaforisen käsitteen rakentavan ja jäsentelevän ymmärrystämme ja toimintaamme. (emt. 4–5)

Kapiteeleilla kirjoitettu osa on lyhenne ja kuvastaa konseptuaalista metaforaa (Lehikoinen 2004: 2; Goatly 2007: 15; Kövecses 2010: 4). Kielellisistä ilmaisuista käytetään termiä *metaforinen kielellinen ilmaus* (engl. *metaphorical linguistic expression*) (Kövecses 2010: 4). Lehikoinen (2004: 79) on lyhentänyt termin *metaforiseksi ilmaukseksi*. Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt tätä Lehikoisen yhtä täsmällistä mutta lyhyempää termiä.

2.1.1 Lähde- ja kohdealue, kartoitus ja kategoriat

Kahden käsitteen välillä käytetään termejä lähdealue (engl. *source domain*) ja kohdealue (engl. *target domain*). VÄITTELY ON SOTAA -metaforassa käsite VÄITTELY on kohdealue, kun taas käsite SOTA on lähdealue. Me siis ymmärrämme kohdealueen lähdealueen kautta. (Goatly 2007: 11–12; Kövecses 2010: 4) Yleensä metaforat ovat yksisuuntaisia; abstraktimpi käsite pyritään ymmärtämään konkreettisemmän kautta (Kövecses 2010: 7).

Kohteen metaforinen ymmärtäminen lähteen kautta tarkoittaa sitä, että sijoitamme kohteeseen samankaltaisuuksia lähteestä. Tätä prosessia kutsutaan kartoittamiseksi (engl. *mapping*). (Goatly 2007: 11) Kövecses (2010: 8–9) kuvaa, miten RAKKAUS ON MATKA -metaforasta voidaan kartoituksen periaatteella löytää samankaltaisuuksia kääntämällä metaforan kohde–lähde-järjestys toisin päin. Tällöin löydämme lähdekäsitteestä MATKA sellaisia osatekijöitä kuin esimerkiksi matkustajat, kulkuneuvo, matka ja määränpää.

Siirrettäessä nämä osatekijät kohdekäsitteeseen RAKKAUS saamme osatekijöiksi edellisiä vastaavat rakastavaiset, rakkaussuhde, suhteenaikaiset tapahtumat ja suhteen tavoitteet.

Kövecses (2010: 17–28) antaa listan tavanomaisimmista lähde- ja kohdealueista. Tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä ovat rahan ja taloudellisten liiketoimien lähdealueet sekä talouden kohdealue. Liiketoimitilanteissa on mukana monia entiteettejä ja tapahtumia kuten hyödykkeitä, rahaa ja hyödykkeiden ja rahan luovuttamista. Kövecses (2010: 20, 25) kuvaa esimerkein millaisia ilmauksia niin ikään saamme: ”Käytä aikasi viisaasti”, ”Yritin säästää vähän energiaa”, ”Hän sijoitti paljon aikaa suhteeseen”. Taloutta jäsennellään useimmiten rakennusten, kasvien ja matkan lähdealueiden mukaan, esimerkiksi seuraavasti: ”Saksa rakensi vahvan talouden”, ”Talouden kasvu”, ”He karsivat taloutta” ja ”Kiinan talous laukkaa edellä”.

Lähde- ja kohdealueen käsitteillä on monia ominaisuuksia, joita ei kaikkia hyödynnetä sovellettaessa lähdekäsitettä kohteeseen, vaan keskitytään vain tiettyihin ominaisuuksiin, jolloin muut ominaisuudet jäävät huomiotta. Tätä kutsutaan metaforiseksi korostamiseksi ja vastavuoroisesti metaforiseksi piilottamiseksi. (Lakoff & Johnson 2003: 10–13; Kövecses 2010: 91–92)

Meillä on lisäksi käytössämme rikas tietopohja konkreettisemmän lähdekäsitteen ominaisuuksista, mitä voimme hyödyntää jäsennellessämme kohdetta. Tämä lisätieto erotetaan yleisestä kartoituksesta ja sitä kutsutaan metaforiseksi sisällöksi (engl. *metaphorical entailment*). Esimerkiksi VÄITTELY ON MATKA -metaforassa matkan väylä vastaa väittelyn kulkua. Lisätiedon kautta tiedämme myös, että voimme harhautua polulta. Täten voimme myös ajautua sivuraiteille väittelyssä. (Kövecses 2010: 121–122) Metaforien kartoitus herättää kysymyksen siitä, voiko mikä tahansa toimia lähdealueena kohteelle. Mikä rajoittaa valintaa ja mihin valinta siis perustuu? Ihmisen kokemukset omasta kehostaan sekä sen interaktiivisuudesta muun maailman kanssa ja tästä saadut korrelaatiot, havainnot, biologiset juuret ja kulttuuritausta kaikki vaikuttavat siihen, miten käsitteellistämme asioita. Tätä kutsutaan käsitejärjestelmän pohjustamiseksi (engl. *grounding*) ja metaforan kokemukselliseksi perustaksi. (Lakoff & Johnson 1999: 45, 47; Lakoff & Johnson 2003: 56–57, 61; Kövecses 2010: 79)

Lakoffin (1987: 5–6) mukaan *kategoriat* syntyvät kategorisoinnin kautta, joka on ihmisen taipumus luokitella kohtaamiaan asioita. Kategorioita on kolmenlaisia, perustasoisia, sitä alempia ja sitä ylempiä. Perustason kategorioiden avulla erotetaan esimerkiksi tuoli pöydästä. Hellsten (1997:31) kuvaa, kuinka pöydän tapauksessa alempi kategoria on erilaiset pöydät, kun taas ylempi kategoria on irtaimisto. Perustason kategorioiden avulla rakennetaan muita käsitteitä ja havaitaan osa–kokonaisuus-rakenne (Lakoff 1987: 56).

Metaforien kohdalla kategorioihin liittyy oleellisesti myös metaforan sisäinen koherenssi. Lakoff ja Johnson (2003: 45) kuvaavat, miten metaforan RAKKAUS ON MATKA eri ilmaukset kuvastavat erityyppisiä matkoja, kuten auto-, juna- tai venematkoja ilmauksesta riippuen. Ilmaukset ovat keskenään erilaisia, mutta ne kuuluvat kaikki kategorisesti matkametaforan alle, sillä ne ovat erityyppisiä matkan muotoja.

2.1.2 Metaforien luokittelu

Lakoff ja Johnson (2003: 14–34) jaottelevat metaforat erilaisiin ryhmiin sisällön ja muodostamisen perusteella. Kövecses (2010: 37–42) kuvailee samat tyyppiluokat: strukturaalinen, orientoiva ja ontologinen metafora. Edellä mainitut luokitukset ovat yksi neljästä metaforien luokitusmenetelmästä, jota kutsutaan metaforien funktionaaliseksi luokitteluksi. Metaforia voidaan luokitella myös niiden konventionaalisuuden, laadun tai yleisyyden tason mukaan. (Kövecses 2010: 33)

Seuraavassa kahdessa luvussa käyn läpi näitä luokitusmenetelmiä. Ensimmäinen luku käsittelee funktionaalista luokittelua kun taas toinen luku jäljelle jääviä kolmea luokitustapaa. Luokittelutavat eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan keskittyvät metaforien eri ominaisuuksiin. Luvun 2.1.2.1 luokittelu keskittyy metaforien rakenteeseen, kun taas luvun 2.1.2.2 luokat keskittyvät enemmän metaforien käyttöön.

2.1.2.1 Funktionaalinen luokittelu

Strukturaalisiin metaforiin kuuluvat metaforat, jossa yksi käsite ymmärretään toisen kautta. VÄITTELY ON SOTAA on yksi tällainen metafora. Väittely voidaan voittaa, omaa

väitettä puolustaa ja toisen väite tuhota. (Lakoff & Johnson 2003: 4; 14) Richardtin (2005: 37–38) mukaan strukturaalisille metaforille on tyypillistä, että monimutkaisempi käsite määritellään yksinkertaisemman ja konkreettisemman käsitteen avulla. VÄITTELY ON SOTAA -metaforan tapauksessa siirrämme joitain sodan ominaisuuksia väittelyyn. Yleensä lähdekäsitteestä siirretään vain joitain, ei kaikkia, ominaisuuksia.

Vastaavanlaisia metaforia ovat muun muassa AIKA ON RAHAA ja AIKA ON LIIKETTÄ. (Lakoff & Johnson 2003: 7; Kövecses 2010: 37) Strukturaaliset metaforat tarjoavat yksityiskohtaisia käsitteitä, joiden avulla voimme yhtä yksityiskohtaisesti jäsenellä toisia käsitteitä (Hellsten 1997: 90; Lakoff & Johnson 2003: 61).

Orientoivat metaforat syntyvät luokan nimen mukaan liikkeestä tai olemisesta, kuten ylös-alas, sisään-ulos, etu-taka, päälle-pois, syvä-matala ja keski-reuna. Orientoivat metaforat pohjautuvat ihmisen ruumiin käyttäytymiseen ja liikkeisiin. Joissakin tapauksissa spatialisaatio on niin merkittävä, että on vaikeaa keksiä mitään vaihtoehtoja metaforaa toisen tilalle. Esimerkiksi yhteiskunnallinen käsite korkea asema on tällainen tapaus. (Lakoff & Johnson 2003: 14; 18)

Orientoivat metaforat tarjoavat vähän käsitteellistä rakennelmaa kohdekäsitteelle. Niiden tarkoituksena onkin järjestellä kokonaisia käsitteiden ryhmiä ja tehdä niistä yhtenäisiä yksittäisten käsitteiden selventämisen sijaan. (Lakoff & Johnson 2003: 14; Kövecses 2010: 40) Kövecses (emt. 40) tarkoittaa yhteneväsyydellä kohdekäsitteiden yhtäläistä käsitteellistämistä vastaparien avulla, kuten esimerkiksi metaforissa ENEMMÄN ON YLÖS; VÄHEMMÄN ON ALAS. Yhtäläistäminen tapahtuu siten, että tietyissä metaforissa on käsite YLÖS, kun taas niiden vastakohdissa on vastaavasti aina käsite ALAS.

Lakoffin ja Johnsonin (2003: 17) mukaan orientoivien metaforien sisäinen systemaattisuus on syy siihen, että metaforat järjestyvät koherenteiksi järjestelmiksi satunnaisten ilmausten sijaan. Mikäli ENEMMÄN ON YLÖS, ilmaus ”Palkkani laski” ei voi tarkoittaa, että henkilö saa enemmän palkkaa.

Kulttuuritaustalla on myös merkitystä orientoivien metaforien käytössä. Eri kulttuureissa käsitykset ajasta, paikasta ja liikkeestä ovat erilaisia, joten ilmaukset voivat tarkoittaa eri asioita. Joissain kulttuureissa tulevaisuus ei ole edessäpäin, vaan takana. Kulttuuritaustasta riippumatta liikevastaparit, kuten ylös-alas, ovat olemassa. Niiden merkitys ja sisältö metaforan muodostamisessa voi tosin muuttua. (Lakoff & Johnson 2003: 14)

Ontologisilla metaforilla pyritään ymmärtämään abstrakteja käsitteitä hyödyntämällä kokemuksiamme esineiden ja aineiden kanssa, jolloin pystymme luomaan käsitteistä entiteettejä. Tämän jälkeen näihin entiteetteihin voi viitata selkeämmin, niitä voi laskea määrällisesti tai ryhmitellä. Tarvitsemme tätä jäsentelytapaa rajaamaan asioita, jotka eivät itsessään ole selkeästi rajattuja, esimerkiksi tapaamisen sopiminen kadunkulmaan on mahdollista vain, mikäli pystymme rajaamaan tietyn alueen kadunkulmaksi. (Lakoff & Johnson 2003: 25)

Muun muassa toimintojen, tapahtumien ja mielentilojen jäsentely on mahdollista ontologisten metaforien avulla. Ymmärtäessämme pelon tunteen esineeksi voimme helposti lisätä siihen omistussuhteen ja käsitteellistää sen omistettavaksi asiaksi. Ontologinen metafora tarjoaa puitteet jäsenellä abstrakteja käsitteitä ”olevaksi”, jonka jälkeen niitä voi jäsenellä edelleen strukturaalisen metaforan avulla. Jos esimerkiksi mieli nähdään ontologisesti esineenä, voidaan siihen lisätä strukturaalinen metafora koneesta. (Kövecses 2010: 39)

Personifikaatio on ontologisen metaforan laji, jossa abstrakti käsite ymmärretään entiteettinä, joka käyttäytyy ihmismäisesti ja tekee asioita. Esimerkkejä tästä ovat muun muassa metaforiset ilmaukset ”Inflaatio syö voittojamme” ja ”Tietokoneeni kuoli”. (Lakoff & Johnson 2003: 33; Kövecses 2010: 39)

2.1.2.2 Konventionaalisuus, laatu ja yleisyyden taso

Konventionaalisuus metaforateoriassa merkitsee sitä, kuinka käytettyjä ja kieleen uponneita metaforat ovat (Kövecses 2010: 33). Perinteiset metaforatutkimukset

luokittelevat metaforat eläviin ja kuolleisiin metaforiin. Tässä tapauksessa konventionaalisuus kuvastaa pelkästään metaforan yleistä ja laajaa käyttöä eikä sitä, että se olisi jotenkin menettämässä merkityksensä. (Goatly 2007: 22–23; Muller 2008: 1) Esimerkkejä konventionaalisista metaforista ovat muun muassa ELÄMÄ ON MATKA ja SOSIAALISET ORGANISAATIOT OVAT KASVEJA. Konventionaalisuus toimii kahdella tasolla: konseptuaalisen metaforan ja metaforisen ilmauksen tasolla. Konseptuaalinen taso ilmaisee yleistä tapaa ajatella ja ymmärtää käsite, kun taas ilmaus kuvastaa yleistä tapaa puhua käsitteestä. (Kövecses 2010: 34) Goatlyn (2007: 22) mukaan niin sanottu kirjaimellinen kieli on yleistynyttä metaforaa.

Skaalan toisessa päässä ovat epäkonventionaaliset eli uudet metaforat, jotka ovat usein mielikuvituksellisia ja luovia. RAKKAUS ON YHTEISTYÖN TAIDETEOS on yksi tällainen metafora. Se tuo mukanaan lukuisia metaforisia sisältöjä, jotka korostavat ja piilottavat tiettyjä piirteitä. Nämä metaforat voivat muuttaa ajattelu- ja ymmärrystapojamme, mutta ne joutuvat taistelemaan vallassaolevia metaforia vastaan. (Lakoff & Johnson 2003: 139–145; Kövecses 2010: 35–36) Goatly (2007: 28–29) kuvaa omaa yritystään muuttaa konventionaalista metaforaa talouden kasvusta perustelemalla kasvulle negatiivista konnotaatiota muuttamalla termiksi syöpä, sillä kehittyneillä alueilla talouskasvu syö yhteiskuntaa ja ympäristöä samalla tavalla kuin syöpä kehoa. Yritys ei kuitenkaan onnistunut.

Puhuttaessa metaforan *laadusta* tehdään ero tiedon ja mielikuvien avulla rakennettujen metaforien välillä. Strukturaaliset metaforat luetaan tiedon varaan rakentuviksi metaforiksi ja ne tarjoavatkin rikkaan ja monipuolisen taustan lähdekäsitteestä kohdekäsitteelle. Mielikuvien varaan rakentuvia metaforia kutsutaan mielikuvaskeemametaforiksi (engl. *image-schema metaphor*). Nämä metaforat käyttävät käsitteellisinä rakennusaineinaan mielikuvaskeemoja, eivätkä ne kartoita paljoakaan lähteestä kohteeseen. Mielikuvaskeemametaforat pohjautuvat kokemuksiimme vuorovaikutuksesta ympäröivän maailman kanssa. (Kövecses 2010: 43)

Esimerkkejä mielikuvaskeemoista ja niistä muodostuvista metaforista ovat esimerkiksi mielikuvaskeema voima ja ilmaus ”Ajat minut hulluksi” sekä liike ja ilmaus ”Hän tuli

hulluksi”. Mielikuvaskeemametaforien erikoisena ominaisuutena on, että ne voivat toimia muiden metaforien pohjana. Esimerkiksi liikeskeemalla on omat osansa, kuten alkupiste, liike ja loppupiste, jotka matkassa vastaavat lähtöpaikkaa, matkaa ja kohdetta. Täten monilla strukturaalisilla metaforilla voi nähdä olevan mielikuvaskeemainen perusta. (Kövecses 2010: 44)

Yleisyyden tasolla ei tarkoiteta metaforan käytön tai esiintymisen yleisyyttä, vaan sitä, miten yleistä eli laajaa tai täsmällistä metaforaa mikin ilmaisee. Esimerkiksi liikeskeema on yleistason skeema, jonka käsitteellinen runko saa lisää täytettä matkan käsitteestä. (Kövecses 2010: 44) Kövecsesin (2010: 44–45) mukaan metaforat voidaan tällä luokituksella jakaa yleistason ja täsmällistason metaforiin. Täsmällistason metaforia ovat esimerkiksi sellaiset strukturaaliset metaforat kuin ELÄMÄ ON MATKA ja VÄITTELY ON SOTAA. Yleistason metaforia puolestaan ovat muun muassa TAPAHTUMAT OVAT TOIMINTAA ja YLEINEN ON TÄSMÄLLISTÄ.

Kövecses (2010: 45) antaa hyvän käytännön esimerkin YLEINEN ON TÄSMÄLLISTÄ -metaforasta tarkastellessaan sanontaa ”Aikainen lintu madon nappaa”. Sanat lintu, mato ja napata ovat kaikki täsmällistason käsitteitä, mutta taustalla vaikuttava yleistason metafora saa meidät tulkitsemaan ne yleisesti: lintu on kuka tahansa, joka tekee jotain ensin, nappaaminen on jonkin saamista tai saavuttamista ja mato on se jokin, mikä saadaan ennen muita. Virkkeeksi muutettuna sanonnan tarkoitus menee jokseenkin näin: ”Jos teet jotain ensin, saat mitä haluat ennen muita”.

2.1.3 Metaforien universaalisuus

Metaforateorian esittelyssä käytetyt esimerkit metaforista ovat kaikki käännöksiä englanninkielisistä ilmauksista ja niiden takana vaikuttavista konseptuaalisista metaforista. On siis syytä pohtia, ovatko käsiteparit, kartoitukset ja ilmaukset universaaleja, vai onko niissä eroja kielten välillä.

Kövecses (2000: 139–181; 2010: 215–227) on sitä mieltä, että metaforista vaihtelua tapahtuu sekä kulttuurien välillä että kulttuurien sisällä. Kulttuurit vaikuttavat siihen, mitä

ja miten ajatellaan ja ilmaistaan. Eri kulttuureissa metaforan laajuus tai tarkkuus voi vaihdella, vaikka se periaatteessa olisikin käytössä. Kulttuurien sisällä vaihtelua voi tapahtua henkilökohtaisella tasolla esimerkiksi omien subjektiivisten kokemusten kautta. Kulttuurienvälistä metaforista vaihtelua näkee Đurovićin ja Silaškin (2014: 304–307) tutkimuksessa talousmetaforien ymmärtämisestä ja kääntämisestä englannista serbian kielelle. Lähdealueista SOTA, SAIRAUS, RAKKAUS ja SÄÄ syntyi erilaisia käännöksiä. Sota lähdealueena synnytti parhaiten suoria metaforakäännöksiä ja sotametaforan ilmaukset olivat helpoiten ymmärrettäviä tutkimukseen osallistuineille opiskelijoille. Myös sään tulvailmaus oli helposti ymmärrettävissä. Muiden lähdealueiden kohdalla ilmeni paljon enemmän kirjaimellista kääntämistä, selittämistä tai metaforan hävittämistä parafrasien avulla.

Ainakin yksi metafora näyttää kuitenkin olevan laajasti ymmärretty, nimittäin VIHA ON KUUMAA NESTETTÄ ASTIASSA -metafora. Tätä metaforaa on tutkittu englannin, unkarin, zulun, kiinan, japanin, tahitin, puolan ja wolofin kielissä. Pieniä variaatioita lukuunottamatta metaforaa käytetään samalla tavoin joka kielessä. Kövecses (2010: 197–209) kutsuukin tätä lähes-universaaliksi metaforaksi ja toteaa taustalla vaikuttavan universaalin kokemuksen ihmisen biologisista tuntemuksista.

Goatly (2007: 217, 256–268) pohtii myös metaforien universaalisuutta ja esittää useita vastanäkemyksiä universaaleille tunnemetaforille. Koska kielet eroavat toisistaan, jo käsitteiden tasolla on eroja. Englannin kielen tunne-sanaan liittyvää käsittemaailmaa ei esiinny monissa muissa kielissä. Myös lähdekäsitteissä on eroja kulttuurin perusteella. Eri kulttuureissa voi olla myös eroja siinä, mitä lähdekäsitettä käytetään jäsentämään kohdetta. Vaikka kohde olisikin sama, lähdekäsitteen eron takia metafora ei ole identtinen.

Goatlyn näkemystä tukee Fukudan (2009: 1700–1701) tutkimus Yhdysvaltojen ja Japanin taloustiedotteista, mikä osoittaa eroja metaforien käytössä kielten välillä. Vaikka molempien valtioiden metaforat seurasivat talouden muutoksen vaiheita samalla tavalla, olivat itse metaforat erilaisia. Yhdysvalloissa muutoksia kuvattiin syklittäin ilmauksilla kuten heikentyminen ja laajeneminen, kun taas Japanissa käytettiin ilmauksia

supistuminen ja elpyminen. Suurin osa Yhdysvaltojen adjektiivi- ja adverbipainotteisista ilmauksista osuivat mekaanisten metaforien alle, mitä ei tapahtunut japanin kielessä.

Joissain tapauksissa samat lähteet ja kohteet ovat olemassa, mutta ne pariutuvat eri tavoin. Kulttuurienvälisissä metaforissa voi myös olla eroa ominaisuuksien kartoituksessa ja siirrossa, jolloin eri kulttuurien metaforat siirtävät lähteen eri ominaisuuksia kohteeseen. (Goatly 2007: 267–269) Lópezin ja Llopisin (2010) vertaileva tutkimus Englannin ja Espanjan talouslehtien metaforien asennoitumisesta on esimerkki tästä. Tulokset osoittavat, ettei kielten välillä ole suuria eroja talousmetaforien muodostamisessa. Joitain yksittäisiä ilmauksia ei välttämättä löytynyt kielten välisistä teksteistä, mutta laajempien metaforakokonaisuuksien alle löytyi ilmauksia molemmista kielistä suhteellisen tasavertaisesti. Huomattava ero olikin siinä, että espanjankielisissä teksteissä suurimmalla osalla metaforista oli positiivinen konnotaatio, kun taas englanninkielisillä metaforilla konnotaatio oli useimmin negatiivinen. Tutkijat huomauttavatkin, että samaa globaalia taloustilannetta voidaan jäsenellä eri tavoin eri valtioiden sosio-poliittisten tekijöiden mukaan. (emt. 3303–3311)

Pohdinta metaforien universaaliudesta on tarpeellista oman tutkimukseni kannalta siksi, että hyvin suuri osa tutkimuksesta ja teoriasta painottuu englannin kieleen. Tutkimusmenetelmäni kuului aiempaan tutkimukseen perehtyminen ja tuloksien huomiointi omaa analyysia tehdessäni. Universaalisuuskysymyksestä johtuen tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että olisin orjallisesti etsinyt vain aiempiin tuloksiin perustuvia metaforia ja niiden ilmauksia, vaan olen pitänyt silmäni auki muunnelmien ja kokonaan uusien metaforien ja ilmausten varalta.

2.2 Teorian taustasta, kehityksestä ja kritiikistä

Lakoffin ja Johnsonin vuonna 1980 julkaisema teos *Metaphors we live by* vaikutti suuresti metaforatutkimukseen mullistaen käsityksen konseptuaalisesta metaforasta, sen käytöstä ja muodostumisesta. (Steen 2008: 215; Deignan 2010: 49; Kövecses 2010: 6; Gavins 2014: 496; Steen 2011: 68; Steen 2014a: 117; Steen 2014b: 315) 80- ja 90-lukujen välissä

ilmestyi tutkimuksia tunnemetaforista eri kielissä ja kulttuureissa, erityisesti vihan tunteesta. (ks. esim. Lakoff 1987; Kövecses 1990). Metaforan suhde kulttuuriin yleensä näytti nousevan tutkimuksenarvoiseksi aiheeksi 90-luvulla (Cienki 1999; Emanatian 1999; Gibbs 1999; Kövecses 1999).

2000-luvulle siirryttäessä tietyt tahot alkoivat pohtia luotettavaa metaforien analyysitapaa. Ongelmana, joka esiintyy vielä tänäkin päivänä, oli se, että metaforien tulkinnassa ja analyysiin sisällyttämisessä ei ollut selkeitä ohjenuoria eikä teoria tarjonnut toimenpiteelle vahvaa perustaa, vaan tutkijat luottivat omaan intuitioonsa. Tämä johti joissain tapauksissa epäuskottaviin tuloksiin ja epäpäteviin analyysimenetelmiin. (Deignan 2010: 54–55; Gavins 2014: 501)

Tutkijaryhmä Pragglejaz Group (2007) kehitti MIP-menetelmän (*Metaphor Identification Procedure*) metaforien tunnistamiseen diskurssissa. Tekstin lukemisen jälkeen sen sanat käydään läpi yksi kerrallaan tarkastellen niiden kontekstisidonnaista merkitystä, minkä jälkeen merkitystä verrataan sanan mahdolliseen nykyaikaiseen, kontekstikäytöstä eriävään peruskäyttömuotoon. Mikäli sanalla on tällainen muoto ja kontekstimerkitys pystytään ymmärtämään siihen verrattuna, on sanaa käytetty metaforisesti. Menetelmän tarkoituksena ei kuitenkaan ole millään tavoin analysoida tai ottaa kantaa ilmausten takana vaikuttaviin konseptuaalisiin metaforiin. (emt. 2–3) Yksi ryhmän jäsenistä, Gerard Steen (2010), on myöhemmin kehittänyt MIP-menetelmää ja nimennyt sen MIPVU-menetelmäksi. Schmittin (2005) systemaattinen metafora-analyysi ja Steenin (1997) viisiportainen malli ovat myös yrityksiä yhdenmukaistaa metafora-analyysin toimenpidettä.

Steenin (2011: 67–69) mielestä itse tutkimusaihe tulisi rajata tarkemmin, jotta eri alojen tutkijat edes tutkisivat samaa asiaa. Metaforaa tutkitaan kolmelta eri tasolta: kieliopin ja käytön, kielen ja ajattelun sekä merkkisysteemien ja käyttäytymisen tasolta. Nämä kolme näkökulmaa muodostavat kahdeksan havaittavaa tutkimusaluetta. Lakoffin ja Johnsonin teoria on saanut osakseen kritiikkiä kognitiivisen kielitieteen ulkopuolelta ja nyt tulisikin laatia yhteinen tutkimuskäsite, jotta eri näkökulmien tutkimustuloksia voitaisiin vertailla yhtenevästi.

Teoriaa on myös kritisoitu siitä, että se painottaa ajattelua kielen kustannuksella, eikä teoriaa alunperin kehitetty käsittelemään kielenkäyttöä, joka nähdään ainoastaan tärkeämmän ilmiön pintaraapaisuna. Tutkijat itse ovat usein kehittäneet kielelliset esimerkit sen sijaan, että olisivat etsineet niitä luonnollisesta kielenkäytöstä. Tällöin tutkimuksen luotettavuus ja validiteetti tulevat kyseenalaiseksi. (Deignan 2010: 55)

Deignan (2010: 49–50) huomauttaa, että metaforateoriaa, etenkin lakoffilaista suuntausta, on myös kritisoitu epäselväksi sen perusteella, että joissain tapauksissa lähdealueen perusominaisuuksia ei käytetä kohdealueen jäsentelemiseen, jolloin kartoituksen peruste jää hämärän peittoon. Myöskään metaforien perustumista ruumiilliseen kokemukseen on vaikea havaita tällaisissa tilanteissa. Alueiden käytössä on myös se ongelma, että tulkinta käytetystä lähdealueesta riippuu tutkijan intuitiosta eikä tunnistamista olla pystytty luotettavasti operationalisoimaan, jolloin ilmauksia herkästi ylitulkitaan ja syntyneet metaforat ovat turhankin yksityiskohtaisia ja tarkkoja (emt. 54).

Steen (2014a: 127–129) erottelee neljä toisen vuosituhannen lähestymistapaa metaforan tutkimiseen diskurssissa: semioottinen, psykologinen, sosiaalinen ja historiallinen. Kaikilla neljällä on omanlaisensa tutkimusfokus mikro- ja makrotasolla. Steen onkin sitä mieltä, että pelkkä kognitiivis-kielitieteellinen näkökulma metaforasta pelkän kielen ja ajattelun muotona on liian kapea näkökulma antamaan kuvaa metaforan laajemmasta käytöstä sosiaalisissa tilanteissa (Gavins 2014: 505).

Gibbs (2010: 3) huomauttaa, että metaforatutkimuksen tulee laajentua tutkimaan useita erilaisia metaforia eikä vain tiettyjä tyyppejä. Tähän liittyen myös teorian tulee kehittyä uusien empiiristen tulosten myötä. Gibbs pitää myös metaforan kulttuuritutkimusta tärkeänä ja on Steenin kanssa samoilla linjoilla siitä, että metaforatutkimuksen pitää huomioida myös sosiaalinen puoli psykologisen lisäksi (emt. 4–5). Gibbs (emt. 6–8) erottelee joitakin metaforatutkimuksen alueita, joissa on tehty parannuksia ja harppauksia eteenpäin, esimerkiksi analyyseissa, korpustutkimuksessa, kvantitatiivisissa tutkimuksissa ja metaforan diskurssitason tutkimuksessa. Tutkijat ovat myös kohdanneet monimutkaisen metaforakäytön haasteet kokeilemalla ja kehittämällä näkökulmia ja

metodeja, etsineet perusteluja kielen ja ajatuksen välisille yhteyksille sekä tutkineet metaforien universaalisuutta ja kulttuurienvälisyyttä.

Tällä tutkimuksella pyrin antamaan oman panokseni kielen sosiaalisen puolen metaforatutkimukseen tutkimalla talousmetaforia mielipidekirjoituksista, jotka näen osana yhteiskunnallista diskurssia, vaikkakin tutkimukseeni sisältyy vahvasti myös metaforan käytön psykologinen puoli. Analyysi on toteutettu oikean elämän aineistoa hyödyntämällä esimerkkien keksimisen sijaan, jolloin havainnot ja esimerkit ovat kuvauksia luonnollisesta kielenkäytöstä, eikä tutkimuksen luotettavuus tai validiteetti kärsi.

3 TALOUSMETAFORAT MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA

Aineiston 83 mielipidekirjoituksesta löytyi runsas määrä metaforisia ilmauksia, jotka puolestaan paljastivat useita konseptuaalisia metaforia, joilla taloutta teksteissä jäsennellään. Käytettyjen metaforien kirjo on hyvin monipuolinen, joskin määrällisesti tietyt metaforat olivat yleisemmässä käytössä kuin toiset. Useimmissa tapauksissa tämä tarkoitti sitä, että lukumäärältään suuremmat metaforat olivat laajemmassa käytössä useassa tekstissä kirjoittajasta riippumatta. Pienemmän lukumäärän omaavat metaforat saattoivat puolestaan olla käytössä vain jopa yhdessä tekstissä, esimerkiksi ne ilmaukset, joiden esiintymien lukumäärä oli alle kymmenen.

Alla oleva taulukko 1 havainnollistaa metaforia lähdealueittain sekä ilmaisee kunkin lähdealueen alle kuuluvien metaforisten ilmausten lukumäärän sekä prosentuaalisen osuuden ilmausten kokonaismäärästä. Lukumäärän ja prosenttiosuuden avulla on helpompi saada selkeä kuva metaforien jakaumasta.

Taulukko 1. Metaforien lähdealueet ja ilmausten määrällinen jakauma

LÄHDEALUE	MÄÄRÄ	%
ORGANISMI	259	32,5
LIIKE	104	13
SÄILIÖ	101	12,7
KILPAILU	84	10,5
MATKA	62	7,8
RAKENNUS/RAKENNELMA	58	7,3
AHDINKO	31	3,9
YHTEISTYÖ	21	2,6
KONE	17	2,1
NÄYTELMÄ	10	1,3
SOTA	10	1,3
AIKA	10	1,3
Muut lähdealueet	31	3,9
Yht. 798		

Taulukosta 1 on havaittavissa suhteellisen tasainen jakauma eri metaforien välillä ensimmäistä lukuun ottamatta, joka on noin kolmasosa kokonaismäärästä. Organismimetaforan koon selittää se, että ryhmä pitää sisällään kaikki ne metaforat, joissa taloutta tai taloudellisia tekijöitä kuvataan jonkinlaiseksi eläväksi organismiksi, kuten ihmiseksi tai kasviksi. Sisällytin ryhmään myös lääketieteelliset ilmaukset, koska lääketieteen fokuksena on elävien organismien hyvinvoinnin takaaminen. Näiden eri metaforien erittely omiksi ryhmikseen olisi ollut varsin hankalaa ja tehnyt aineiston käsittelystä lähes mahdotonta ilmausten päällekkäisyyksien ja joissakin tapauksissa myös epäselvyyden takia. Teksteistä löytyi ilmauksia, joissa esimerkiksi taloutta pidettiin elävänä organismina, mutta tekstistä ei selvinnyt se, millaisena organismina kirjoittaja talouden tarkemmin näkee.

Liikemetaforien tapauksessa määrä kuvastaa teksteistä löytyneitä niin sanottuja paljaita liikemetaforia, jotka esiintyivät teksteissä sinällään. Täytyy kuitenkin huomauttaa, että orientoivat metaforat, joihin liikemetaforat kuuluvat, ovat olennainen osa useita muita metaforia. Esimerkiksi matkametaforissa liikemetaforat ovat olennaisessa roolissa. En kuitenkaan nähnyt syytä jättää näitä ”paljaita” liikemetaforia huomioimatta. Päinvastoin ne kertovat jotain olennaista talousmetaforista.

Muut lähdealueet -ryhmä pitää sisällään useita jopa yksittäisiä ilmauksia ja on tästä syystä lukumäärältään suurempi kuin monet muut taulukon ryhmistä. Ryhmitin kaikki alle kymmenen ilmauksen metaforat tähän ryhmään varianssin vähäisyyden takia. Tämän luvun loppupuolella tulen käsittelemään tämän ryhmän eri metaforia tarkemmin. Tässä ryhmässä on harvinaisempia metaforia, joita ei voi luokitella kovinkaan konventionaalisiksi.

Aineiston metaforat ovat funktionaalisen luokittelun mukaan pääasiassa strukturaalisia, joskin joitain ontologisia tapauksia myös esiintyy. Usein ontologiset metaforat löytyvät teksteissä strukturaalisten metaforien yhteydessä. Liikemetaforat puolestaan ovat orientoivia.

Taulukko 1 tulee nähdä eräänlaisena yksinkertaistettuna esityksenä metaforista. Richardtin (2005: 144) tapaan toteen, ettei ole mahdollista huomioida kaikkia päällekkäisyyksiä, suhteita ja riippuvuuksia metaforien välillä ja esittää ne selkeästi ja järkevästi yhdessä taulukossa. Seuraavissa luvuissa tulen tarkemmin esittelemään kunkin lähdealueen metaforia, jolloin huomion myös metaforan mahdollisen suhteen muihin metaforiin. Etenen suurimmasta ryhmästä pienimpään.

3.1 ORGANISMI

Tämä suurin ryhmä pitää sisällään monia erilaisia ilmauksia, jotka puolestaan heijastavat taustalla toimivaa metaforaa. Organismiryhmän yläkategorinen metafora on lähdealueen mukaisesti muotoa TALOUS ON ORGANISMI. Tämän metaforan alle sijoittuvat puolestaan aineiston toisistaan lajityypillisesti eriävät metaforat, jotka kuitenkin kaikki kuvaavat taloutta jonkinlaisena organismina. Lääketiedepainotteiset ilmaukset puolestaan ilmaisevat hoitoa tai hyvinvointia, jolloin kohteena on organismi.

Tyypillinen ja yleinen mielipidetekstien talouteen liittyvä ilmaus on kasvu-ilmaus. Useat eri kirjoittajat käyttävät sanaa *kasvu* kuvatessaan taloudellisten voimavarojen kehitystä ja lisäämistä. Alla olevat esimerkit (1) – (4) havainnollistavat kasvu-sanan käyttöä.

- (1) Suomen valtion, jolla on sadan miljardin lainat, eikä **kasvua** juuri ole odotettavissa –. (Joakim Strand 18.10.2015)
- (2) Tyhjästä luodun velan maksamisen toive perustuu **talouden** jatkuvaan **kasvuun**. (Antti Pesonen 8.7.2015)
- (3) Tarkoituksena on parantaa viidellä prosenttiyksiköllä kustannuskilpailukykyämme ja saada **talous kasvu-uralle**. (Heikki Uusitalo 4.8.2015)
- (4) Siksi hallitus on nyt tarttunut toimiin, joilla **talous käännetään kasvuun** työn avulla. (Juha Sipilä, Timo Soini & Alexander Stubb 17.9.2015)

Esimerkistä 1 näkyy, että kasvu on jotain hyvää, toivottua ja odotettavaa. Tässä tapauksessa kasvu on kuitenkin ilmaistuna abstraktilla tasolla, sillä tekstistä ei käy

suoraan ilmi se, minkä kasvu on odotettavaa. Rinnastettaessa kasvu sadan miljardin lainoihin voisi kuitenkin olettaa kyseessä olevan talouden tai varallisuuden kasvu. Mielenkiintoinen huomio on myös se, että tässä tapauksessa kasvu tapahtuu ikään kuin itsestään ja sitä tulee vain odottaa alkavaksi. Myös esimerkissä 2 kasvu on jotain, joka toimii itsenäisesti ilman ulkopuolista vaikutusta.

Vastapainona talouden itsenäiselle, aktiiviselle kasvulle ovat ilmaukset esimerkeissä 3 ja 4, joissa kasvu nähdään hallittavana asiana. Esimerkissä 3 talouden kasvu voidaan saada myötäilemään tiettyä haluttua uraa. Ilmauksen voi myös tulkita niin, että rönsyilevä, villisti kasvava talous ei ole toivottua.

Esimerkissä 4 puolestaan näkyy vahvimpana suora vaikutus kasvuun sen kääntämisessä nousuun. Kyseessä on metafora taloudesta maanviljelynä, missä hallitus tarttuu työkaluina toimiviin abstrakteihin toimiin ja kääntää työkalujaan käyttäen ja kovalla työllä talouden kasvuun. Talous voi olla joko itse käännettävä maaperä josta oikein toimin kasvaa taloudelliset ainekset yhteiskunnan käytettäväksi, tai maaperään istutettu kasvi, joka oikeanlaisen maankäännön jälkeen alkaa kasvaa.

Kaikki kasvu ei kuitenkaan ole toivottua. Joidenkin talouteen vaikuttavien tekijöiden kasvu on taloudelle vahingollista ja täten kasvu ei ole hyvä asia. Esimerkit (5), (6) ja (7) havainnollistavat joitain näistä negatiivisen kasvun alueista.

- (5) Eli **työttömyys on vain kasvanut**, kiitos Pukkisen hyväksymän työehtosopimuksen, jonka johdosta hän sai lähteä. (Rauno Jokiniemi 16.8.2015)
- (6) On myös huomioitava, että taantuman aikana **julkiset menot kasvavat**, koska koko ajan enemmän kansalaisia joutuu yhteiskunnan tuen varaan. (Kim Berg 30.9.2015)
- (7) Vastaavasti **kuntien velka on kasvanut** 16 miljardista 28 miljardiin. (Matti Viren 22.9.2015)

Esimerkeissä 5, 6 ja 7 ei-toivottu kasvu tapahtuu työttömyyden, julkisten menojen ja kuntien velan kohdalla. Esimerkissä 5 hyväksytty työehtosopimus on toiminut eräänlaisena työttömyyden jatkuvan kasvun katalysaattorina ja Pukkista voidaan pitää

varsinaisena kasvun aiheuttajana. Esimerkissä 6 puolestaan on huomattavissa taantumun suhde julkisten menojen kasvuun. Taantuma toimii ikään kuin luonnollisena kasvukautena, jolloin julkiset menot voivat kukoistaa ja kasvaa. Yhteiskunnan tuen varaan joutuvat kansalaiset ovat kuvaus näistä julkisten meojen kasvulle otollisista elinoloista. Esimerkissä 7 miljardimäärät ovat rinnastettavissa pituusmittoihin joiden avulla kasvua voidaan seurata ja mitata.

Negatiivisen ja positiivisen kasvun jäsentelyssä on mielenkiintoinen ero. Muutamaa esimerkin 5 kaltaista ilmausta lukuunottamatta negatiivinen kasvu nähdään poikkeuksesta aktiivisena, itsenäisesti jatkuvana kasvuna, johon ei puututa. Negatiivinen kasvu vain tapahtuu ja sitä seurataan ikään kuin vierestä aivan kuin se olisi pysäyttämätöntä. Myös niissä tapauksissa joissa jollain tekijällä on vaikutusta negatiivisen kasvun aloittamisessa tai voimistamisessa kyseinen toiminta ei loppujen lopuksi hallitse tai ohjaa kasvua, vaan ainoastaan tukee sen itsenäistä toimintaa.

Positiivinen kasvu puolestaan nähdään enemmän yhteistyöllisenä tapahtumana, jota voidaan auttaa tai on autettava ulkopuolelta, kuten esimerkissä 4. Tällä kasvulla ei niin ikään ole selvää autonomisuutta kasvutoiminnassaan, vaan kasvua voidaan edesauttaa erilaisin keinoin, kuten eri tekijöiden lisäyksillä, leikkauksilla tai tuilla.

Kasvun rooli on esimerkkien valossa havaittava seikka. Tyypillisin muoto on passiivinen kasvu. Tällöin kasvua yksinkertaisesti vain tapahtuu muodossa tai toisessa ilman minkään vaikutusta kasvuun, kuten esimerkeissä 1, 2 ja 7. Whiten (2003: 137) huomioiden mukaisesti kasvu voi myös olla toiminnan kohteena, jolloin kasvuun pyritään vaikuttamaan tai voidaan vaikuttaa joko positiivisesti tai negatiivisesti erilaisilla toimilla. Näin tapahtuu esimerkeissä 3, 4, 5 ja 6, joista ensimmäisessä kahdessa kasvua pyritään edesauttamaan tai ohjaamaan tiettyyn suuntaan. Jälkimmäisessä kahdessa puolestaan jokin teko tai tilanne on vaikuttanut negatiiviseen kasvuun.

White (emt. 136–137) kuvaa myös, miten kasvulla voi olla toimijuus, jolloin se tekijänä suoraan aiheuttaa tai tekee jotain. Tällaiset ilmaukset olivat aineistossa hyvin harvinaisia, ainoastaan yksi kasvu tekijänä -ilmaus löytyi, joka on esitetty alla esimerkissä (8).

- (8) Kielteinen ajattelija saa tukea tähän monesta: **talouskasvu tuhoaa luonnon ja polttaa ihmiset loppuun**. (Antti Kurvinen 18.7.2015)

Esimerkissä 8 näkyy kuinka talouskasvun nähdään suoraan olevan vastuussa luonnon tuhoamisesta ja ihmisten loppuun polttamisesta. Talouskasvu ei ole pelkkä syy vaan syyllinen. Esimerkistä on havaittavissa jopa ontologisen metaforan piirteitä personifikaation muodossa; ihmisten polttaminen loppuun viittaa ajattelevan olennon tietoiseen ihmisten totaaliseen hyväksikäyttöön kasvun edesauttamiseksi.

Esimerkki 8 on erityisen mielenkiintoinen muotonsa takia myös siksi, että se on elävän elämän esimerkki talouskasvun negatiivisesta konnotaatiosta, mihin suuntaan Goatly (2007: 28–29) pyrki konventionaalista talouskasvun konseptualisointia siirtämään. Erona tässä on kuitenkin se, että esimerkissä 8 Kurvinen kuvaa talouskasvua luontoa tuhoavana voimana ja ihmisiä säälimättä hyödyntävänä, lähes orjuuttavana entiteettinä, kun taas Goatly näkee talouskasvun toimivan enemmänkin syövän tavoin.

Kasvun käyttö paljastaa ilmausten takaa metaforan TALOUDELLISTEN TEKIJÖIDEN KEHITYS ON (ORGANISMIN) KASVUA. Metafora pitää sisällään sekä positiivisten että negatiivisten seikkojen kasvun. Kasvua tapahtuu, vaikka se ei aina olekaan toivottua ja hyvää.

Useissa yllä olevista esimerkeistä näkyy miten kasvava talous nähdään kasvina metaforan TALOUS ON KASVI mukaan, vaikkakin myös muunlaiset organismit voivat kasvaa. Kasvu ei ole vain kasvien ominaisuus, mutta näyttäisi olevan yleisin tapa jäsentää kasvavia taloudellisia tekijöitä. Kasvi tarvitsee aktiivista huolenpitoa selviytyäkseen ja kasvaakseen, mitä määrittelee termi kasvattaa. Kasvattamis-termiä käytetään myös taloudesta puhuttaessa, jolloin kyseessä oleva talouden osatekijä toimii kasvattamisen kohteena eli itse kasvina, kuten esimerkeissä (9) ja (10) alla.

- (9) Keinoja **tuottavuuden kasvattamiselle** ovat esimerkiksi työmarkkinajärjestelmän ja työlainsäädännön kokonaisuudistus. (Maria Tolppanen 22.8.2015)

- (10) – – olemme vain hinnoitelleet itsemme ulos maailmanmarkkinoilta ja **kasvattaneet** itsellemme maailman (markkinatalousmaiden) suurimman **julkisen sektorin**. (Matti Viren 22.9.2015)

Esimerkissä 9 kasvatus on tapahtunut tuottavuuden kohdalla, joka täten on kasvatettava kasvi. Kaksi mainittua keinoa, työmarkkinajärjestelmän ja työlainsäädännön kokonaisuudistukset, ovat ikään kuin uusia tapoja saada tuottavuus-kasvi jälleen kasvamaan vanhojen keinojen pettäessä.

Julkinen sektori on puolestaan esimerkin 10 kasvatettu kasvi. Tässä tapauksessa ei ole alkuunkaan hyvä asia omistaa markkinatalousmaiden suurinta kasvia, sillä tämä julkinen sektori vaatii aina vain lisää ja lisää ravintoa ja huolenpitoa kasvaakseen. Vaikka kasvattaminen vaatiiakin aktiivisia toimia, on julkinen sektori jotenkin ikään kuin huomaamatta päässyt kasvamaan niin suureksi, että sen ylläpito ja kasvun edesauttaminen heikentävät taloustilannetta entisestään. Julkinen sektori voi kasvina näyttää suurelta ja hienolta, mutta sen ravitseminen on ongelmallista.

Kasveilla on taipumus rönsyillä joka suuntaan ja kasvaa niin sanotusti ulos mitoistaan. Tällöin kasvamiseen voidaan puuttua, jotta ylimääräiset, rönsyilevät osat saadaan poistettua ja kasvi palautettua kauniimpaan ja tasaisempaan ulkomuotoon. Karsimalla voidaan kasvi palauttaa haluttuun muotoon ja poistaa liikakasvu. Näin tapahtuu esimerkeissä (11) ja (12).

- (11) Kataisen ja Stubbin hallitukset eivät ole tehneet mitään **menojen karsimiseksi**. (Matti Viren 22.9.2015)
- (12) Mielestäni seuraavia keinoja tulisi käyttää kilpailukyvyyn parantamiseksi ja **julkisten menojen karsimiseksi**. (Tarkkailija 6.9.2015)

Esimerkit 11 ja 12 kuvaavat karsimista kasveista, joita kutsutaan menoiksi. Menot ovat kasvaneet liian suuriksi ja täten niistä tulisi karsia liiat osat pois, jotta ne saataisiin palautettua sopusuhtaiseen muotoon. Mielenkiintoista karsimisen käytössä on se, että tällöin hyväksytään näiden ei-toivottujen, joskus jopa rikkaruohomaisten, kasvien kasvu

valitettavana tosiasiana. Näitä kasveja ei pyritäkään hävittämään vaan pitämään ne tietyssä koossa ja muodossa karsimalla ylimääräiset osat pois.

On myös mahdollista tuhota kasvi kokonaan vähemmän hienovaraisesti. Tällöin estetään myös kasvun jatkuminen. Näin kuvaillaan esimerkissä (13) alla.

- (13) -- ja valtion **velkaantuminenkin** on mahdollista **taittaa**. (Heikki Uusitalo 4.8.2015)

Esimerkin 13 velkaantuminen kuvaa tilannetta, jossa talouskasvien maaperä eli tässä tapauksessa valtio peittyy kauttaaltaan velkakasvin alle. Valtion velkaantumisen voi rinnastaa pellon peittymiseen rikkakasveista. Pahimmassa tapauksessa velka peittää koko valtion ja estää kaiken muun kasvun imien itselleen kaiken mahdollisen ravinnon. Taittamalla kasvin sen kasvu tyrehtyy ja velkaantuminen pysähtyy. Lopulta koko kasvi kuolee, mikä on toivottava lopputilanne.

Taloutta jäsenneltiin myös ihmiseksi metaforan TALOUS ON IHMINEN mukaan. Ihminen jakaa useimmat perustavanlaatuiset ominaisuudet muiden organismien kanssa, mutta omaa uniikin ajattelumaailman älykkyytensä ja aivokapasiteettinsa perusteella. Ihmisen ajatteluun ja arvottamiseen kuuluu sellaisia käsitteitä kuin hyvä ja paha, moraali sekä etiikka. Näiden konseptien avulla taloutta jäsenneltiin ihmiseksi esimerkkien (14) ja (15) tapaan.

- (14) **Talouden moraali** vaatii kurin lisäksi kuitenkin myös luottamusta ja sovittelua. (Antti Kurvinen 18.7.2015)
- (15) Monen mielestä **raha on** pohjimmiltaan aina **likaista**, eikä sillä ole **etiikkaa**. (Antti Kurvinen 18.7.2015)

Esimerkissä 14 taloudella kuvataan olevan moraali, joka sisältää tiettyjä oletuksia hyvistä ja suotavista yhteiskunnallisista toimintatavoista. Pelkkä kuri ei yksin riitä, vaan sen vastapainoksi tulisi pyrkiä enemmän yhteistyöpainotteiseen sovitteluun sekä luottamukseen. Taloudella on moraalinsa suhteen nähtävissä myös eräänlainen auktoriteettiasema vaatia-verbin muodossa.

Talouden moraali esimerkissä 14 vaikuttaa positiiviselta asialta, sillä siinä talous vaatii pehmeämpiä keinoja kurin vastapainoksi. Esimerkissä 15 taasen raha nähdään täysin etiikkattomana. Likaisuus ei tässä tapauksessa tarkoita konkreettista likaantuneisuutta, vaan henkistä, moraalista likaa. Likainen raha ei tee eroa hyvän ja pahan välillä, se ei omaa toimintaansa ohjaavia moraalinormeja eikä noudata eettisiä sääntöjä tai ohjeita. Täten rahalla ei ole minkäänlaista etiikkaa. Perinteisemmin ilmaistuna raha on siis paha.

Esimerkeissä 14 ja 15 korostuu TALOUS ON IHMINEN -metaforan ontologinen puoli personifikaation muodossa. Talous ja suppeammin raha nähdään moraalitajun omaavana, taloudellisia yhteiskunnallisia toimia ohjaavana tai vastavuoroin häikäilemättömänä, kokonaan etiikkattomana ihmisenä. Moraalin ohjaama tai etiikaton käytös on varsin ihmismäinen tapa toimia, mitä kautta abstraktia taloutta ja sen osatekijää rahaa jäsennellään.

Ihmisen arvomaailmaan liittyviä ilmauksia esiintyi aineistossa kaiken kaikkiaan neljä, joista esimerkin 14 lisäksi kaksi muuta sisälsi ilmauksessa termin moraali. Kaikki esimerkit löytyivät samasta Kurvisen tekstistä. Organismimetaforan alle kuuluvia metaforia voi laajan esiintymisensä vuoksi pitää hyvinkin konventionaalisina metaforina. Kurvisen moraali- ja etiikkailmaukset ovat kuitenkin talouden jäsentelyssä uusia. Vaikka metafora TALOUS ON IHMINEN ei sinällään uusi olekaan, sen alalajia TALOUS ON MORAALINEN-MORAALITON/EETTINEN-ETIIKATON IHMINEN ei ole tuotu esiin aikaisemmassa tutkimuksessa, eikä se toistunut muualla tämän tutkimuksen aineistossa. Organismimetaforien ryhmään kuuluvat myös ne ilmaukset, joissa keskitytään talousorganismien terveydentilaan ja hyvinvointiin. Ilmaukset kuuluvat metaforan TALOUS ON TERVEYDENTILA alle. Esimerkit (16) – (19) alla kuvaavat terveydentilametaforan ilmauksia.

- (16) **Terve talous** vaatii uskoa tulevaisuuteen (Päivi Rouvinen-Wilenius 30.9.2015)
- (17) -- sillä **talous on kuralla** ja jotain on pakko tehdä. (Otto Mantere 18.9.2015)
- (18) Aiempien taantumien jälkeen **vienti** on nopeasti **toipunut** --. (Peter Östman 5.9.2015)

- (19) Esimerkiksi entinen **Euroopan sairas mies**, nykyisin talouden mallimaaksi usein kuvattu Saksa – –. (Juha Sipilä, Timo Soini & Alexander Stubb 17.9.2015)

Esimerkissä 16 näkyy selvästi, kuinka taloutta voi luonnehtia terveeksi ja vastavuoroin myös sairaaksi luokittelu on mahdollista. Esimerkissä terve talous ei ole pelkästään fyysisesti terve, vaan vaatii myös uskoa tulevaisuuteen, minkä voi nähdä mielenterveydellisenä, positiivisen ajattelun lisävaatimuksena terveydelle. Ruumiin- ja mielenterveydellisten puolten yhdistelyn kautta talous jäsentyy varsin selvästi ihmiseksi muiden organismien sijaan.

Heikompaa terveydentilaa kuvataan puolestaan esimerkissä 17. Kliinisen ilmaisen sijaan Mantere on käyttänyt arkisempaa ilmausta olla kuralla, jota käytetään kuvattaessa mahatautia. Mielenkiintoisen tästä esimerkistä tekee se, että ilmaus talous on kuralla rinnastaa talouden vatsaan, jolloin tämä talousvatsa on ilmeisestikin osa isompaa eliötä, Suomen valtiota. Mikäli talous on kuralla, aiheuttaa se pahoinvointia ja oireilua myös muualla Suomen elimistössä.

Esimerkissä 18 vienti on toipunut nopeasti taantumien jälkeen. Taantumet ovat olleet viennille ikään kuin tauteja, joiden vaikutuksen alaisena se on sairastellessaan hiipunut. Taantumatautien hellittäessä vienti on jälleen toipunut ja tervehtynyt. Myös esimerkissä 19 jäsentely toimii samalla tavalla. Tekstissä Saksa on tämä Euroopan entinen sairas mies, jonka sairautena tosin ei ollut taantuma vaan heikko talous, joka teki Saksasta sairaan.

Terveydentilaa on myös mahdollista tutkia muutoksien varalta ja muutos parempaan tai huonompaan pystytään näkemään, kuten esimerkeissä (20) ja (21). Myös eri tekijöiden vaikutus talouteen pystytään diagnosoimaan, kuten esimerkeissä (21) ja (22).

- (20) Liian pieniä **positiivisia merkkejä taloudessa** (Rauno Jokiniemi 16.8.2015)
- (21) Kun euron arvo nyt on hieman laskenut, se näkyy **positiivisesti taloudessa**, kuten alkuvuodesta ennustimme, mutta hallituksen politiikka vaikuttaa **heikentävästi**. (Mauri Nygård 18.9.2015)

- (22) Pitkäaikainen velaksi eläminen alkaa **näkyä** todella **vakavasti**.
(Paula Risikko 4.10.2015)

Esimerkissä 20 taloudessa ei ole juurikaan havaittavissa positiivisia merkkejä, eli talouden terveydentilassa ei ole tapahtunut ainakaan merkittävää muutosta parempaan. Merkit ovat joitain havaittavia seikkoja, joiden perusteella talouden terveydentilan muutosta pystytään arvioimaan kuten lääkäri potilasta. Myös esimerkissä 21 näkyy, kuinka euron arvon lasku vaikuttaa talouden tilaan positiivisesti. Esimerkissä on myös sana *ennustimme*, joka lääketieteellisemmässä kontekstissa viittaa ennusteeseen terveydentilan muutoksesta.

Esimerkissä 21 esiintyy myös terveydentilaan vaikuttavia tekijöitä. Euron arvon laskulla on selvästi positiivinen ja hallituksen politiikalla selvästi heikentävä eli negatiivinen vaikutus talouden terveydentilaan. Samalla tavoin pitkäaikainen velaksi eläminen esimerkissä 22 vaikuttaa ilmiselvän negatiivisesti talouden terveyteen, sillä tämän huonon elintavan jäljet alkavat jo selvästi näkyä ulkoapäin.

Terveyteen ja terveydentilan muutoksiin kuuluvat oleellisesti hoitamisen ja toimenpiteen käsitteet. Hoito- ja toimenpideilmausten taustalla vaikuttaa metafora TALOUS ON POTILAS. Richardt (2005: 128–129) toteaa, että talous nähdään potilaana ja taloudelliset ongelmat vaivoina tai tauteina. Poliitikot ja talouden asiantuntijat toimivat lääkäreinä ja pyrkivät parantamaan taudit. Esimerkit (23) ja (24) alla havainnollistavat hoitamista. Hoitamalla vammaa tai sairautta pystytään vaikuttamaan terveydentilaan ja saamaan mahdollisesti aikaan positiivinen muutos.

- (23) **Loppuvelkaa** Kreikka voisi aikanaan ehkä **hoitaakin**. (Esko Kiviranta 22.7.2015)
- (24) Olen erittäin skeptinen **Suomi-kuntoon(sic.) ohjelman** onnistumisesta, jos kukaan ei tule vastaan missään asiassa. (Kaj Mäkelä 17.9.2015)

Esimerkissä 23 mainitaan Kreikan mahdollisesti pystyvän hoitamaan velkaansa. Kreikka on tässä tapauksessa joko lääketieteen ammattilainen tai omatoimisesti velkaansa hoitava potilas. Velka puolestaan näyttäytyy hoidon kohteena olevana vammana tai tautina. Velka

on haitallinen tauti tai vamma Kreikan taloudessa ja vaatii hoitoa samalla tavalla kuin tulehdus tai haava ihmisen kehossa.

Suomi kuntoon -ohjelma esimerkissä 24 pitää sisällään näkemyksen huonosta taloustilanteesta enemmänkin huonona fyysisenä kuntona kuin selvänä tautina tai vammana. Lässähtänyt taloudellinen kunto voi kylläkin johtaa vakavampiin terveydelle haitallisiin oireisiin. Heikko taloustilanne rinnastetaan heikkoon fyysiseen kuntoon, jolloin vastavuoroisesti hyvä taloudellinen tilanne olisi yhtä kuin hyvä kunto, joka saavutettaisiin Suomi kuntoon -ohjelman avulla, mikäli se vain saataisiin käyntiin.

Esimerkit 23 ja 24 kuvaavat terveydentilan muuttamista, mutta muutosprosessi ja toimenpide jää niissä piiloon; hoitaminen pysyy enemmän abstraktilla yleistasolla, eikä toimenpiteitä eksplikoida. Aineistossa esiintyi myös useita parantaa- ja tervehdyttää-verbin ilmauksia, joita käytettiin samalla tavalla abstraktimmin. Talous, tuottavuus ja työllisyys olivat kaikki parantamisen tai tervehdyttämisen kohteita, mutta tarkempi toimenpidekuvaus parantamiselle jäi esittämättä.

Abstraktien hoitoilmausten lisäksi mielipideteksteistä löytyi myös ilmauksia, joiden sisältöön kuuluu selkeä toimenpiteen kuvaus. Esimerkit (25) – (28) alla havainnollistavat toimenpideilmauksia.

- (25) Työmarkkinajärjestöt ovat yrittäneet **elvyttää Suomen taloutta** tekemällä useita maltillisia palkkaratkaisuja ja kattavan eläkeuudistuksen. (Silja Paavola 12.8.2015)
- (26) Suomea ja Vaasaa odottaa sietämätön **taloudenpidon matokuuri**. (Risto Kukko 19.10.2015)
- (27) **Kreikan kuuri** on ollut erittäin kova. Kreikan julkisia menoja on **leikattu** vuoden 2009 jälkeen 20 prosenttia. (Antti Pesonen 8.7.2015)
- (28) **Leikkauksille** on vaihtoehtoja (Ville Niinistö & Laura Ala-Kokko 7.10.2015)

Vakavimpaa tilannetta kuvaa esimerkin 25 ilmaus Suomen talouden elvyttämisestä. Talous on elottomassa tilassa ja työmarkkinajärjestöt hoitajan roolissaan ovat pyrkineet

sitä elvyttämään. Elvytysmenetelmänä toimivat palkkaratkaisut ja eläkeuudistus. Elvytys on kuitenkin jäänyt yrityksen tasolle. Aineistosta löytyi useita elvytysilmauksia, joista osassa elvytys nähtiin jopa kyseenalaisena. Taloutta muun muassa pidettiin hengissä velkaelvytyksen avulla aivan kuin ihmistä hengityskoneessa. Elvytysilmaukset kuvastavat varsin synkkää näkemystä taloudesta: heikko talous on eloton talous, jota voidaan yrittää elvyttää eri keinoin, mutta elvytys ei aina onnistu. Suurin ero on siinä, että muista lääketieteellisistä ilmauksista poiketen heikko talous rinnastetaan kuolemaan tai elottomuuteen lievemmän vamman tai sairauden sijaan.

Esimerkissä 26 matokuurilla saadaan talous parantumaan. Suomen ja Vaasan taloudenpitoa syövät erilliset turhat menot aivan kuten loismadot kehoa. Sietämätön kuuri sisältää lääkkeitä, vaikeita ja tuntuja päätöksiä, linjauksia ja muutoksia, jotka on kaikesta huolimatta pakko niellä matojen poistamiseksi.

Kreikalla on toisenlainen kuuri esimerkissä 27. Tämä kuuri on kestänyt pidempään ja sisältänyt paljon julkisten menojen leikkauksia vuodesta 2009 lähtien. Leikkausilmaukset ovat yksi organismimetaforien suurin ilmausryhmä. Menoja, tuloja, veroja, palkkoja, työllisyyttä ja tukia leikattiin. Osa leikkauksista nähtiin enemmän positiivisessa valossa kuin toiset, joista todettiin olevan enemmän haittaa kuin hyötyä. Talouden terveydenhuollon toimenpiteille, kuten terveydenhuollollisille toimenpiteille yleensä, on olemassa vaihtoehtoja. Näin Niinistö ja Ala-Kokko kirjoittavat esimerkin 28 otsikkotekstissä leikkauksista. Leikkaukset olivatkin aineiston sekä yleisin että vastustetuin toimenpide.

Richardt (2005: 129) huomauttaa TALOUS ON POTILAS -metaforaa käytettävän myös siten, että talouden osat jäsennellään kehon osiksi. Mikäli jokin kehon osa ei toimi kunnolla, henkilö sairastuu. Näin käy myös talouden tapauksessa. Tällaista jäsentelyä on havaittavissa esimerkeissä 26 ja 27, joissa taloudenpito ja julkiset menot ovat osa talouspotilaan kehoa. Huonosta taloudenpidosta johtuva varojen menetys ja siitä johtuva talouden yleinen heikkeneminen on kuin matokuurin ansaitseva loismatojen asuttama, terveyttä heikentävä suoli, jonne siirtynyt ravinto menee hukkaan. Samalla tavalla Kreikan julkiset menot on kuin iso kasvain jota on vuosien aikana leikattu useaan kertaan.

3.2 LIIKE

Liikeilmausten taustalla näkyy metafora TALOUDEN MUUTOKSET OVAT LIIKETTÄ. Talouden tai joidenkin sen osien liike kuvastaa talouden tai taloudellisten tekijöiden muutoksia. Aineiston teksteistä löytyi erilaisia liikeilmauksia, joista suurimmassa osassa käytettiin vertikaaliliikettä, mutta myös horisontaali- ja kiertoliikeilmauksia esiintyi. Liikkeen jäsentelyssä positiiviseksi tai negatiiviseksi oli myös eroja riippuen käytetystä ilmauksesta.

Vertikaaliliikkeessä näkyy Lakoffia ja Johnsonia (2003:14–15) mukaillen käsitepari ENEMMÄN ON YLÖS; VÄHEMMÄN ON ALAS. Vertikaaliliikkeen ilmauksissa on käytössä useita eri sanoja kuvaamaan ylös- ja alaspäin tapahtuvaa liikettä. Esimerkit (29) – (32) alla kuvaavat vertikaalisen liikkeen ilmauksia.

- (29) Tuottavuuden **noustessa** työttömyyskin **vähensisi**. (Allan Saloranta 11.9.2015)
- (30) Vaihtoehto veroprosentin **nostolle** (Risto Suni 2.7.2015)
- (31) Kun euron arvo on nyt hieman **laskenut** – –. (Mauri Nygård 18.9.2015)
- (32) Veroprosentin **korotus** edellyttäisi poliittisilta päättäjiltä selkärankaa – –. (Minna Leppäkorpi 7.7.2015)

Esimerkeissä 29–32 liikettä ylös kuvataan sanoilla *noustessa*, *nostolle* ja *korotus*. Tuottavuus kasvaa määrällisesti noustessaan, samoin veroprosentti nostolla tai korotuksella, jolloin prosentuaalinen veroprosentin numero suurenee ylöspäin ja maksettavan verorahan määrä suurenee. Liikettä alas puolestaan kuvataan sanoilla *vähensisi* ja *laskenut*. Esimerkkien 29–32 liikeilmaukset olivat kaikkein yleisimpiä. Ilmauksia kuten alentuminen, vajoaminen ja putoaminen käytettiin myös, joskin vajoaminen ja putoaminen olivat yksittäistapauksia.

Esimerkin 30 työttömyyden väheneminen toimii käänteisesti metaforasta VÄHEMMÄN ON ALAS. Esimerkin ilmauksessa metafora on toisinpäin muodossa ALAS ON VÄHEMMÄN. Ilmauksen muoto on mielenkiintoinen, sillä Saloranta on samassa virkkeessä käyttänyt

sanaa noustessa, jonka vastakohta olisi laskeissa. Lukijoina ymmärrämme kuitenkin hyvin Salorannan tarkoituksen työttömyyden vähenemisestä, eli työttömien lukumäärän ja täten työttömyyslukujen laskusta. Esimerkki 30 on aineiston ainoa tapaus jossa VÄHEMMÄN ON ALAS -metaforaa on käytetty käänteisesti. Harvinaisuus saattaa johtua siitä, ettei lähde- ja kohdealuetta pystytä yleensä kääntämään keskenään päinvastaisesti. Miksi se tässä tapauksessa on kuitenkin ymmärrettävässä muodossa johtuu kontekstin lisäksi kenties siitä, että orientoiva jäsentely on juurtunut niin syvälle ajatteluun ja käsitteellistämiseen ruumiillisen kokemuksen kautta (ks. Lakoff & Johnson 2003: 14–17).

Aineiston liikemetaforissa näkyy paikoitellen selvästi ontologisuus taloudellisten tekijöiden aineellistamisen muodossa. Esimerkeissä 30 ja 32 veroprosentti jäsenellään ikään kuin fyysiseksi esineeksi, jota on mahdollista nostaa tai korottaa. Näissä ilmauksissa on havaittavissa myös liikkujan passiivisuus, jolloin liikkuva aine tai esine ei liiku itsekseen vaan tarvitsee ulkopuolisen liikuttajan. Vastavuoroisesti löytyi myös ilmauksia, joissa liikkuva taloudellinen tekijä näyttää enemmän abstraktilta eikä liikkeeseen näytä vaikuttavan ulkopuolinen tekijä, kuten esimerkeissä 29 ja 31. Molempien tyyppisiä ilmauksia käytettiin mielipidekirjoituksissa tasaisesti. Esimerkkien avulla voi selvästi nähdä orientoivien liikemetaforien olevan yleistason metaforia, jotka tekstuaalisessa ilmaisumuodossaan saavat lisätäytettä ontologisesta jäsentelystä.

Metaforapari POSITIIVINEN ON YLÖS; NEGATIIVINEN ON ALAS on myös tyypillinen jäsentelytapa ja rinnastetaan käsitteisiin ENEMMÄN ja VÄHEMMÄN eli käsitteet kulkevat jäsentelyssä käsi kädessä. (ks. Lakoff & Johnson 2003:15; Richardt 2005: 140–142) Richardt (emt. 142) kuitenkin huomauttaa, että jäsentely ENEMMÄN = POSITIIVINEN ei kuitenkaan aina pidä paikkaansa. Mikäli kyseessä on taloudelle haitallisen seikan lisäys, enemmän ei luonnollisesti olekaan positiivista. Myöskään kaikki alaspäin suuntautuva liike ei ole automaattisesti negatiivista.

Richardtin havainto pätee myös tämän tutkimuksen aineiston suhteen: esimerkiksi verojen, työttömyyden ja menojen määrällinen lisäys, mikä ilmauksissa esiintyy ylöspäin suuntautuvana liikkeenä, ei ole positiivista. Esimerkin 30 veroprosentin nosto ei ole

positiivista, vaikkakin liike on ylöspäin suuntautuvaa. Myöskään verojen tai julkisten menojen lasku ei ole negatiivista, päinvastoin. Esimerkissä 29 työttömyyden lasku on alaspäin suuntautuvaa liikettä ja täten sen tulisi olla myös negatiivista, mutta talouden kohdalla näin ei kuitenkaan ole. Negatiivisuus tai positiivisuus on tapauskohtaista ja riippuu enemmänkin käyttöyhteydestä.

Esimerkit (33) ja (34) yllä kuvaavat kiertoliikkeen ilmauksia. Mielenkiintoinen huomio esimerkkien kierreilmauksista on negatiivisuuden ja positiivisuuden eksplikointi sanallisesti.

- (33) Päivittäinen jankutus siitä, kuinka käsittämättömän surkeasti Suomella menee, voi aiheuttaa **negatiivisen kierteen** –. (Joakim Strand 20.9.2015)
- (34) Talouteen ei synny **positiivista kierrettä**, kun toistellaan, että rahat loppuvat –. (Päivi Rouvinen-Wilenius 30.9.2015)

Kiertoliike ei näytä käsitejärjestelmässämme omaavan samankaltaista sisältöä kuin vertikaaliliike, joten kirjoittajan on lisättävä liikkeen huono tai hyvä aspekti. Sanan *kierre* lisäksi käytettiin myös sanoja *oravanpyörä* ja *noidankehä*, joiden yhteydessä ei käytetty sanoja *negatiivinen* tai *positiivinen* johtuen luultavimmin siitä, että oravanpyörällä ja noidankehällä on määritelmällisesti negatiivinen luonne. Myös alamäkikierre-ilmaus löytyi, jossa kiertoliikkeen negatiivinen luonne tuotiin esille alaspäin suuntautuvan liikkeen avulla hyödyntäen metaforaa NEGATIIVINEN ON ALAS.

Horisontaaliliikkeen, kuten kierreliikkeen, ilmauksien kohdalla lukumäärä jäi pieneksi. Aineistosta ei näitä ilmauksia löytynyt kuin kaksi kappaletta. Nämä löytyvät esimerkeistä (35) ja (36) alla.

- (35) Vaasassa on viime viikkojen aikana lyöty kuokkaa maahan monen strategisesti tärkeän **tulevaisuuteen suuntautuvan** investoinnin osalta. (Joakim Strand 27.7.2015)
- (36) – – velaksi hankittu(sic) ostovoiman täytyy olla korkeintaan väliaikaista, ei loputonta, vastuutonta **ongelmien siirtämistä eteenpäin**. (Risto Kukko 19.10.2015)

Esimerkissä 35 investoinnit suuntautuvat tulevaisuuteen ja esimerkissä 36 velaksi hankittu ostovoima ei ratkaise talousongelmia vaan ainoastaan siirtää niitä eteenpäin. Näissä ilmauksissa liikkeen mukana vaikuttaa ajan metaforinen jäsentely muodossa AIKA ON LIIKKUVA ESINE. Lakoffin ja Johnsonin (2003: 14, 42–44) mukaan kehoon perustuvaan tilaorientointiin kuuluu muun muassa etu–taka-jäsentely, minkä avulla voidaan määritellä aika ontologisesti esineeksi, jota kohti pystytään liikkumaan. Länsimaisittain tulevaisuuden mielletään olevan edessäpäin. Esimerkit viittaavat tulevaisuuteen eli tulevaan aikaan, joka on edessäpäin ja jota kohti voidaan liikkua. Esimerkkien tapauksessa emme kuitenkaan itse ole suoraan liikkumassa kohti tulevaa, vaan toimiemme kautta liikutamme investointi- ja talousongelma-esineitä kohti tulevaisuus-esinettä. Jälleen on nähtävissä vahva ontologinen jäsentely liikeilmausten jäsentelyssä.

Ilmausten välillä on eroja myös siinä, miten tarkasti niissä määritellään suunta. Suunta kuuluu erottamattomasti liikkeeseen, koska liike tapahtuu aina jonnekin suuntaan. Esimerkeissä 35 ja 36 suunta on kohti ajallista tulevaisuutta, se jopa eksplikoidaan esimerkissä 35. Vertikaaliliikkeen ilmauksissa suunta pysyy useimmiten enemmän abstraktilla tasolla, jolloin liikkeen suunta on ainoastaan ylös tai alas ilman selvää kohdetta tai vertailukohtaa. Joissakin tapauksissa myös vertikaaliliikkeeseen sisältyy tarkempi suunta, joka antaa ilmaukselle enemmän konkretiaa:

(37) – – nyt on pakko jokaisen tehdä oma osuutensa, ettemme **vajoaisi Kreikan tasolle**. (Tiina Säynätsalo 11.9.2015)

Esimerkissä 37 näkyy alaspäin suuntautuva liike vajoamisen muodossa. Kreikan taso on tarkka ja havaittava vajoamisen suunta Suomen taloudelle, ellei jokainen yksilö osallistu panoksellaan suunnan muuttamiseen. Toisessa tekstissä puolestaan kuvattiin valtion velan ylittävän 100 miljardia, mikä sekin on tarkemmin määritelty suunta. Vertikaaliliikkeen ilmausten tarkempi suunnan määrittely ilmenee ainoastaan niissä ilmauksissa, joissa suunta on ei-toivottu. Tällä tavalla kirjoittaja pystyy paremmin tuomaan esille liikkeen negatiivisuuden.

3.3 SÄILIÖ

Säiliömetaforassa talous nähdään jonkinasteisena säiliönä, johon talouden aineksia voidaan lisätä tai josta niitä voidaan ottaa. Myös valtio saattaa olla säiliö Alejon (2014: 1146) kuvaileman VALTIOT OVAT SÄILIÖITÄ -metaforan mukaan. Talouden tai valtion sisällä voi olla myös useita pienempiä säiliöitä, joiden välillä aineita liikutellaan säiliöstä säiliöön yhdestä vähentämällä ja toiseen lisäämällä. Säiliö ei välttämättä ole tarkasti määritelty ja kuvattu esine, vaan takana vaikuttaa ontologinen jäsentely tilasta, jolloin määrittelemällä asioille rajat teemme eron eri asioiden välillä (ks. Lakoff & Johnson 2003: 29–30). Alla olevissa esimerkeissä (38) – (43) käyn läpi säiliömetaforan käyttöä erilaisten säiliöiden muodossa.

- (38) Ne hyödyntävät yhteiskunnan kouluttamaa työvoimaa ja käyttävät yhteiskunnan resursseja, mutta eivät maksa **verojaan Suomeen**. (Mari Heimala 7.10.2015)

Esimerkissä 38 Suomi nähdään VALTIOT OVAT SÄILIÖITÄ -metaforan mukaisesti säiliönä, jossa verot ovat ja jonne ne tulisi laittaa. Samalla tavalla jäsenneltiin myös Kreikkaa, jonne oltiin laittamassa lainarahaa ja josta rahat olivat loppumassa. Suomi säiliönä -jäsentely oli aineiston ilmauksissa yleistä, hieman alle puolet säiliöilmauksista hyödynsivät tätä mallia.

Esimerkit (39) ja (40) kuvaavat tapaa jäsenellä valtion sisäistä taloudenpitoa ja varojen käyttöä.

- (39) Esimerkiksi **sisäiseen turvallisuuteen lisätään** 50 miljoonaa – – . (Paula Risikko 4.10.2015)
- (40) Nekin rahat olisi parempi laittaa **yritysten investointeihin ja kehittämiseen**. (Köyhä ja kipee 21.9.2015)

50 miljoonaa lisätään sisäisen turvallisuuden säiliöön ja yritysten investointeihin ja kehittämiseen puolestaan voisi laittaa rahaa. Molemmissa tapauksissa näkyy selvä ontologisuus. 50 miljoonan summa lisätään jonnekin, jossa entuudestaan on jo sisältöä, tässä tapauksessa rahaa. Yritysten investointeihin ja kehittämiseen laitetaan rahaa, mikä on varsin fyysisen toiminnan kuvaus, aivan kuin rahan laittaminen kukkaroon tai taskuun.

Esimerkeissä (41) – (43) näkyy kaikkein yksityiskohtaisimmat säiliöjäsentelyt. Ilmauksissa ei tyydytä jäsentelemään säiliötä abstraktimmaksi ”yleissäiliöksi” vaan se kuvataan tietynlaiseksi.

- (41) Mihin se raha katosi? **Yksityisen eläkeyhtiön laariin** –. (Anneli Manninen 26.8.2015)
- (42) Uusien autojen kauppa tilittää vuosittain **valtion kassaan** autoveroa miljardi euroa. (Harri Pöntinen 21.8.2015)
- (43) Meidän on pidettävä kaikista huolta, mutta **suomineidon kukkaronpohja** on lähellä. (Maria Tolppanen 25.7.2015)

Raha on kadonnut eläkeyhtiön laariin, autokauppa tilittää euroja valtion kassaan ja suomineidon kukkarosta alkaa raha olla lopussa. Esimerkeissä 42 ja 43 on jopa personifikaation piirteitä. Uusien autojen kauppa tilittää ja tilittäminen eli maksutapahtuman suorittaminen tai arkisemmin maksaminen on ihmismäinen piirre. Suomi on puolestaan kuvattu suomineidoksi, jonka kukkarosta raha alkaa loppua ja pohja näkyä. Maksamisella on tässäkin tapauksessa osuutensa, sillä pitämällä huolta kaikista on suomineidon kaivettava kukkarostaan rahaa maksaakseen huolenpidosta.

Esimerkkien 41-43 kaltaiset yksityiskohtaiset säiliöilmaukset olivat yleisin jäsentelytapa. Ylivoimaisesti yleisin ilmaus oli kassa, jota yhdisteltiin Suomen, Suomen talouden ja valtion kanssa. Esimerkit 41 ja 43 puolestaan ovat yksittäistapauksia. Muita yksittäistapauksia olivat muun muassa Strasbourgin säästöpossu ja kankkulan kaivo. Talousaiheissa teksteissä säiliö näyttää siis hyvin usein saavan talouteen ja rahaan liittyvän muodon.

Säiliössä olevan aineen lisäämisen tai vähentämisen suhteen löytyy eroja tekijän roolissa. Lisäysilmauksissa saatetaan käyttää aktiivista tekijää kuten esimerkin 42 uusien autojen kauppa tai yhteisöllistä me-muotoa kuten *lisäisimme*. Myös passiivimuotoja on käytössä lisäysilmauksissa, joskin vähemmän kuin aktiivimuotoja. Vähentämis- ja vähentymisilmauksissa puolestaan käytetään toistuvasti passiivimuotoa eikä tapahtumalle löydy tekijää riippumatta siitä, onko vähenevän aineen vaikutus hyvä vai huono asia, kuten työttömyyden tai rahojen väheneminen.

Alejon (2014: 1149) huomiolla säiliömetaforan kyvystä depersonalisoida eli poistaa inhimillisen tekijän rooli talouden muutoksista ja esittää taloudelliset toimijat kuten yritykset, valtiot ja yksilöt paikkoina, joista tapahtumat saavat alkunsa tai jonne ne yltävät, on myös osuutensa aktiivisten ja passiivisten ilmausten välillä. Tämän havainnon mukaan esimerkissä 41 yksityiset eläkeyhtiöt ja niiden laarit ovat paikkoja, joihin rahan katoamisen tapahtuma ylti. Myös esimerkissä 42 toimitaan näin: uusien autojen kaupan 'paikasta' saa alkunsa tapahtuma, jossa autoveroa tilitetään valtion kassaan.

Ylivoimaisesti yleisin ilmauksissa esiintyvä aine on raha ja raha sanana on yleisin, mutta määrällisiä raha- ja valuuttailmauksia kuten 50 miljoonaa käytettiin myös. Muita aineita olivat tulot, työ, työttömyys ja työllisyys sekä verot. SÄILIÖ-metaforan alla aineen jäsentelyn kohdalla toimivat kaksi eri metaforaa, RAHA ON NESTETTÄ ja RAHA ON KIINTEÄÄ AINETTA. Richardt (2005: 117) huomauttaa kahdesta eri näkemyksestä raha-termin suhteen, joista suppeampi näkee rahan vain maksuvälineenä ja laaja rahan terminä, joka taloudessa voi tarkoittaa kaikkea rahaan liittyvää kuten osakkeita, valuuttoja ja velkakirjoja eli lyhyesti kaiken taloudellisen toiminnan perusteita.

Useissa ilmauksissa aineella on kiinteä muoto, minkä voi päätellä aineen siirron tai säiliön perusteella. Esimerkeissä 41–43 käytetään sanoja *laari*, *kassa* ja *kukkaro*, joiden perusteella raha on fyysistä, kiinteää ainetta, koska näissä säiliöissä säilytetään kiinteää materiaalia. Alla oleva esimerkki (44) yhdistää hyvin useita aspekteja, joiden avulla jäsenellään raha kiinteäksi aineeksi.

- (44) – – **rahaa** siirretään vain kaupungin **taskusta toiseen**. (Taina Inkeri Lehto 10.10.2015)

Esimerkissä 44 käytetään hyvin arkipäiväistä jäsentelyä kuvaamaan miten raha liikkuu kaupungin (tässä tapauksessa Vaasan) sisällä. Rahan liikkuminen projektista toiseen rinnastetaan rahan siirtämiseen taskusta toiseen. Rahaa pidetään usein taskussa ja sen siirtäminen taskusta toiseen tapahtuu käsin. Käsin siirto tai taskussa pitäminen kertoo rahan kiinteästä olomuodosta.

Ainetta kuvailtiin myös ilmauksin, joiden perusteella aine jäsennellään nesteeksi tai nestemäiseksi. Nesteilmaukset SÄILIÖ-ryhmässä olivat kuitenkin vain murto-osa kokonaisuudesta. Esimerkit (45) – (48) alla havainnollistavat nestemäisen aineen jäsentelyä.

- (45) Jotkut suuret lääkäriasemat, vanhusten tehostettuja asumispalveluja ja lastensuojelupalveluja tuottavat veroparatiisit **pumppaavat** itselleen yhteiskunnan **varoja**. (Mari Heimala 7.10.2015)
- (46) – – tavoittelemaan parempaa tulevaisuutta investoimalla ja **talouden rahavirtoja** lisäämällä - - (Päivi Rouvinen-Wilenius 30.9.2015)
- (47) Lisäksi olemme kuulleet, että RL-Trans panostaa globaaleiden **logistiikkavirtojen** ohjaukseen Lapväärtissä. (Joakim Strand 20.9.2015)
- (48) – – saa aivan väärän käsityksen siitä, miten **rahavirrat** maassa kulkevat. (Helsingissä syntynyt 27.7.2015)

Esimerkissä 45 aineen jäsentely nesteeksi näkyy sen siirtämisen mukaan, aivan kuten esimerkissä 44. Pumppaamalla varoja veroparatiisit siirtävät niitä yhteiskunnalta itselleen kuin vettä putken kautta. Eräässä tekstissä mainittiin myös miten taloutta pitäisi paikata, mikä viittaa taloussäiliössä olevan reikiä, joiden kautta rahaneste pääsee valumaan pois.

Esimerkit 46–48 puolestaan kuvaavat tyypillisintä ilmaisutapaa nesteilmauksissa. Raha- ja logistiikkavirrat eksplikoivat aineen olomuodon varsin selkeästi. Vaikka aineen jäsentely kiinteäksi olikin yleinen tapa, nestemäisellä jäsentelyllä näyttäisi olevan tietty tarkoitus. Talouden aine nähdään nestemäisenä silloin kun on kyse valtavasta ja tärkeästä määrästä ainetta. Nesteilmauksissa on aina kyse koko yhteiskunnan tai valtion rahasta, esimerkissä 47 jopa koko maailman logistiikasta. Yksikään kassa tai laari ei vaikuta yhtä massiiviselta kuin jokena virtaava raha. Nesteilmausten avulla kuvataan helpommin skaalaltaan suurempaa taloudellista asiaa.

3.4 KILPAILU

Kilpailumetaforan ilmauksissa talous jäsenellään kilpailuksi TALOUS ON KILPAILU - metaforan mukaan. Kilpailumetafora on muodoltaan strukturaalinen ja mahdollistaa useiden eri kilpailumuotojen hyödyntämisen talouden jäsentelyssä. Aineistossa oli havaittavissa niin urheilu- kuin pelimuotoisia ilmauksia, joskin myös talouden osa-alueita luonnehdittiin kilpailun lajeiksi. Kilpailumuotojen ja -lajien lisäksi kilpailumetaforan käyttö näkyi kilpailukyvyyn ja kilpailijoiden kuvauksina ilmauksissa.

Esimerkissä (49) alla Koski kirjoittaa kilpailukykyisestä verotuksesta. Ilmaukset kilpailukyvystä kattavat yli puolet ryhmän ilmausten kokonaismäärästä.

- (49) Vakaan ja ennustettavan toimintaympäristön, **kilpailukykyisen verotuksen** – –. (Susanna Koski 4.7.2015)

Kilpailukyky viittaa selkeästi talouden kilpailulliseen jäsentelyyn, joskin useissa tapauksissa jäsentely jää tälle epämääräiselle tasolle eikä kilpailukykyä vaativan kilpailun luonnetta tarkenneta sen enempää. Esimerkissä 49 on kuitenkin havaittavissa yksi kilpailulajiksi luonnehdittu talouden osa-alue, nimittäin verotus, joka toimii kaupunkien välisenä lajina. Kaupungit kilpailevat keskenään verotuksesta ja parhaan verotuksen omaava kaupunki voittaa. Muita ”talouselajeja” olivat hinnat, kustannukset, turismielinkeino ja vientiteollisuus. Lajeissa kilpailtiin niin valtioiden kuin Suomen kaupunkienkin välillä.

Lajien käytössä turvauduttiin myös perinteisiin urheilu- ja pelilajeihin. Joissain ilmauksissa laji eksplikoitiin selvästi, kun taas toisissa käytetty sana kuuluu useamman lajin termistöön ja täten lajin selvittäminen on hankalampaa. Selvää on kuitenkin, että kyseessä on kilpailun laji. Ilmauksia, joissa selvää kilpailulajia ei tuotu esille, havainnollistavat esimerkit (50) ja (51).

- (50) Keinoksi, jolla **kilpailijamaiden takaa-ajo** voitaisiin aloittaa – –. (Heikki Uusitalo 4.8.2015)
- (51) Mutta todelliset leikkaukset ovat vasta tulossa, ja niiden kestämisessä vaaditaankin jo todellista **turnauskestävyyttä**. (Matti Viren 14.10.2015)

Esimerkeissä 50 kuvataan kilpailua takaa-ajon avulla. Kilpailijamaiden takaa-ajo voi olla kilpajuoksua, mutta termiä takaa-ajo kuulee käytettävän enemmän autourheilun yhteydessä. Talouden rallikilpailussa Suomi on jäänyt kilpailijamaitaan jälkeen, mutta on mahdollista pyrkiä tasaamaan eroa. Esimerkin 51 turnauskestävyys voi viitata mihin tahansa lajiin, jossa pidetään turnauksia, kuten jalkapallo, golf, biljardi, tennis tai nyrkkeily. Leikkausten kestäminen ja itse turnauskestävyys kuitenkin viittaavat fyysisesti raskaampaan lajiin kuten nyrkkeilyyn, jolloin leikkausten kestäminen olisi sama kuin vastustajan iskujen kestäminen.

Esimerkkien (52) – (54) ilmauksissa puolestaan kilpailulaji on selvästi eksplikoitu, jolloin laji näkyy selvästi.

- (52) Suomen kilpailukyvyyn nimissä Juha Sipilän markkinoima viiden prosentin **tuottavuusloikka** –. (Pentti Välimaa 26.8.2015)
- (53) Todella pitkä **shakkipeli** on tulossa hallitukselle –. (Kaj Mäkelä 17.9.2015)
- (54) Pääministeri Juha Sipilän ehdottamassa yhteiskuntasopimuksessa on **paljon pelissä**. (Heikki Uusitalo 4.8.2015)

Tuottavuusloikka rinnastetaan pituushyppyyn ja viisi prosenttia hypyn pituuteen. Suomen olisi pystyttävä tekemään tämä viiden prosentin tuottavuusloikka pysyäkseen mukana kilpailussa. Ilmauksena tuottavuusloikka näyttää olevan epäkonventionaalinen. Sipilän kehittämä ilmaus on käytössä muissakin teksteissä, mutta aina Sipilään viitaten ja usein myös lainausmerkkien kera muodossa ”tuottavuusloikka” ikään kuin olisi tarpeen viitata tämän oudon ja uuden ilmauksen alkuperään, jotta lukija pystyisi tarkistamaan ja sisäistämään sen merkityksen.

Talouspolitiikka nähdään enemmän älyllisenä ja henkisenä pelimuotoisena kilpailuna fyysisemmän urheilun sijaan, kuten esimerkissä 53 shakkipelin muodossa. Hallitus pelaa shakkia vastustajanaan palkansaajajärjestöt. Esimerkissä 54 yhteiskuntasopimuksessa on puolestaan havaittavissa uhkapelin merkkejä, sillä siinä on paljon pelissä mutta tuloksesta ei voida olla varmoja. Peli-ilmauksia esiintyi vähän ja niitä käytettiin ainoastaan

talouspolitiikan yhteydessä, joskin tämänkaltainen jäsentely ei talouspolitiikan suhteen ole harvinaista (ks. Ahvenainen 2001; Vähänen 2011).

Esimerkit (55) – (57) havainnollistavat ilmauksia, joissa kilpailumetafora näkyy kilpailijoiden muodossa.

- (55) **Suomi** on jo kohentanut asemaansa suhteessa tärkeimpiin **kilpailijamaihin**. (Olli Luukkainen 17.8.2015)
- (56) Kilpailukykyraportissa 2014 – 2015 **Suomi** on **Sveitsin** jälkeen **kakkonen** – – **Saksa kolmas** ja **Ruotsi kuudes**. (Heikki Santala 20.8.2015)
- (57) Euroopan unionin piti olla – – ja **kilpailija dollarille**. (Tero Jaskari 13.7.2015)

Useimmiten ainoastaan Suomi eriteltiin kilpailijana esimerkin 55 tyyliin ja vastustajat sisällytettiin sanaan *kilpailijamaat*. Esimerkin 56 ranking-listan tyyliässä kuvauksessa puolestaan tuodaan esiin Suomen kovimmat vastustajat. Koko ilmaus on kuin suoraan urheiluruudun tuloslistasta. Muissa ranking-tyylisissä ilmauksissa Suomen kirjoitettiin olevan maailman huipulla, maailman parhaita tai jopa maailman ykkönen. Esimerkin 57 mukaan myös valuutat kilpailivat keskenään valtioiden lisäksi. Dollarin kilpailija on tietenkin Euroopan unionin euro. Myös Ruotsin kruunu oli kilpailussa mukana.

3.5 MATKA

TALOUS ON MATKA -metafora on muodoltaan strukturaalinen ja tarjoaa hyvin moninaisen tavan jäsentellä taloutta. Vaikka se ei lukumäärältään olekaan aineiston suurin ryhmä, se pitää sisällään paljon erilaisia ilmauksia matkan eri kategorioista. Monipuolisen käytön perusteella voisi sanoa, että Kövecsesin (2010: 25) toteamus lähdealueen MATKA yleisestä käytöstä talouden jäsentämisessä pitäisi paikkansa myös Suomen kielessä. Kuten useissa muissakin aineiston ryhmissä, myös matkametaforan ilmauksissa jäsentely ja sävy on pääasiassa negatiivinen.

Yksi matkan kategorioista on tie, jota pitkin matka tapahtuu ja joka vie jonnekin. Esimerkeissä (58) – (60) näkyy erilaisia tien ilmauksia.

- (58) Olemme Kreikan **tiellä**. (Jussi K. Niinistö 2.10.2015)
- (59) Tämä on tuhon **tie** (Maria Tolppanen 25.7.2015)
- (60) Samalla hallitus on valinnut työmarkkinoiden uudistamiseksi sanelun ja pakkolainsäädännön **tien** – -. (Jutta Urpilainen 16.10.2015)

Esimerkissä 58 me suomalaiset matkaamme huonoa taloudellista tietä pitkin kohti tilannetta, joka on hyvin samanlainen Kreikan tilanteen kanssa. Mikäli jatkamme matkaa tällä tiellä, joudumme yhtä huonoon taloudelliseen tilanteeseen kuin Kreikka. Esimerkissä 59 tilanne on samanlainen, joskin tie vie selvään tuhoon, jolloin ilmauksen sävy on astetta vakavampi.

Esimerkissä 60 kuljettava tie työmarkkinoiden uudistamiseksi on valittu monien muiden joukosta ja hallitus on päätenyt sanelun ja pakkolainsäädännön tien valintaan. Tässä esimerkissä näkyy Richardtin (2005: 140) kuvaama matkametaforan sisällä vaikuttava TARKOITUKSET OVAT KOHTEITA -metafora. Esimerkin tapauksessa tarkoituksena on uudistaa työmarkkinoita sanelun ja pakkolainsäädännön keinoin, joten matka käy kohti työmarkkinoiden uudistamista sanelun ja pakkolainsäädännön viitoittamaa tietä pitkin.

Kaikissa tieilmauksissa päämäärä oli tavalla tai toisella negatiivinen. Kreikkaa käytettiin pelottavana havainnollistajana esimerkin 58 tapaan. Jotain teitä matkaamalla saatettiin taloustilannetta vain pahentaa. Esimerkin 60 tapaan valittu tie ei ollut usein se paras vaihtoehto, joskin joissain tapauksissa huono tie oli myöskin ainoa vaihtoehto nykyisellä talousmatkalla.

Matkaan kuuluu kuvaus matkustusmuodosta ja kulkuneuvosta. Esimerkit (61)–(64) esittävät ne eri matkustusmuodot, joita aineistosta löytyi. Tällaisia ilmauksia ei lukumäärältään esiintynyt kovin montaa, mutta pienestä määrästä riippumatta niissä tuli esiin useita eri matkustusmuotoja ja kulkuneuvoja.

- (61) Keskusta käänsi jälleen **Kreikka-kelkkansa** (Antti Mäkelä 23.7.2015)
- (62) Keuliiko kaupungin **mopo** säästöintoilussa (Kari Laitala 19.10.2015)
- (63) **Ensiaskel** kestävämpään talouteen ja yhteiskuntaan on oman rahan ja itsenäisen keskuspankin hankkiminen. (Antti Pesonen 8.7.2015)
- (64) Niin kauan kuin yhteiskunnan **perälauta vuotaa**, hyvinvointivaltio jatkaa **uppoamistaan**. (Mari Heimala 7.10.2015)

Esimerkissä 61 Kreikka-asian matkaa tehdään kelkalla ja kelkkaa on taas käännetty eri suuntaan entisestä Keskustan toimesta, kun uusi näkemys on korvannut vanhan. Vaasan kaupunki puolestaan tekee säästömatkaa mopolla esimerkissä 62. Matkalla tosin intoillaan hieman liikaa ja keulitaan vaarallisesti mopolla, mikä puolestaan viittaa mahdollisesti vaarallisten ja holtittomien säästöjen tekemiseen, jolloin on vaara, että mopo karkaa käsistä, sattuu vahinko ja matka loppuu siihen.

Esimerkissä 63 matkaa tehdään jalan ja koko matka kestävämpään talouteen ollaan vasta aloittamassa, sillä tällä matkalla on otettu vasta ensiaskel. Myös tässä tapauksessa näkyy hyvin TARKOITUKSET OVAT PÄÄMÄÄRIÄ -metafora, sillä päämääränä on kestävämmän talouden tarkoitus, jonka ”välietapit” ovat oman rahan ja itsenäisen keskuspankin hankkiminen. Jalan tehtiin matkaa myös EU-jotoksessa, joka antaa omanlaisen kuvauksen myös vaikeampikulkuisesta talousmaastosta, jota pitkin EU-maat yhdessä vaeltavat.

Venematkaa kuvaa esimerkki 64. Tässä tapauksessa matka näyttää kylläkin pysähtyneen tai etenevän erittäin heikosti, sillä veneenä kuvatun yhteiskunnan perälauta vuotaa ja koko hyvinvointivaltio uppoaa hiljalleen.

Matka voi myös saada äkillisen käänteen, jolloin matkattavalta tieltä voi harhautua väärään suuntaan tai matka voi loppua kesken kaiken. Tällaista harhautumista esiintyy alla esimerkeissä (65) – (68).

- (65) Nyt odottaisin kaupungin johtopaikoilla istuvilta aktiivista otetta talousongelmien ratkaisemiseksi, muuten **ajaudumme hallitsemattomaan kaaokseen**. (Risto Kukko 19.10.2015)
- (66) Silti on tärkeää huolehtia Euroopan rahoitusmarkkinoiden vakaudesta, jotta Eurooppa ei **ajaudu uuteen taantumaan**. (Jutta Urpilainen 4.7.2015)
- (67) Kaksi kertaa **karille menneiden** yhteiskuntasopimusneuvottelujen tärkeimpänä tavoitteena – –. (Juha Sipilä, Timo Soini & Alexander Stubb 17.9.2015)
- (68) Seuratessa Kreikan tapahtumia, tulee mieleen, mitenkä lähellä olemme samanlaista tilannetta. Pääministerin johdolla hallituksen ”trio” on **pahasti luisunut** Kreikan sotkujen selvitysmieheksi. (Matti Latva-Panula 21.7.2015)

Esimerkissä 65 Vaasan kaupunki on ikään kuin tuuliajolla talousongelman seurauksena ja ellei sitä ratkaista, kaupunki ajautuu kaaokseen eikä suuntaa pystytäkään enää hallitsemaan. Euroopan rahoitusmarkkinat esimerkissä 66 tulee pitää vakaina, sillä ne näyttävät ohjaavan koko Euroopan suuntaa. Mikäli tasapaino horjuu, Eurooppa ajautuu taantumaan. Ilmauksissa myös kuvattiin, kuinka Suomi voisi epätoivossaan jättäytyä muiden valtioiden varaan tai ajautua velkakriisiin Kreikan tavoin.

Esimerkissä 67 yhteiskuntasopimuksen matkaa on tehty yhteiskuntasopimusneuvottelujen veneillä, mutta ne ovat kerta toisensa jälkeen ajautuneet karille ja matka on loppunut siihen, sopimusneuvottelut eivät ole onnistuneet. Esimerkissä 68 Sipilä on johdattanut eduskunnan päämiehiä matkalla, mutta luisui reitiltä ikään kuin vahingossa ja nyt tämä Sipilän, Soinin ja Stubbin trio joutuu uudella reitillään selvittämään Kreikan talousotkuja. Tämän reitin kulkemisen vaikutuksena on tosin se, että se johtaa vie Suomea hallituksen trion johdolla kohti Kreikan taloudellista tilannetta.

Harhautumisilmausten keskeisellä matkan tien tai suunnan muutoksella on kaksi eri käyttötapaa. Jokin äkillinen tapahtuma voi saada muutoksen aikaan välittömästi ja itse tapahtuma on kertaluontoinen ja välitön, kuten esimerkeissä 67 ja 68 karille meno ja luisuminen. Toisaalta suunnan muutos voi olla pitkäaikaisempi ja hienovaraisempi tapahtuma, kuten ajautuminen esimerkeissä 65 ja 66. Siinä missä karille meno on välitön

ja matkan pysäyttävä tapahtuma, ajautuminen sivuun reitiltä voi tapahtua hiljalleen, mutta se ei pysäytä matkaa ja harhautumisen voi ehkä jopa korjata. Vivahde-eroja on nähtävissä.

Mielenkiintoista on myös se, miten vahvasti harhautumisilmauksissa käytettiin venematkan ja vedessä tapahtuvan matkan ilmauksia, kuten esimerkeissä 65–67. Syy tähän saattaa olla nimen omaan siinä, että ajautuminen sivuun kurssilta on tapahtuma, jonka pystyy huomaamaan ennen kuin matka on saatu päätökseen. Tällöin uusi päämäärä pystytään kartoittamaan ja suunta muuttamaan uudestaan. Tällaista merenkäyntijäsentelyä näkee aineiston teksteissä, jolloin talouden uuden suunnan tuhoisa päämäärä ennakoidaan ja korjaavat toimenpiteet pystytään kartoittamaan mahdollisesti ajoissa.

Myös ympäristöä, missä matkaa tehdään, kuvailtiin. Esimerkki (69) alla kuvaa matkan ympäristöä viidakon muodossa.

- (69) Pätkätoiden aikakaudella pitää pystyä sukkuloimaan työn ja työttömyyden **viidakossa** siten ettei talous lopullisesti romahda. (Maria Tolppanen 25.7.2015)

Tässä tapauksessa matkustusmuoto ei ole eksplikoituna, mutta sukkuloinnilla viitataan tiheään liikkumiseen paikkojen välillä, tässä tapauksessa työn ja työttömyyden välillä. Ympäristönä viidakko on varsin haastava tiheän kasvuston ja eliöiden suhteen, jolloin saa kuvan työn ja työttömyyden välillä liikkumisen vaarallisuudesta.

Matka alkaa aina jostain eli jokaisella matkalla on oma lähtökohtansa. Esimerkissä (70) näkyy Suomen talouspolitiikan matkan määritelty lähtökohta.

- (70) Suomen talouspolitiikan **lähtökohdaksi** tulee ottaa investointien uutta luova ja pitkän aikavälin hyötyjä tuottava luonne. (Päivi Rouvinen-Wilenius 30.9.2015)

Luonne, jolla luodaan uusia investointeja ja pitkän aikavälin hyötyjä tomii Suomen talouspoliittisen matkan lähtökohtana, josta matka alkaa ja joka ohjaa matkan kulkua ja suuntaa.

Myös matkan suuntaa kuvailtiin useissa ilmauksissa, joista esimerkkeinä toimivat esimerkit (71) – (74) alla. Näissä ilmauksissa oli havaittavissa myös jonkin verran positiivista kuvausta.

- (71) – – Sipilän hallituksella on **oikea suunta** Suomen oikaisemisessa parempaan tulevaisuuteen. (Matti Latva-Panula 21.7.2015)
- (72) Suomella on **edessään** paljon kovemmat ajat kuin mitä annetaan ymmärtää. (Näin on asiat 10.8.2015)
- (73) Samalla se vie tietoisesti meitä **kohti työelämän kurjistumista**. (Juha Antila 8.9.2015)
- (74) On paljon muodikkaampaa olla edelläkävijä, vaikka todellisuudessa ei olisi mitään käsitystä, mihin **suuntaan** on menossa - kunhan **suunta** on uusi. (Susanna Koski 4.7.2015)

Positiivisuus näkyy esimerkissä 71 siten, että Sipilän hallitus oikaisee Suomen suunnan parempaan tulevaisuuteen nykyisestä. Tulevaisuuskuvauksesta näkyy jäsentely, jonka mukaan matka vie aina aikaa. Aika on mukana myös esimerkissä 72. Suomi tekee matkaa myös ajallisesti ja edessäpäin odottaa paljon kovemmat ajat. Näin ollen sekä esimerkissä 71 että 72 näkyy matkametaforan lisäksi aikaa jäsentävä metafora AIKA ON LIIKKUVA ESINE, näissä tapauksissa liike tapahtuu aikaa kohden eikä toisinpäin ja tulevaisuus on jälleen edessä. Kaikissa aineiston ajallisen matkan ilmauksissa tulevat ajat oli kuvattu huonoiksi tai koviksi.

Esimerkissä 73 näkyy selvästi, minne suuntaan ollaan menossa. Tämä *se* joka meitä vie kohti työelämän kurjistumista on hallitus. Siinä missä muissa ilmauksissa huono suunta on kuvattu enemmänkin vahinkona tai sattumana ilman selvää syyllistä, tässä ilmauksessa hallitus on esitetty selvänä syypäänä tälle matkan selvästi huonolle suunnalle.

Esimerkki 74 tuo esiin mielenkiintoisen ilmauksen. Ilmaus tuo perinteiseen matkametaforan muotoon uuden lisän rinnastamalla uudet talouspoliittiset päätökset matkaamiseen tuntemattomilla seuduilla, joskin rinnastus on tahallisesti varsin ivallinen. Suunta valikoituu pelkästään sen mukaan, onko se uusi vai ei. Mikään jo tiedossa oleva suunta ei talouspoliittista matkaa suunnittelevalle edelläkävijälle kelpaa, vaan suunnan

tulee olla täysin uusi, aivan kuin ennalta tuntematon korpimaa. Tässä piilee kuitenkin se vaara, ettei matkaa tiedä yhtään, mihin tämä uusi suunta vie ja mitä matkan varrella on.

3.6 RAKENNUS/RAKENNELMA

RAKENNUS/RAKENNELMA-ryhmän kaksoislähdealue johtuu siitä, että käsitteinä rakennus ja rakennelma jakavat joitain tiettyjä ominaisuuksia, kuten yleisluontoisen rakenteen. Mikäli jokin on rakennettu, sillä on tällöin rakenne. Rakennus on monipuolisempi ja tarkoituksenmukaisempi ja siihen kuuluu rakennukselle tyypilliset osat kuten pohja, seinät ja katto, mitä rakennelmalla ei välttämättä ole. Käytännön esimerkkejä vertaamalla rakennus olisi kerros- tai omakotitalo, kun taas rakennelma olisi vaikkapa kasa yhteenhitsattuja teräsputkia. Tämä erottelu perustuu aineiston ilmauksiin, joissa ei kaikissa ole selvää, nähdäänkö talous rakennuksena metaforan TALOUS ON RAKENNUS mukaan, vai rakennelmana metaforan TALOUS ON RAKENNELMA mukaan. Joissain ilmauksissa talous ja talouspolitiikka saivat puolestaan rakennusaineen roolin, kun oltiin rakentamassa yhteiskuntaa.

Esimerkeissä (75) – (79) keskitytään rakenteen erilaisiin kuvauksiin, mistä näkyy, kuinka talous on jäsennelty rakennetuksi kokonaisuudeksi.

- (75) Tuntuvat **julkisen sektorin ja talouden rakennemuutokset** – –. (Susanna Koski 4.7.2015)
- (76) Kaupungin talous korjataan vain säästöjen ja todellisten **rakennemuutosten avulla**. (Risto Suni 2.7.2015)
- (77) Valtiovarainministeri Alexander Stubb sanoo, että Suomen ongelmat ovat **rakenteellisia** eikä niitä ratkaista elvyttämällä. (Rauno Jokiniemi 16.8.2015)
- (78) **Kestävässä taloudessa** vapaus ja vastuu kulkevat yhdessä. (Antti Kurvinen 18.7.2015)
- (79) Yrittäminen on tehtävä kannattavaksi, jotta saamme **maan talouden tasapainoon**. (Mikko Nevantakanen 30.7.2015)

Esimerkeissä 75 ja 76 rakenteeseen voidaan tehdä muutoksia, jotta talous pysyisi kasassa. Esimerkissä 76 käytetään jopa sanaa *korjata* kuvaamaan talouden rakennettua olemusta. Mielenkiintoinen huomio on se, että esimerkissä 75 julkinen sektori on esitetty erillään taloudesta. Julkinen sektori tuodaan esiin pääasiallisena rakennemuutoksen kohteena, mutta se on kuitenkin osa suurempaa taloutta, joten myös talouden rakennetta muutetaan yhtä sen osaa, julkista sektoria, muutettaessa.

Esimerkki 77 on mielenkiintoinen ilmaus, sillä siinä kumotaan TALOUS ON ORGANISMI -metaforan jäsentely huonosta taloustilanteesta, jonka mukaan huono taloustilanne rinnastetaan elottomaan ihmiseen. Koska talous onkin rakennus tai rakennelma, oikea ”hoitomuoto” onkin rakenteen korjaus eikä elvyttäminen. Tällaisia metaforisen jäsentelyn vastakkainasetteluja ei aineistosta löytynyt enempää, mutta se antaa mielenkiintoisen kuvan taloudelliseen keskusteluun. Erilaiset metaforiset jäsentelyt eivät välttämättä sovi keskenään yhteiseen keskusteluun osapuolten välillä, sillä eri jäsentelytavat tarjoavat taloudellisessa kontekstissa erilaisia ratkaisuja talouden ongelmiin eikä täten päästä välttämättä yksimielisyyteen siitä, missä ongelma on ja mitä pitäisi tehdä.

Rakenneilmauksien määrä oli tämän ryhmän suurin ja useimmissa rakennetta myös luonnehdittiin negatiivisesti, joskin joitain positiivisiakin kuvauksia esiintyi, kuten esimerkissä 78 talouden rakennetta kuvataan kestäväksi ja esimerkissä 79 puolestaan tällä hetkellä epätasapainoiseksi. Talouden rakenteen tasapainoon liittyvät ilmaukset muodostivat suurimman osan rakenneilmauksista ja niissä toistuva jäsentely antoi kuvan siitä, että nykytilanteessa talous on rakenteellisesti epätasapainossa ja tasapaino on saavutettavissa erilaisten uudistus- tai korjaustoimien avulla.

Rakenteen heikkouteen ja epätasapainoon liittyy oleellisesti käsitys siitä, että rakennus tai rakennelma voi romahtaa (ks. Richardt 2005: 132–133). Romahtamisilmauksia ei aineistossa esiintynyt kovin montaa, mutta niitä käytettiin erilaisin tavoin, kuten esimerkit (80) ja (81) alla osoittavat.

- (80) Jos Kreikan **talous romahtaa, romahtaa** myös **koko maa**.
(Matti Jaakkola 21.8.2015)

- (81) Kun **kokonaistuotanto (bkt)** on **romahtanut** 25 prosenttia – –.
(Antti Pesonen 8.7.2015)

Esimerkissä 80 Kreikka itsessään on rakennettu kokonaisuus ja talous on tärkeä osa tätä kokonaisuutta. Mikäli talous romahtaa, romahtaa myös muu Kreikka-rakennelma sen mukana. Talous on tämän ilmauksen mukaan perustan tai muuta rakennelmaa kannattelevan tukipilarin asemassa. Esimerkissä 81 puolestaan näkyy talousrakennelman osan eli kokonaistuotannon romahtaminen. Tässä tapauksessa yhden talouden osan romahtaminen ei kuitenkaan automaattisesti johda muun rakennelman romahtamiseen esimerkin 80 tavoin. Syynä saattaakin olla tämä 25 prosentin osittainen romahdus, joka heikentää rakennetta, mutta ei kaada rakennelmaa. Esimerkin 81 tapaan myös kannattavuus oli romahtanut ja nykyinen globaali taloustilanne saattoi johtaa jopa maailmanlaajuiseen talousromahdukseen, jolloin maailman jokaiselle valtiolle kävisi Kreikan tavoin.

Yllä olevista esimerkeistä on vaikea päätellä, onko ilmauksen takana jäsentely rakennus- vai rakennelmametaforan mukaan. Kummassakin tapauksessa rakenne on yhtä olennainen, eikä esimerkkien 80 ja 81 kohdalla voi saada selvää siitä, onko talous osa Kreikka-rakennusta vai -rakennelmaa, tai kumpaa jäsentelytapaa on käytetty kokonaistuotannon romahtamisen suhteen. Esimerkeissä (82) – (85) alla puolestaan näkyy selvemmin rakennusmetaforan mukainen jäsentely.

- (82) Tämä johtaa yhteiskunnan **rahoituspohjan** rapautumiseen – –.
(Mari Heimala 7.10.2015)
- (83) Suomi on niitä harvoja EU-maita, jossa ei vielä ole toteutettu **eläkekattoa**. (Tarkkailija 6.9.2015)
- (84) Ilman julkista sektoria ja sen työntekijöitä tämä hyvinvointivaltion **kivijalka** tulee valitettavasti murtumaan.
(Kim Berg 30.9.2015)
- (85) Mutta Suomi on edelleen yhteiskunta, jonka monet **peruselementit** ovat erinomaisessa kunnossa. Kansalaiset ovat hyvin koulutettuja, poliittinen järjestelmä on vakaa ja oikeusjärjestelmä lujalla pohjalla. (Juha Sipilä, Timo Soini & Alexander Stubb 17.9.2015)

Sanat *pohja*, *katto*, *kivijalka* ja *elementit* viittaavat vahvasti rakennuksen eri osiin. Myös ilmausten muu aines vahvistaa jäsentelyä. Yhteiskunnan rahoituspohjan rapautuminen rinnastetaan rakennuksen kivipohjan rapautumiseen. Rahoituspohjan rahat heikkenevät ja mureneat kiven tavoin pois, jolloin lopputuloksena on niin heikko pohja, että koko yhteiskunta voi romahtaa. Samankaltaista jäsentelyä näkyy esimerkiksi 84 hyvinvointivaltion kivijalan murtumisessa. Kivijalka on tärkeä osa rakennuksen perustuksia, jonka murtuminen voi johtaa hyvinvointivaltion epätasapainoon tai romahtamiseen.

Esimerkissä 85 näkyy jälleen, kuinka talous on osa suurempaa rakennusta. Suomi-rakennuksen rakennuselementteinä näyttävät olevan kansalaiset, poliittinen- ja oikeusjärjestelmä sekä talous, jota esimerkin teksti käsittelee ja joka rakennuselementeistä näyttää olevan huonommassa kunnossa. Talous näkyykin tässä ilmauksessa olevan jäsennelty metaforan TALOUS ON RAKENNUSAINE mukaan. Esimerkissä näkyy myös rakenteellisia kuvauksia oikeus- ja poliittisen järjestelmän suhteen, jotka on kuvattu vakaaksi ja olevan lujalla pohjalla. TALOUS ON RAKENNUSAINE -metafora näkyy hyvin myös esimerkeissä (86) ja (87) alla.

(86) Myös panostukset kulttuuriin sekä urheiluun ovat olennainen osa luovan ja tuottavan seudun **rakentamista**. (Joakim Strand 27.7.2015)

(87) Haluamme kysyä keskustalta, kokoomukselta ja perussuomalaisilta, minkälaista Suomea me **rakennamme** yhdessä? (Ville Niinistö & Laura Ala-Kokko 7.10.2015)

Tuottavan seudun, Vaasan, rakentamiseen tarvitaan tekstissä panostuksia kulttuuriin ja urheiluun. Nämä panostukset ovat osa kaupungin talouspoliittista päätöksentekoa, jolloin talous ja talouspolitiikka siis suoraan rinnastetaan aineksiin, joilla luova ja tuottava seutu rakennetaan. Esimerkki 87 tulee tekstistä, jossa Niinistö ja Ala-Kokko kritisoiivat nykyhallituksen talouspoliittisia linjauksia. Suomen rakentamisessa talouspolitiikka näyttääkin jälleen olevan yksi rakentamisen materiaali.

3.7 AHDINKO

Ilmauksissa, joiden lähdealueena toimii AHDINKO, ei taloutta itsessään jäsenellä ahdingoksi, vaan nimen omaan huono taloustilanne nähdään jonkinlaisena ahdinkona metaforan HUONO TALOUSTILANNE ON AHDINKO mukaan. Ahdinkometafora on muodoltaan strukturaalinen ja ilmauksissa kuvataan erilaisia ahdingon muotoja sekä siitä selviytymistä tai pelastumista. Ilmauksissa on havaittavissa myös personifikaatiomuotoista ontologisuutta, sillä muun muassa valtiot, kaupungit ja talous kuvataan ahdinkoon joutuneina entiteetteinä, ne voivat selviytyä ahdingostaan tai niitä voidaan pelastaa.

Ilmaukset, joissa kuvattiin ahdinkotilannetta, olivat kaikkein yleisimpiä. Niissä ei kaikissa kuitenkaan kuvata ahdingon luonnetta tai tuoda esiin siihen johtaneita syitä, vaan todetaan ahdingon olemassaolo. Tämä saattaa johtua siitä, että nykyinen heikko taloustilanne on jo niin yleisesti hyväksytty, että pelkkä ahdinkotilanteen toteaminen riittää. Ilmauksissa käytettiin kuitenkin useita eri termejä tämän toteamiseen, mikä näkyy esimerkeissä (88) – (92) alla.

- (88) Suomen talous ja työllisyys ovat **veitsenterällä**. (Esko Lehtimäki 16.9.2015)
- (89) – – Kataisen ja Urpilaisen ”hyvä bisnes” oli Kreikan velkojen maksamista saksalaisille investointipankeille, jotka olivat mokanneet holtittomalla rahanjaollaan Euroopan **kuilun partaalle**. (Lauri Juntunen 23.7.2015)
- (90) **Suomen talouden ahdinko** on valitettavan tuttua meille kaikille. (Heikki Uusitalo 4.8.2015)
- (91) **Valtion talous on vaikeassa tilassa** – –. (Otto Mantere 18.9.2015).
- (92) – – **valtiota uhkaa velkavankeus** – –. (Päivi Rouvinen-Wilenius 30.9.2015)

Esimerkeissä 88–91 ahdinkotilanne tuodaan esille veitsenterällä ja kuilun partaalla olemisen sekä Suomen talouden ahdingon ja vaikean tilan toteamisen kautta. Esimerkeissä 88 ja 89 on havaittavissa ontologisempaa jäsentelyä, kun Suomen talous ja

työllisyys sekä Eurooppa tasapainoilevat vaarallisesti ja yksikin väärä liike saattaa johtaa reunalta putoamiseen. Esimerkki 89 on myös ryhmän ainoa ilmaus, jossa ahdinkoon liittyy syy-seuraus-ketju. Saksalaiset investointipankit olivat rahanjaollaan saattaneet Euroopan kuilun partaalle. Esimerkit 90 ja 91 puolestaan kuvaavat juuri tätä edellä mainittua yleisen hyväksynnän näkemystä talouden ahdingosta, jolloin sen yksinkertainen toteaminen riittää. Muita tämänkaltaisia ahdinkotilanteen toteamisen ilmauksia olivat talouden kireä ja paha tilanne.

Esimerkissä 92 kuvataan toisenlainen ahdinko, jossa Suomen taloutta uhkaa velkavankeus. Tässä uhkatilanteessa näkyy personifikaation piirteitä. Velkavankeus on ihmismäinen entiteetti, joka suoraan uhkaa Suomen taloutta. Juuri tämä tekee ilmauksesta mielenkiintoisen. Ilmauksen olisi voinut laatia myös tyyliin ”velkavankeuden uhka” samaan tapaan kuin puhutaan esimerkiksi sodan uhasta, jolloin tilanne voi muuttua niin, että sota on mahdollinen. Tässä tapauksessa velkavankeus nähdään kuitenkin elollisena, suoraan Suomen taloutta uhkaavana entiteettinä, jonka takana on selvä toimintaa ohjaava älykkyys. Myös alijäämä jäsenneltiin samalla tavalla uhkaavaksi entiteetiksi.

Useimmiten ahdinkoa kuvattiin sanalla *kriisi*, eräänlaisena taloustilanteen yleisluonnehdintana, toistuvasti ilman selvempää kriisin luonteen eksplikointia. Kriisi-ilmauksia havainnollistavat esimerkit (93) ja (94).

(93) Koko ajan puhutaan **Kreikan kriisistä, ja euronkin kriisistä**, mutta tosiasiassa kyseessä on mitä suurimmassa määrin **EU:n kriisi**. (Tuomo Kangas 16.7.2015)

(94) Sosiaali- ja terveystalouden tuottaminen on ollut **kustannuskriisissä** jo pitkään. (Harju, Heinonen ym. 27.9.2015)

Esimerkin 93 tapaan kriisiä ei juurikaan luonnehdittu sen tarkemmin. Esimerkin 94 kustannuskriisi on ryhmän ainoa ilmaus, jossa kriisille annetaan jotain yleismuotoista luonnehdintaa liittämällä se kustannuksiin. Kriisiä käytettiin kuitenkin monella eri tasolla, kuten esimerkeistä näkee. Useiden valtioiden yhtymä (EU), valuutta, yksittäiset valtiot ja jopa valtioiden ja kaupunkien sisäiset osat olivat kriisissä.

Ryhmään kuuluu myös kaksi ilmausta, joissa ahdinko saa katastrofaalisen muodon. Nämä ilmaukset on esitetty esimerkeissä (95) ja (96) alla meteoriittisateen ja vedenpaisumuksen muodossa.

(95) Ei Suomi ole joutunut minkään **meteoriittisateen** kohteeksi – –.
(Matti Viren 22.9.2015)

(96) Poliitikkojen aikahorisontti on neljä vuotta, ja sen jälkeen voikin tulla **vedenpaisumus**. (Matti Viren 22.9.2015)

Charteris-Black ja Ennis (2001) toteavat tutkimuksessaan luonnonkatastrofi-ilmausten olevan yksi yleinen tapa jäsenellä radikaalimpia negatiivisia talouden muutoksia. Tässä aineistossa tämä jäsentely oli kuitenkin marginaalista, molemmat kaksi ilmausta esiintyivät jopa samassa tekstissä. Lisäksi täytyy huomata esimerkin 95 ilmaus, jossa meteoriittisadetta käytetään ivallisesti ja nimen omaan kumotaan näkemys taloustilanteesta ahdinkona.

Myöhemmin Viren kuitenkin luonnehtii tulevaisuutta vedenpaisumuksen mahdollisuudella esimerkin 96 ilmauksessa, jonka mukaan poliitikkojen talouspoliittiset päätökset ulottuvat vain hallituskauden loppuun asti, eikä niiden vaikutuksia pohdita pidemmällä aikavälillä, jolloin huonot linjaukset saattavat aiheuttaa katastrofin, vedenpaisumuksen. Virenin ilmauksissa huomaa tarkan jäsentelyn talouden tulevasta ja nykytilanteesta. Tällä hetkellä tilanne ei ole katastrofaalinen, toisin kuin ehkä annetaan ymmärtää, mutta mikäli ei olla varovaisia taloudellisten toimien suhteen, katastrofi saattaa syntyä.

Ahdinko on tilanne, josta voi tai ei voi selvitä. Jälkimmäistä kuvaa esimerkki (97) alla, jossa todetaan, ettei Kreikka selviä veloistaan. Velat toimivat tässä ilmauksessa Kreikan ahdinkona.

(97) Kreikka **ei selviä** veloistaan. (Antti Mäkelä 23.7.2015)

Ilmauksessa on havaittavissa selvää ontologisuutta koko ahdingon ja selviytymisen fyysistämisellä. On helposti nähtävissä, ettei Kreikka selviä ahdingostaan eli veloistaan omin voimin, vaan se tarvitsee vähintäänkin apua muilta, jos ei suorastaan pelastamista.

Kreikan tavoin ilmauksissa tuotiin esille myös yritysten selviäminen nykyisessä talousahdingossa.

Viimeinen HUONO TALOUSTILANNE ON AHDINKO -metaforan ilmaustyyppi on pelastumis- ja pelastamisilmaukset, joita havainnollistavat esimerkit (98) – (100) alla.

- (98) Muutama vuosi sitten, **Kreikkaa pelastettaessa, pelastettiin** tosiasiassa **Saksan, Ranskan ja Englannin pankkeja**. (Tuomo Kangas 16.7.2015)
- (99) Hyväosaisten, joilla on vielä töitä, pitäisi tinkiä television katseluun ja sosiaalisessa mediassa surffailuun kuluva ajasta puoli tuntia päivässä ja käyttää se työn tekemiseen, niin **Suomi pelastuu**. (Markus Myllymäki 23.9.2015)
- (100) Olisiko Soinin ryhdikäs esiintyminen **pelastanut Suomen?** (Matti Jaakkola 21.8.2015)

Esimerkissä 98 kuvataan muutaman vuoden takaista pelastusoperaatiota, jossa pelastettiin Kreikkaa talousahdingostaan. Kuitenkin operaation varsinainen tarkoitus olikin pelastaa Saksan, Ranskan ja Englannin pankkeja. Kreikan pelastaminen saa siis jopa peiteoperaation vivahteen. Esimerkissä 99 ohjeistetaan, miten Suomi saadaan pelastumaan työtä tekevien ihmisten lisäämällä päivittäistä työntekoon käytettävää aikaa ja tinkimällä omista mukavuuksistaan. Suomi pelastuu siis henkilökohtaisten mukavuuksien sankarillisella uhraamisella. Esimerkin 100 pohdinta liittyy Kreikkaan lähetettävän kolmannen tukipaketin päätökseen. Tukipaketin lähettäminen on saattanut Suomen omaan ahdinkoonsa yritettäessä pelastaa Kreikkaa. Myös pelastumis- ja pelastamisilmauksissa näkyy selvää personifikaatiota, sillä valtiot ja pankit ovat ahdingosta kärsiviä, suoraan pelastuksen kohteena olevia entiteettejä.

3.8 YHTEISTYÖ

TALOUS ON YHTEISTYÖTÄ -metaforassa talous on asia, joka muodostuu ja jota ylläpidetään yhteisen työnteon ja yrittämisen avulla. Ilmauksissa metafora tulee esille erilaisin yhteistyön muotojen kuvaksen muodossa. Myös yhteistyölle ominainen

yhteishenki tulee ilmauksissa esille. Metaforan luonne on kuitenkin kaksinainen, sillä yhteistyö-jäsentelyä käytetään myös negatiivisemmassa tarkoituksessa, mikä näkyy yhteiskunta- ja talouspolitiikkakritiikin muodossa ilmauksissa, joissa keskitytään yhteistyön tasapuolisuuteen.

Esimerkeissä (101) – (105) näkyy talouden jäsentely yhteistyön muodossa. Talkoopohjaiset ilmaukset olivat ylivoimaisesti yleisin tapa ilmaista yhteistyötä ja sitä käytettiin joko taloudesta kokonaisuudessaan tai sen osista.

- (101) – – hän suostutteli kansaa **säästötalkoisiin** julkisella puheella. (Mauri Nygård 18.9.2015)
- (102) Jo hallitusneuvotteluissa Juha Sipilä (kesk.), Timo Soini (ps.) ja Alexander Stubb (kok.) vapauttivat veropäätöksellään hyväosaiset **taloustalkoista**. (Pentti Välimaa 22.7.2015)
- (103) Maakuntien ja niiden keskustaupunkien - myös kansalliset rajat ylittävä! - **yhteistyö** on tulevaisuudessa entistä tärkeämpää. (Joakim Strand 23.8.2015)
- (104) Nyt olisi tärkeä osallistua **talkoisiin** – –. (Esko Lehtimäki 16.9.2015)
- (105) Kansanedustaja Lintilä (kesk.) kaipasi **Suomen taloustalkoisiin** yhteishenkeä. (Jutta Urpilainen 16.10.2015)

Esimerkissä 101 säästötalkoot kuvaa talouden osaa tietynlaisen taloudenpidon muodossa, eli säästämistä. Esimerkin 103 yhteistyö oli ryhmän ainoa ilmaus, jossa yhteistyölle annettiin muu kuin talkoon muoto. Talkoo-jäsentelyn kautta talous nähdään nimen omaan yhteistyönä, josta ei saa rahallista vastinetta vaan kaikki työskentelevät yhdessä yhteisen hyvän vuoksi ilman henkilökohtaista palkkiota.

Yhteisen hyvän puolesta työskentelyssä tarvitaan yhteishenkeä, mikä näkyy esimerkissä 105. Lintilä kaipasi taloustalkoisiin yhteishenkeä, jota ei ilmeisesti ainakaan kirjoitushetkellä ollut saatavilla. Esimerkit (106) ja (107) alla kuvaavat muunlaisia yhteishengen ilmauksia.

- (106) Nyt tarvitaan **"yhteen hiileen" puhaltamista**, ei yleislakkoa! (Esko Lehtimäki 16.9.2015)

- (107) Erillään pohjalaismaakunnat eivät siihen yllä, mutta **yhdessä** hyvinkin (Harju, Heinonen ym. 27.9.2015)

Esimerkissä 106 näkyy selvä vastakkainasettelu yhteishengellisen yhteistyön eli yhteen hiileen puhaltamisen ja eri yhteiskuntaryhmien välisen taistelun eli yleislakon välillä. Yleislakko ei kuitenkaan ole se, mitä talous tällä hetkellä tarvitsee, vaan kaikkien tulisi tehdä työtä yhteisen hyvän vuoksi. Esimerkissä 107 on kyse elinkeino- ja innovaatiopolitiikasta pohjalaismaakunnissa. Kirjoittajat toteavat, että kehittymiskilpailua käydään globaalisesti ja pohjalaismaakunnat eivät tule tässä kilpailussa pääsemään kärkisijoille elleivät ne ala tekemään työtä yhdessä.

Siinä missä yhteishenki-ilmauksissa pyritään kannustavaan me-henki-jäsentelyyn, tasapuolisuus-ilmauksissa keskitytään kritiikinomaisesti siihen, ettei nykyisessä yhteistyömuodossa ole kaikki kohdallaan. Esimerkissä 102 ei tasapuolisuus ole kohdillaan, koska hyväosaiset on vapautettu taloustalkoista kokonaan hallituksen päämiesten toimesta. Kritiikkiä näkyy myös esimerkeissä (108) – (110) alla.

- (108) Ihmiset ovat valmiita osallistumaan taloustalkoisiin, jos päätökset koetaan **oikeudenmukaisiksi ja tasapuolisiksi**. – – Epäoikeudenmukaisuuden kokemus syntyy tunteesta, että talkoisiin **eivät kaikki osallistu tasavertaisesti**. (Jutta Urpilainen 27.9.2015)
- (109) Kuitenkin säästötalkoissa ovat mukana lapsiperheet, pienituloiset, työttömät, opiskelijat ja vuorotyössä käyvät naiset. Myös hyvätuloiset otettiin mukaan, **mutta olemattomasti ja määräraikaisesti**. (Otto Mantere 18.9.2015)
- (110) Kielteinen kanta perustui kansanvallan puutteeseen ja **rahoitusvastuun epätasapuoliseen jakautumiseen**, jossa hyvin asiansa hoitaneet kunnat olisivat olleet suurimpia maksajia. – – Lisäksi ehdotuksessa **kuntien maksuosuuksia tasattaisiin**. (Harry Wallin 21.8.2015)

Esimerkeissä 108 ja 109 on havaittavissa samankaltaista kritiikkiä kuin esimerkissä 102. Yhteistyön tasapuolisuus ei täyty, koska kaikki eivät osallistu työhön joko ollenkaan tai vain hyvin vähän. Tämä yhteiskuntaluokkien vertailu on sidoksissa niihin ilmauksiin, joissa yhteistyötä kuvataan talkootyönä. Tämän johdosta epäoikeudenmukaisuus ja epätasapuolisuus tulevat selvemmin esille ja jäsentely saa vakavamman sävyn, sillä

vähempiosaiset, jotka tarvitsisivat tuloja elääkseen, osallistuvat tai suorastaan uhrautuvat näihin tulottomiin talkootöihin, kun taas parempiosaiset eivät. Esimerkissä 110 on puolestaan kyse epätasapuolisuudesta kuntatasolla. Uuden ehdotuksen nojalla tasattaisiin kuntien maksuosuuksia, jotta säästytäisiin siltä epäreilulta tilanteelta, jossa hyvin hallinnoidut kunnat joutuvat maksamaan enemmän vain siksi, että ovat siihen kykeneväisiä. Esimerkeistä näkee, että yhteistyömetaforaa käytetään myös kritiikinomaisesti ilmaisemalla paheksuntaa nykyistä tilannetta kohtaan. Niin parempi- kuin vähempiosaisia puolustetaan metaforan jäsentelyn avulla tasapuolisuuden ja reilouden nimissä.

3.9 KONE

TALOUS ON KONE -metafora on pohjimmiltaan ontologinen ja muodostaa abstraktista taloudesta ruumiillisen entiteetin koneen muodossa. Ilmauksissa konemetaforan jäsentelyä hyödynnettiin koneen ja sen osien, korjaamisen sekä koneen toimivuuden, tuottamisen ja käytön muodossa. Kone- ja koneen osa -jäsentelyä näkyy esimerkeissä (111) ja (112).

(111) Vierailtuani viime viikolla yhdessä eduskunnan talousvaliokunnan kanssa Saksan valtiovarainministeriössä, talous- ja energiaministeriössä, parlamentissa sekä vientiä edistävässä organisaatioissa, en voi todeta muuta kuin olevani vaikuttunut **saksalaisesta koneistosta**. (Joakim Strand 18.10.2015)

(112) Ovatko kaupungin budjettiluvut edes totta, kun **talousohjelmiston** vaihdossa sählättiin niin pahasti. (Raija Koivisto-Rasmussen 24.9.2015)

Esimerkissä 111 näkyy saksalainen talouskoneisto, joka kokonaisuutena muodostuu eri organisaatioista ja talouteen liittyvistä, hallinnollisista yksiköistä. Nämä Saksan talouspoliittiset yksiköt toimivat tehokkaasti suuren koneiston tavoin, jonka avulla Saksan talous kehittyi. Ilmauksessa hallinnolliset yksiköt kuvataan mekaanisen koneiston osina, kun taas esimerkin 112 ilmauksessa talousohjelmisto viittaa enemmän elektroniseen, tietokonemaiseen talouskoneeseen ohjelmistovaihdon myötä. Ohjelmisto

on myös osa konetta. Mikäli sana *talousohjelmisto* viittaisi kaupungin käytössä olevaan tietokoneohjelmistoon talouden budjettilukujen käsittelyssä, ei kyse olisi metaforisesta ilmauksesta. Tekstissä talousohjelmiston vaihdolla viitataan kuitenkin Vaasan kaupungin taloudenpidon eräänlaiseen ohjelmistovaihdokseen, kun kaupungin päättäjät siirtyivät taloudellisessa päätöksenteossa säästölinjalle. Sählyys viittaa tässä tapauksessa huonosti toteutettuihin säästölinjauksiin ja -toimiin.

Lisää koneen osia kuvataan esimerkeissä (113) – (115). Osien myötä esiin nousee myös talouskoneen ja sen osien korjaaminen. Korjaamisella pyritään parantamaan koneen toimintaa, mikä johtaisi tehokkaampaan talouteen.

- (113) – – vaan niillä on **korjattu eurooppalaisten pankkien taseita** verovaroin. (Tero Jaskari 13.7.2015)
- (114) Hallituksen **työkalupakissa** on sekä **verotukseen että sääntelyn purkamiseen** liittyviä keinoja. (Paula Risikko 12.7.2015)
- (115) Keskustajohtoisen hallituksen perintö seuraajalleen oli 8 000 miljoonan euron alijäämäinen valtiontalous. Sitä lähdettiin **korjaamaan** – –. (Jutta Urpilainen 16.10.2015)

Esimerkissä 113 eurooppalaisten pankkien tase-osia on korjattu verovaroilla. Pankit ovat puolestaan koneita, joiden voi myös nähdä olevan osa suurempaa globaalia talouskoneistoa. Esimerkissä 114 keskitytään Suomen talouskoneeseen, tarkemmin sen erillisiin toimintoihin eli verotukseen ja sääntelyyn. Talouskoneen huoltajina hallituksella on työkalupakki, joka pitää sisällään erilaisia työkaluja toimintojen muokkaamiseen. Varsinkin kuvaus sääntelyn purkamisesta antaa sääntelystä mekanisminomaisen kuvan. Sääntely on talouskoneen fyysisten osien toiminto, joka voidaan tarpeen mukaan purkaa koneesta.

Samankaltaista Suomen talouskoneen korjaamista näkyy myös esimerkissä 115. Tässä ilmauksessa tulee ilmi myös koneen toimivuus, joka on tässä tapauksessa huono, sillä talous on alijäämäinen. Eurojen tuotanto toimii koneen toimivuuden mittarina ja keskustajohtoisen hallituksen käyttäessä konetta se ei toiminut täydellä tahdilla ja eurojen tuotanto johti 8000 miljoonan alijäämään. Esimerkeissä (116) ja (117) alla esiintyy muita toimivuuden ilmauksia.

- (116) Se miksi sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannukset kasvavat vuosi vuodelta, ei johdu **julkisen sektorin tehottomuudesta** – –. (Kim Berg 30.9.2015)
- (117) Myös hajanainen aluehallintomme on ollut samojen **tehostamisvaateiden** edessä. – – **Sote-palvelujen tuottaminen, aluehallinnon tehostaminen** – –. (Harju, Heinonen ym. 27.9.2015)

Kuten monien muiden metaforien ilmauksissa, myös konemetaforan kohdalla on mahdollista hajauttaa talous sen osatekijöihin metaforan kontekstissa. Esimerkissä 116 julkinen sektori on oma koneensa, jonka toimintaa on kuvattu tehottomaksi ja syytetty sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannusten noususta. Vaikka ilmaisussa ei suoraan kumota väitettä koneen tehottomuudesta, siinä kuitenkin huomautetaan, ettei kustannusten nousu johdu julkisen sektorin tehottomuudesta. Esimerkissä 117 puolestaan käsitellään kuntaliitoksia Pohjanmaan osalta. Aluehallintoa tulee vaateiden mukaan tehostaa aivan kuin koneen toimintaa.

Esimerkissä 117 näkyy myös koneen käytön ja tuottamisen kuvaus. Koneena aluehallinnon tarkoituksena on tuottaa sote-palveluja. Tämä on aluehallinto-koneen käyttötarkoitus. Lisäesimerkkeinä koneen tuottamisen ja käytön suhteen toimivat esimerkit (118) ja (119) alla.

- (118) **Verotulot** on ensin **tuotettava**, jotta niitä voidaan käyttää niihin tarkoituksiin – –. (Heikki Uusitalo 4.8.2015)
- (119) – – **ajetaan maan sisäinen ostovoima nollille**. (Allan Saloranta 11.9.2015)

Esimerkissä 118 jäsentely toimii samoin kuin esimerkissä 117, mutta kone on vaihtunut Suomen talouden koneen muotoon. Tämä kone valmistaa verotuloja, jotka sitten käytetään eri tarkoituksiin aivan kuin osat tehtaan komponenttivalmistuksessa. Esimerkki 119 puolestaan on ilmaus koneen suorasta käytöstä. Maan sisäisen ostovoiman tyrehtyttäminen on tässä rinnastettu koneen toiminnan nollaamiseen. Sana *ajaminen* tarkoittaa tässä tapauksessa konetta, jossa on jokin työprosessin mukainen ohjelma, joka ”ajetaan” läpi joko itsenäisesti tai konetta käyttävän toimesta. Talouskoneen sisäisen ostovoiman ”moodi” siis ajetaan pysähdyksiin eli nollille.

3.10 NÄYTELMÄ

Metaforassa TALOUS ON NÄYTELMÄ taloudenpitoa jäsennellään struktuurallisesti erityyppiseksi näytelmäksi näytelmägenrejen mukaan. Yhtä ilmausta lukuunottamatta ryhmän kaikki ilmaukset toimivat tällä tavoin. Näytelmämetaforan ilmauksia käytettiin yhteistyömetaforan tavoin kritiikinomaisesti lähinnä talouspoliittisia päätöksiä kohtaan, jolloin ilmausten sävy on poikkeuksetta negatiivinen.

Esimerkeissä (120) – (122) alla näkyy kolme näytelmägenreä, tragedia, farssi ja komedia, joista ilmaukset pääsääntöisesti muodostuvat.

- (120) Talouskriisi on Kreikan kohdalla kääntynyt **antiikin tragediaksi**. (Antti Kurvinen 18.7.2015)
- (121) Vaasassa **säästöfarssi** vain jatkuu (Raija Koivisto-Rasmussen 24.9.2015)
- (122) **Eurooppalainen komedia** taas kertoo entisistä suurmaista, joilla joskus on ollut jopa jonkinlaisia imperiumin tapaisia virityksiä alusmaineen ja muutamia maailman valloitusyrityksiäkin on ollut tekeillä. – – **komedia** vaatii toimiakseen jonkun, joka avaa ovet hassusti ja joukon joka kävelee ovista hassusti. **Eurooppalaista komediaa** on jatkunut jo viisi vuotta **välinäytöksineen**. (Tero Jaskari 13.7.2015)

Esimerkissä 120 Kreikan talouskriisiä kuvataan antiikin tragediaksi. Tämä ilmaus on ainoa ei-kritisoiva tapaus, missä Kreikan talouskriisi saa murhenäytelmän piirteet. Tragedianäytelmät ovat täynnä vastoinkäymisiä eikä loppukaan ole usein kaunis. Muut maat saavat sivusta seurata tätä Kreikan talouden murhenäytelmää ikään kuin katsojina. Kreikan tulevaisuudessa näyttää häämöttävän tragedianäytelmille tyypillinen lohduton loppu.

Esimerkin 121 otsikkotekstissä otetaan kantaa Vaasan kaupungin säästölinjauksille kuvaamalla koko touhua säästöfarssiksi. Farssin sisältöön kuuluu mielettömät tilanteet, liioittelu ja vaikeaselkoinen juoni, mitkä eivät anna Vaasan kaupungin säästötoimista kovinkaan imartelevaa ja positiivista kuvaa.

Esimerkissä 122 mainitaan eurooppalainen komedia, joka on jäsentely EU:n toiminnasta Kreikan tukipakettien suhteen. Tässä pidemmässä esimerkissä näkyy myös, miten näytelmämetaforaa on pelkän genren käytön lisäksi hyödynnetty laajemmin. Komedian rakennetta on kuvattu ovien avaamisen ja ovesta kävelemisen muodossa, kuvaten EU:n johtomaiden naurettavaa tapaa johtaa hullunkurinen EU-joukko läpi talouspolitiikan ovien. Ilmaus välinäytöksistä luo kuvan pitkään jatkuneesta eurooppalaisen komedian näytöksestä, jonka väliajoille mahtuu hieman muutakin ohjelmaa pidemmän näytöksen tapaan.

Esimerkki (123) on ryhmän ainut ilmaus, jossa ei ilmene näytelmän genreä. Sen sijaan siinä kuvataan teatteriksi Kreikan tukipaketteihin liittyvän ERVV-lainaohjelman ympärillä käytyä keskustelua ja linjausten muuttumista.

(123) Kristillisdemokraatit olisivat olleet valmiita saattamaan alkuperäisen ERVV-lainaohjelman viimeisen erän sovitun mukaisesti päätökseen, mutta tällaista **teatteria** emme voi tukea. (Peter Östman 8.8.2015)

Tässä tapauksessa ei ole tarpeen eritellä näytelmälle genreä tuomaan ilmaukselle kriittisen sävyn, vaan pelkkä kuvaus talouspoliittisesta päätöksenteosta teatterina, näytelmänä, on riittävä.

3.11 SOTA

Lähdealueena SOTA tuo ilmauksiin tietynlaista aggressiivisuutta metaforan TALOUDELLINEN TOIMINTA ON SOTAA muodossa. Tämä aggressiivisuus näkyy ilmauksissa usein kuitenkin positiivisesti, sillä sodan vihollisina ovat taloudelle haitalliset toimet ja taloudellisten sotataktiikoiden avulla pyritään puolustamaan kansalaisia ja hyvinvointia. Vaikka sotametafora onkin rakenteeltaan strukturaalinen, ilmaukset talouden vihollisista antavat kuitenkin näille abstrakteille asioille ontologisesti fyysisemmän olomuodon.

Esimerkeissä (124) ja (125) vihollisjäsentelyä käytetään sekä taloudelle haitallisten toimien että globaaleilla markkinoilla kilpailevien maiden jäsentelyssä.

- (124) **Harmaata taloutta torjuttiin** 20 miljoonan euron lisäpanostuksilla ja **veronkierron torjuminen** oli yksi hallituksen painopiste. (Jutta Urpilainen 16.10.2015)
- (125) Euroopan unionin piti olla **vastaisku Amerikalle** – -. (Tero Jaskari 13.7.2015)

Esimerkissä 124 harmaa talous ja veronkierto jäsennellään vihollisiksi. 20 miljoonan euron lisäpanostuksilla hallitus on torjunut harmaan talouden hyökkäyksen ja veronkierron torjuminenkin on hallitukselle tärkeä asia. Harmaa talous ja veronkierto ovat taloutta vahingoittavia toimia ja sotametaforaa hyödyntäen ne saadaan näyttämään suorastaan hyökkäyksiltä Suomen taloutta vastaan, mikä lisää niiden vakavuutta. Myös inflaatio sai tällaisen talouden vihollisen asun.

Esimerkissä 125 sotaa ovat käyneet Euroopan maat ja Yhdysvallat. Euroopan unionin muodostamisen piti olla vastaisku Yhdysvalloille. Yhdysvaltojen talousmahti on tässä rinnastettu sotilaalliseen ylivaltaan ja Eurooppaan kohdistuvaan hyökkäykseen, mihin EU:n muodostaminen eli Euroopan maiden liittoutuminen vihollista vastaan olisi voimakas vastaisku. Tämänkaltaiset jäsentelyt korostavat sotametaforan aggressiivista luonnetta ja siirtävät ajatusmaailmaa kauemmas taloudellisesta yhteistyöstä (Richardt 2005: 135).

Esimerkeissä (126) ja (127) alla peruspalveluiden, kansalaisten, alusten ja kalastusvälineiden turva näyttää olevan vahva talous. Vahva talous saa sotilaalliset puitteet ja turvaaminen muuttuu puolustamiseksi.

- (126) Hallituksen perustuslaillinen velvollisuus on edistää työllisyyttä ja **turvata peruspalvelut. Vahva julkinen talous on kansalaisten paras turva.** (Juha Sipilä, Timo Soini & Alexander Stubb 17.9.2015)
- (127) Esityksessä päädyttiin johtopäätökseen, jonka mukaan rannikkokalastuksen kannattavuus ja jatkuvuus edellyttää, että sillä on jatkossakin **taloudellinen turva** aluksia ja kalastusvälineitä **uhkaavissa** vahinkotapauksissa. (Mikaela Nylander, Mats Nylund & Stefan Wallin 12.7.2015)

Esimerkissä 126 vahva talous turvaa kansalaisia ja peruspalveluita. Jälkimmäiseen virkkeeseen voisi jopa suoraan siirtää sanan *armeija* tai *sotavoima* korvaamaan *julkisen talouden*. Esimerkissä 127 talous puolustaa aluksia ja kalastusvälineitä vihollisilta, vahinkotapauksilta, jotka niitä uhkaavat. Kuten esimerkeissä 124 ja 125, myös näissä ilmauksissa on kyse sodankäynnin puolustusnäkökulmasta, joskin tällä kertaa talous on se sotavoima, jonka avulla kansalaisten, hyvinvoinnin ja elinkeinon puolustus tapahtuu.

3.12 AIKA

AIKA on lähdealueena mielenkiintoinen siinä mielessä, että se on yleisen metaforan muodostuksen vastainen, koska lähdealue on useimmiten kohdealuetta selvempi ja vähemmän abstrakti. AIKA näkyy ilmauksissa eri tavoin kausina, päivinä tai aikoina. Yhteistä ilmauksille on se, että taloudelliset muutokset hyvään tai huonoon tapahtuvat ajallisten jaksojen aikana eräänlaisena ajallisen prosessin metaforan TALOUDELLISET MUUTOKSET OVAT MUUTOKSIA AJAN LAADUSSA mukaan. Tämä metafora kuvaa sitä, miten muutokset taloudessa muuttavat ajan laatua ihmisten kokemana, esimerkiksi ajat voivat olla nyt hyvät tai huonot. Inhimillisen kokemuksen rooli ajasta on ilmauksissa keskiössä.

Aikametafora ei tämän ryhmän ilmauksissa esiinny muiden metaforien yhteydessä, vaan se on erillinen, oma metaforansa muiden joukossa. Esimerkit (128) – (131) alla havainnollistavat aikametaforan käyttöä.

- (128) Suomen olisi euroon liittyessään pitänyt ymmärtää, ettei **lamakausina** ole enää käytettävissä devalvaatiota. (Peter Östman 5.9.2015)
- (129) Vielä tulee **nousukausi** ja **paremmat ajat** –. (Tiina Säynätsalo 11.9.2015)
- (130) Suomen kansantalouden **vaikeat ajat** vaativat kovia päätöksiä. (Susanna Koski 4.7.2015)
- (131) – – että tällä vaalikaudella ei ole odotettavissa autokaupalle eikä myöskään talouselämälle ylipäätään **parempia päiviä**. (Harri Pöntinen 21.8.2015)

Ensimmäinen huomio ajan ilmauksista löytyy esimerkeistä 128 ja 129 lamakausien ja nousukauden muodossa, jotka kuvaavat taloudellisia muutoksia ikään kuin vuodenaikoihin liittyvinä talouden luonnon kausittaisina muutoksina. Lamakausi on huono ja negatiivinen, kun taas nousukausi viittaa parempaan metaforan POSITIIVINEN ON YLÖS mukaan. Esimerkin 129 ilmauksessa esiintyy myös kuvaus abstraktimpien aikojen laadusta. Paremmat ajat koittavat nousukauden myötä. Muita positiivisen ajan ilmauksia olivat uuden, paremman päivän koittaminen ja hyvien aikojen koittaminen. Poikkeuksetta positiivisen ajan ilmauksissa hyödynnettiin metaforaa AIKA ON LIIKKUVA ESINE ja aika liikkui meitä kohti, se oli jo tulossa tai sitä odotettiin saapuvaksi.

Esimerkissä 130 puolestaan kuvataan, miten ajat ovat nyt vaikeat kansantalouden tilanteen takia. Paremmat päivät esimerkissä 131 tuskin koittavat talouselämälle tai sen osalle, autokaupalle. Esimerkin 131 ilmaus on ryhnän ainoa, jossa aika eksplisiittisesti liitetään elämään ja sen laatuun, joskin jäsentely vaikuttaa implisiittisesti muidenkin ryhmän ilmausten taustalla. Talouselämä näyttäisi tosin olevan irrotettu muusta elämästä, sillä se on eritelty omana elämisen muotonaan. Tämän kaltaista jäsentelyä esiintyi myös eräässä tekstissä, jossa kirjoitettiin suomalaisten elävän huonoja aikoja taloudessa. Tällöin ajan huono laatu ei yllä talouselämän ulkopuolelle. Tämä vastakkainasettelu on aikametaforan käytössä huomionarvoinen, sillä joissain ilmauksissa talouden muutokset vaikuttavat ajan ja täten sen aikavälin elämän kokonaisvaltaiseen laatuun, kun taas joissain tapauksissa tehdään ero muun elämän ja talouselämän ajan suhteen. Kaiken tämän jäsentelyn takana näkyy kaksi aikaan ja elämään liittyvää metaforaa, jotka kytkettyvät toisiinsa. Ne ovat AJAN KULKU ON ELÄMÄN KULKUA ja AJAN LAATU ON ELÄMÄN LAATU.

Kaudet, päivät ja ajat vuorottelivat melko tasaisesti aikaa tarkentavina termeinä, joskin aikoja käytettiin hieman useammin. Tämä johtunee siitä, että termillä ajat kuvataan pituudeltaan epäselvää jaksoa ajasta, jolloin ainoa varmuus on se, että tämä ajanjakso kestää jonkin aikaa, mutta ei olla tietoisia siitä, kuinka kauan se tarkalleen kestää. Päivä on pituudeltaan kuitenkin melko lyhyt, eikä kauden luulisi kestävän kuin korkeintaan muutaman kuukauden.

3.13 Muut lähdealueet

Muut lähdealueet -ryhmän ilmauksissa esiintyy useita eri metaforia, joissa jäsenellään sekä taloutta kokonaisuutena muodossa TALOUS ON X että keskitytään tiettyihin talouden ominaisuuksiin. Tästä luonteesta johtuen metaforia ei voi juurikaan pitää kovinkaan konventionaalisina. Yksittäiset ilmaukset ja niiden metaforat voivat olla hyvinkin mielikuvituksellisia. Lähdealueina tässä ryhmässä ovat VALO, RUOKA, LÄMMIKE, KANTAMINEN, LUONNONLAKI, MAANVILJELY, TAIKOMINEN ja USKONTO.

TALOUDEN MUUTOKSET OVAT MUUTOKSIA VALOISUUDESSA -metafora näkyy esimerkeissä (132) ja (133) valonpilkahdusten ja synkkyyden muodossa.

- (132) Kuluvalla viikolla Danske Bankin pääekonomisti Pasi Kuoppamäki arvioi Suomen taloustilannetta. Hän näki harvoja **valonpilkahduksia** –. (Rauno Jokiniemi 16.8.2015)
- (133) Vihreät ei jaa hallituksen **synkkää** visiota Suomen tulevaisuudesta. (Ville Niinistö & Laura Ala-Kokko 7.10.2015)

Valonpilkahdukset, joskin harvat sellaiset, ovat merkkejä paremmasta taloustilanteesta. Synkkä visio Suomen talouden tulevaisuudesta puolestaan kuvaa sitä, ettei taloustilanne ole hallituksen näkökulmasta paranemassa lähiaikoina, toisin sanoen talouden tulevaisuus näyttää synkältä. Niin ikään ilmauksiin liittyy myös metaforaparit POSITIIVINEN ON VALOA ja NEGATIIVINEN ON PIMEYTTÄ. Mitä parempi taloustilanne on, sitä valoisampaa on ja päinvastoin.

RAHA ON RUOKAA -metafora näkyy esimerkki-ilmauksissa (134) – (136). Lähdealueesta johtuen metafora saa ontologisia piirteitä, kun hankkeet ja yhteiskunta kuvataan rahaa syövinä entiteetteinä.

- (134) Varavaltuutettu Suni pelkäsi **veroprocentin korotuksen** kiihdyttävän investointihankkeita ja se ”**syötäisiin**”. (Minna Leppäkorpi 7.7.2015)
- (135) Yhteiskuntamme on liian kauan **syönyt** enemmän kuin tienaa. (Paula Risikko 12.7.2015)

- (136) Hetken ne **rahat** lämmittäisivät, kunnes ne on **syöty** – –. (Taina Inkeri Lehto 10.10.2015)

Vaasan kaupungin investointihankkeet söisivät veroprosentin korotuksista saadut rahat esimerkissä 134. Esimerkissä 135 suomalainen yhteiskunta kokonaisuudessaan syö saamiaan tienestejä. Kuvaamalla yhteiskunta ahmattimaisena entiteettinä, joka syö varojaan nopeammin kuin ehtii niitä tienata, on fysikaalisessa muodossaan hyvin vaikuttava keino kirjoittaa maan velaksi elämisestä.

Esimerkissä 136 esiintyy myös toinen metafora, RAHA ON LÄMMIKETTÄ. Ilmauksessa mainitut rahat tuovat lämpöä aina siihen asti kunnes ne on syöty. Ilmauksessa ruoka- ja lämmikemetafora toimivat yhdessä, rahat ovat lämmintä ruokaa, joka lämmittää syöjää eli yhteiskuntaa kunnes ruoka loppuu kokonaan. Kun lämpöä ei ole, seuraa kylmyys. Lämmin–kylmä-asettelua näkyy eksplisiittisemmin esimerkissä (137) alla.

- (137) **1.7 miljoonaa euroa ei lämmitä** kuin kerran - sitten taas jäätää ja entistä pahemmin – –. (Raija Koivisto-Rasmussen 24.9.2015)

1.7 miljoonaa euroa toimii esimerkin 136 rahojen tapaan myös lämmikkeenä, mutta tässä ilmauksessa euroja ei näytetä syötävän vaan poltettavan lämmön aikaansaamiseksi. Kun eurot loppuvat, kylmyys palaa ja alkaa jäätää.

TALOUS ON KANTAMISTA ON jälleen yksi metafora, jolla jäsenneltiin taloutta kokonaisuutena. Talouden ylläpitämiseksi eri tahojen kuten yhteiskunnan, kuntien, valtion tai jopa yksittäisten ihmisten tulee kantaa taloudellisia taakkoja, joita ovat muun muassa kustannukset ja velat.

- (138) Esitysten lähtökohtana on sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien itsehallintoalueiden riittävä väestöpohja ja **taloudellinen kantokyky**. (Harry Wallin 21.8.2015)
- (139) – – velkaa kasvatetaan joka ikinen tunti miljoonalla eurolla tulevien sukupolvien **kannettavaksi**. (Joakim Strand 20.9.2015)
- (140) – – kannettavana on niin suuri **kustannustaakka**, ettei sitä voi kompensoida muutaman minuutin työajan pidennyksellä. (Matti Viren 22.9.2015)

Esimerkissä 138 itsehallintoalueilla tulee olla riittävä taloudellinen kantokyky kantaakseen taloudellisia taakkoja. Myös esimerkissä 139 kuvataan tulevien sukupolvien joutuvan kantamaan yhteiskunnan velkataakkaa. Taloudellisia taakkoja löytyy velan lisäksi esimerkiksi 140 kustannustaakan muodossa. Velka oli kannettavana taakkana kuitenkin yleisin. Ihmiset tai personifioidut hallinnot esiintyivät toistuvasti kantajan roolissa, kun taas taloudelliset muuttujat toimivat kannettavina taakkoina.

Esimerkki (141) alla kuvaa yksittäistapausta ilmauksesta, jonka taustalla vaikuttaa metafora TALOUDEN MUUTOKSET OVAT LUONNONLAKEJA.

- (141) Jossain vaiheessa **talouden peruuttamattomat lainalaisuudet** kuitenkin voittavat vahvimman poliittisen tahdon. (Esko Kiviranta 22.7.2015)

Esimerkissä 141 talouden peruuttamattomat lainalaisuudet johtavat siihen, että talous kehittyy omien sääntöjensä mukaan riippumatta siitä, millaisia poliittisia päätöksiä talouden suhteen tehdään. Tämä erittäin tieteellinen jäsentely on tietyllä tapaa myös erittäin lohduton ja negatiivinen, sillä talous on ikään kuin yksi maailmankaikkeuden aineksista, joka toimii tiettyjen lainalaisuuksien puitteissa eikä sen toimintaan pystytä vaikuttamaan kuin välillisesti.

Esimerkin (142) ilmauksessa on lyöty kuokka maahan, sillä TALOUS ON MAANVILJELYÄ.

- (142) Vaasassa on viime viikkojen aikana **lyöty kuokka maahan** monen strategisesti tärkeän tulevaisuuteen suuntautuvan investoinnin osalta. (Joakim Strand 27.7.2015)

Tämä metafora liittyy läheisesti organismiryhmän TALOUS ON KASVI -metaforaan, sillä strategisesti tärkeät investoinnit istutetaan maahan kuokalla tehtyihin koloihin. Tulevaisuudessa nämä investointikasvit sitten kasvavat esiin maasta.

Talouspoliittisia linjauksia pakkolaeista ja työajan pidentämisistä kuvataan poppakonsteina esimerkissä (143). Ilmauksen takaa löytyy metafora HUONOT TALOUSPOLIITTISET LINJAUKSET OVAT TAIKOMISTA.

- (143) Ei tällaisilla **poppakonsteilla** saada tuottavuutta aikaiseksi – –. (Allan Saloranta 11.9.2015)

Ilmauksessa viitataan Sipilän hallituksen taloustilanteen parantamisen. Metaforan käyttö on tarkkaa. Sen tarkoituksena on kritisoida talouspoliittisia linjauksia ivalliseen sävyyn, ovathan poppakonstit menneiden aikojen hömpää. Metaforaa ei täten voi yleistää koskemaan taloutta tai talouspolitiikkaa kokonaisuudessaan, sillä taikomiseen liittyy negatiivinen sävy.

Viimeisenä ryhmän metaforana on TALOUS ON USKONTO, jonka ilmaus löytyy esimerkiksi (144). Taloususkonnon perustana on mammonan palvonta.

(144) Meillä on ihmeellinen **mammonan palvonta**, joka tarkoittaa sitä, ettei rahakasioihin kosketa. (Maria Tolppanen 25.7.2015)

Tämän uskonnon ja sen mammonan palvonnalla on kuitenkin haitallisia vaikutuksia, sillä uskontoon kuuluu, ettei rahakasioihin kosketa. Rahakasat ovat pyhien esineiden asemassa ja jos niihin ei kosketa, niin mistä saisimme rahaa talousongelmien korjaamiseksi. Uskontometaforalla on käsitetasolla tiettyjä samankaltaisuuksia taikomismetaforan kanssa. Molemmat käsitteet liittyvät vahvasti ei-tieteelliseen, joidenkin mielestä vanhahtavaan maailmankatsomukseen, ja tästä syystä niitä käytetään negatiivisessa merkityksessä.

3.14 Yhteenveto

Aineiston mielipidekirjoituksissa esiintyi kaikkiaan 798 metaforista ilmausta. Ilmausten takaa löytyi useita metaforia ja metaforia yhdistäviä, laajempia lähdealueita. Lähdealuekohtaisessa ryhmittelyssä näkyy ero ilmausten lukumäärässä, mutta vähäisemmänkin lukumäärän omaavat ilmaukset kertovat vain monipuolisuudesta talouden metaforisessa jäsentelyssä. Olen koonnut analyysissa esiin nousseet metaforat lähdealueittain taulukkoon 2.

Taulukko 2. Metaforien esiintyminen lähdealueittain

ORGANISMI	LIIKE	SÄILIÖ
TALOUS ON ORGANISMI	TALOUDEN MUUTOKSET OVAT LIKETTÄ	TALOUS ON SÄILIÖ
TALOUS ON KASVI	VÄHEMMÄN ON YLÖS; ENEMMÄN ON ALAS	VALTIOT OVAT SÄILIÖITÄ
TALOUDELLISTEN TEKIJÖIDEN KEHITYS ON (ORGANISMIN) KASVUA	POSITIIVINEN ON YLÖS; NEGATIIVINEN ON ALAS	RAHA ON NESTETTÄ
TALOUS ON IHMINEN	AIKA ON LIIKKUVA ESINE	RAHA ON KIINTEÄÄ AINETTA
TALOUS ON MORAALINEN-MORAALITON/ EETTINEN-ETIIKATON IHMINEN		
TALOUS ON TERVEYDENTILÄ		
TALOUS ON POTILAS		
KILPAILU	MATKA	RAKENNUS/RAKENNELMA
TALOUS ON KILPAILU	TALOUS ON MATKA	TALOUS ON RAKENNUS
	TARKOITUKSET OVAT PÄÄMÄÄRIÄ	TALOUS ON RAKENNELMA
	AIKA ON LIIKKUVA ESINE	TALOUS ON RAKENNUSAINE
AHDINKO	YHTEISTYÖ	KONE
HUONO TALOUSTILANNE ON AHDINKO	TALOUS ON YHTEISTYÖTÄ	TALOUS ON KONE
NÄYTELMÄ	SOTA	AIKA
TALOUS ON NÄYTELMÄ	TALOUS ON SOTAA	TALOUDELLISET MUUTOKSET OVAT MUUTOKSIA AJAN LAADUSSA
		POSITIIVINEN ON YLÖS
		AIKA ON LIIKKUVA ESINE
		AJAN KULKU ON ELÄMÄN KULKUA
		AJAN LAATU ON ELÄMÄN LAATU
VALO	RUOKA	LÄMMIKE
TALOUDEN MUUTOKSET OVAT MUUTOKSIA VALOISUUDESSA	RAHA ON RUOKAA	RAHA ON LÄMMIKETTÄ
POSITIIVINEN ON VALOA		
NEGATIIVINEN ON PIMEYTTÄ		
KANTAMINEN	LUONNONLAKI	MAANVILJELY
TALOUS ON KANTAMISTA	TALOUDEN MUUTOKSET OVAT LUONNONLAKEJA	TALOUS ON MAANVILJELYÄ
TAIKOMINEN		USKONTO
HUONOT TALOUSPOLIITTISET LINJAUKSET OVAT TAIKOMISTA		TALOUS ON USKONTO

Taulukosta 2 näkee, miten taloutta tai sen osatekijöitä jäsennellään muun muassa kasveiksi, ihmisiksi, ruoaksi tai kannettaviksi taakoiksi. Lähdealueesta riippuen taloutta voidaan esimerkiksi elvyttää, parantaa, pelastaa tai rakentaa. Strukturaalinen ja ontologinen jäsentely usein myös yhdistyvät ilmaustasolla, vaikka pääsääntöisesti metafora olisikin funktionaalisesti luokiteltavissa yhteen muotoon lähdealueen perusteella. Tämä näkyy muun muassa kilpailumetaforan ilmauksissa, joissa talous saa kilpailun strukturaaliset piirteet, mutta esimerkiksi valtiot jäsennellään entiteeteiksi kilpailijoiden muodossa.

Positiivisuus ja negatiivisuus näkyvät sekä metafora- että ilmaustasolla. Metaforien kohdalla negatiivinen jäsentely käy ilmi jo metaforan muodosta ja metaforalla onkin tällöin hyvin yksiselitteinen ja spesifi käyttötarkoitus. Tällaiset metaforat keskittyvät tiettyihin taloudellisiin aspekteihin kokonaisvaltaisen talouden jäsentelyn sijaan. Taikomis- ja ahdinkometaforat ovat tällaisia negatiivisen talousjäsentelyn metaforia.

Useimpien metaforien kohdalla positiivisuus–negatiivisuus-vastakkainasettelu näkyy ilmaustasolla. Samaa jäsentelyä voidaan käyttää joko positiivisessa tai negatiivisessa mielessä. Näin käy esimerkiksi TALOUDELLISTEN TEKIJÖIDEN KEHITYS ON (ORGANISMIN) KASVUA -metaforan yhteydessä, kun taloudellisen tekijän kasvu voi sen luonteesta ja vaikutuksesta talouteen riippuen olla hyvä tai huono asia. TALOUS ON YHTEISTYÖTÄ -metaforan käytössä ilmenee selvää vastakkainasettelua, kun metaforan yleisluonne on positiivinen, yhteistä työtä ja ponnistelua talouden ylläpitämiseksi kuvaava metafora, mutta sitä käytettiin ilmauksissa myös kritiikinomaisesti arvostelemaan talouspoliittisten linjausten epätasa-arvoa.

Kokonaisuutta katsoen on selvää, että jatkunut heikko taloudellinen tilanne näkyy selvästi metaforien käytössä. Mielipidetekstien kirjoitusaikana useimmat jo nyttemmin muuttuneet talouspoliittiset linjaukset ovat negatiivisen jäsentelyn keskiössä. Metaforasta riippumatta lähtökohta on se, että nykyinen taloustilanne on huono tai heikko. Eri metaforilla tätä tilannetta ja sen muuttamista kuvataan eri tavoin ja tästä johtuen eri metaforissa ja niiden ilmauksissa näkyy sävyeroja taloudellisen tilanteen luonteen ja vakavuuden suhteen.

4 LOPUKSI

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia konseptuaalisia metaforia taloudellisessa kontekstissa. Vaikka tutkimuksen aineisto rajoittuikin yhden sanomalehden mielipidekirjoituksiin muutamien kuukausien aikavälillä, tutkimustulokset osoittavat monipuolista metaforien käyttöä talouden jäsentelemisessä. Taloustilanteellinen ajankohta aineistonkeruuhetkellä omalla tavallaan vaikutti metaforien käyttöön, mikä avaa tien pidemmän aikavälin tutkimukselle. Laajempi ja pitkäaikaisempi, useiden sanomalehtien mielipidekirjoitusten analyysissä saattaisi paljastua muutoksia metaforien käytössä taloustilanteen muutoksista riippuen.

Metaforateoriaa kohtaan esitetty kritiikki sen kielenkäytön arkielämän ja sosiaalisen luonteen ohittavasta tai väheksyvästä asenteesta oli yksi tämän tutkimuksen lähtökohta. Tutkimuksella olen pyrkinyt antamaan oman panokseni yrityksessä siirtää metaforatutkimusta enemmän kohti oikeaa, ihmistenvälistä kielenkäyttöä kommunikatiivisessa merkityksessä. Kielenkäyttö kun ei tapahdu tyhjiössä. Mielipidekirjoitukset tarjosivat rakenteellisesti vankan aineiston talousmetaforien kartoitukseen suomalaisen yhteisön diskurssissa. Toki laajempi, useita eri medioita kuten internetin ja lehtien keskustelupalstoja, uutisia ja niiden kommenttikenttiä ja yleisönosastokirjoituksia yhdistävä tutkimus antaisi paljon kattavamman yleiskuvan talousmetaforista.

Tutkimuksessa esiintyneet metaforat, niiden ilmaukset ja ilmauksien käyttö vastaavat varsin hyvin aiempien tutkimusten tuloksia kielten ja aineiston eroista riippumatta. Useimmat tämän tutkimuksen jäsentelytavoista, organismi-, liike-, säiliö-, kilpailu-, matka-, rakennus-, kone- ja sotajäsentely vastaavat aikaisempien tutkimusten tuloksia jopa erittäin yksityiskohtaisesti. Voi siis todeta, että kielen kannalta talousmetaforien käytössä on havaittavissa universaalisia piirteitä ainakin länsimaaisessa maailmassa. Useat tutkimukset talousmetaforista keskittyvät taloustieteen oppiainekieleen tai talouden ammattikieleen, mutta samankaltaisuuksia näkyy myös arkisemmassa kielenkäytössä, joskin voi väittää, että jotkin myös tämän tutkimuksen aineiston kirjoittajista kirjoittavat talousasioista ammatti- tai asiantuntijapohjalta. Aikaisemmasta tutkimuksesta eroavia,

uusia jäsentelytapoja edustavat lähdealueet AHDINKO, YHTEISTYÖ, NÄYTELMÄ, AIKA sekä muut lähdealueet -ryhmä. Yhtenä selityksenä näiden ryhmien metaforien uutuudelle on se, että ne ovat hyvin tilannesidonnaisia, sillä ne keskittyvät nimenomaan heikkoon taloustilanteeseen lähes kokonaisvaltaisesti negatiivisessa mielessä. Itse talouden kokonaisuuden ja taloudellisten tekijöiden jäsentelyssä ei siis tutkimustulosten perusteella ollut juurikaan eroja aikaisempiin tuloksiin verrattaessa. Uudet, kartoittamattomat lähdealueet ja metaforat puolestaan nousivat esiin heikon taloustilanteen negatiivisessa jäsentelyssä.

White (2003) pohtii taloustieteen sisällä esiintyvien talousmetaforien tutkimusta pedagogiselta kannalta, mihin uskon oman tutkimukseni kaltaisten tutkimusten antavan tärkeän lisäpanoksen ja näkökulman. White (emt. 147–148) toteaa taloustieteen opetuksen hyötyvän siitä, että tieteenalaan kuuluvia metaforia tutkitaan ja kartoitetaan, jotta niiden käyttöä pystytään selittämään ja täten parantamaan opiskelijoiden käsitteiden ja termien ymmärtämistä ja sisäistämistä. Vaikka tällainen ajattelutapa onkin hyödyllinen, tulisi mielestäni keskittyä enemmänkin laajempaan talouskontekstiseen kielenkäyttöön, sen tutkimiseen ja assimiloida tuloksia taloustieteen sisään sen sijaan, että keskityttäisiin vain tieteenalan sisäiseen metaforankäyttöön.

LÄHTEET

- Ahvenainen, Sari (2001). *Kilpajuoksu EMUun. EMU-metaforat suomalaisessa julkisessa poliittisessa keskustelussa*. Julkaisematon valtio-opin pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Alejo, Rafael (2014). Where does the money go? An analysis of the container metaphor in economics: The market and the economy. *Journal of Pragmatics* 42: 4, 1137–1150.
- Charteris-Black, Jonathan (2000). Metaphor and vocabulary teaching in ESP economics. *English for Specific Purposes* 19: 2, 149–165.
- Charteris-Black, Jonathan & Timothy Ennis (2001). A comparative study of metaphor in Spanish and English Financial reporting. *English for Specific Purposes* 20: 3, 249–266.
- Cienki, Alan (1999). Metaphors and cultural models as profiles and bases. Teoksessa: Raymond W. Gibbs & Gerard Steen (toim.). *Metaphor In Cognitive Linguistics: Selected Papers From The 5th International Cognitive Linguistics Conference, Amsterdam, 1997*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 189–204.
- Deignan, Alice (2010). The cognitive view of metaphor: Conceptual metaphor theory. Teoksessa: Lynne Cameron & Robert Maslen (toim.). *Metaphor Analysis. Research Practice in Applied Linguistics, Social Sciences and the Humanities*. Lontoo & Oakville: Equinox Publishing Ltd. 44–56.
- Đurović, Tatjana & Nadežda Silaški (2014). Lost or found in translation – metaphor comprehension by ESP economics students. Teoksessa: S. Gudurić & M. Stefanović (toim.). *Languages and cultures across Time and Space III/1*. Novi Sad: University of Novi Sad. 301–309.
- Emanatian, Michele (1999). Congruence by degree. On the relation between metaphor and cultural models. Teoksessa: Raymond W. Gibbs & Gerard Steen (toim.). *Metaphor In Cognitive Linguistics: Selected Papers From The 5th International Cognitive Linguistics Conference, Amsterdam, 1997*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 205–218.
- Fukuda, Kosei (2009). A comparative study of metaphors representing the US and Japanese economies. *Journal of Pragmatics* 41: 9, 1693–1702.
- Gavins, Joanna (2014). Metaphor studies in retrospect and prospect: An interview with Gerard Steen. *Review of Cognitive Linguistics. Published under the auspices of the Spanish Cognitive Linguistics Association* 12: 2, 493–510.

- Gibbs, Raymond W. Jr. (1999). Taking metaphor out of our heads and putting it into the cultural world. Teoksessa: Raymond W. Gibbs & Gerard Steen (toim.). *Metaphor In Cognitive Linguistics: Selected Papers From The 5th International Cognitive Linguistics Conference, Amsterdam, 1997*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 145–166.
- Gibbs, Raymond W. Jr. (2010). The wonderful, chaotic, creative, heroic, challenging world of Researching and Applying Metaphor: A celebration of the past and some peeks into the future. Teoksessa: Graham Low, Zazie Todd, Alice Deignan & Lynne Cameron (toim.). *Researching and Applying Metaphor in the Real World*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 1–18.
- Goatly, Andrew (2007). *Washing the brain. Metaphor and hidden ideology*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Hellsten, Iina (1997). *Metaforien Eurooppa. Näkökulmia suomalaiseen EU-journalismiin*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kauppinen, Anneli & Leena Laurinen (1987). *Tekstioppi. Johdatus ajattelun ja kielen yhteistyöhön*. Vaasa: Kirjayhtymä.
- Koskela, Merja (2009). Laman kuvat – talouden kulttuuriset merkitykset otsikoissa ja kuvissa. *VAKKI:n julkaisut*, N:o 36. Vaasa 2009, 251–262.
- Kövecses, Zoltán (1990). *Emotion concepts*. New York: Springer-Verlag.
- Kövecses, Zoltán (1999). Metaphor. Does it constitute or reflect cultural models? Teoksessa: Raymond W. Gibbs & Gerard Steen (toim.). *Metaphor In Cognitive Linguistics: Selected Papers From The 5th International Cognitive Linguistics Conference, Amsterdam, 1997*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 167–188.
- Kövecses, Zoltán (2000). *Metaphor & Emotion: Language, Culture & the Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kövecses, Zoltán (2010). *Metaphor: A Practical Introduction*. 2. painos. New York: Oxford University Press.
- Lakoff, George (1987). *Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1999). *Philosophy in the flesh. The embodied mind and its challenge to western thought*. New York: Basic Books.
- Lakoff, George & Mark Johnson (2003). *Metaphors we live by*. 2. painos. Chicago: Chicago University Press.

- Lehikoinen, Erja (2004). *Metaforan arvoteoreettisesta tulkinnasta: tapaustutkimus matka-metaforasta historiatekstien korpuksessa*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- López, Ana María Rojo & María Ángeles Orts Llopis (2010). Metaphorical pattern analysis in financial texts: Framing the crisis in positive or negative metaphorical terms. *Journal of Pragmatics* 42; 12, 3300–3313.
- Muller, Cornelia (2008). *Metaphors Dead and Alive, Sleeping and Waking : A Dynamic View*. Chicago: Chicago University Press.
- Nieminen, Tommi (2006). Mielipidekirjoituksesta tekstilajina. Teoksessa: Anneli Pajunen & Hannu Tammola (toim.). *XXXII Kielitieteen päivät Tampereella 19.–20.5.2005. Valikoima pidettyihin esitelmiin pohjautuvista artikkeleista*. Tampere: Tampere University Press. 296–307.
- Nikanne, Urpo (1992). Metaforien mukana. Teoksessa: Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.). *Metafora : Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 60–78.
- Pragglejaz Group (2007). MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse. *Metaphor and Symbol* 22: 1, 1–39
- Richardt, Susanne (2005). *Metaphor in Languages for Special Purposes. The Function of Conceptual Metaphor in Written Expert Language and Expert-Lay Communication in the Domains of Economics, Medicine and Computing*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Schmitt, Rudolf (2005). Systematic Metaphor Analysis as a Method of Qualitative Research. *The Qualitative Report* 10; 2, 358–394.
- Steen, Gerard (1997). From linguistic to Conceptual Metaphor in Five Steps. Teoksessa: Raymond W. Gibbs, Jr. & Gerard J. Steen (toim.). *Metaphor in Cognitive Linguistics: Selected papers from the 5th International Cognitive Linguistics Conference, Amsterdam, 1997*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 57–77.
- Steen, Gerard (2008). The Paradox of Metaphor: Why We Need a Three-Dimensional Model of Metaphor. *Metaphor and Symbol* 23: 4, 213–241.
- Steen, Gerard, Aletta G. Dorst, J. Berenike Herrmann, Anna A. Kaal, Tina Krennmayr & Trijntje Pasma (2010). *Method for Linguistic Metaphor Identification: From MIP to MIPVU*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Steen, Gerard (2011). Metaphor in language and thought: How do we map the field? Teoksessa: Mario Brdar, Stefan Th. Gries & Milena Žic Fuchs (toim.). *Cognitive*

Linguistics. Convergence and Expansion. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 67–86.

Steen, Gerard (2014a). The Cognitive-Linguistic Revolution in Metaphor Studies. Teoksessa: Jeannette Littlemore & John R. Taylor (toim.). *The Bloomsbury Companion to Cognitive Linguistics*. Lontoo & New York: Bloomsbury Publishing Plc. 117–142.

Steen, Gerard (2014b). Metaphor and style. Teoksessa: Peter Stockwell & Sara Whiteley (toim.). *The Cambridge Handbook of Stylistics*. Cambridge: Cambridge University Press. 315–328.

Vähänen, Miikka (2011). *Talouskriisin anatomia. Metaforinen luenta eduskunnan talousretoriikasta*. Julkaisematon valtio-opin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

White, Michael (2003). Metaphor and economics: the case of growth. *English for Specific Purposes* 22; 2, 131–151.

LIITE. Aineiston mielipidekirjoitukset

- Antila, Juha (2015). Suomalaisen työelämän kurjistaminen jatkuu. Pohjalainen 8.9.2015, B2.
- Berg, Kim (2015). Kokonaisuudessa ratkaisun avaimet. Pohjalainen 10.8.2015, B2.
- Berg, Kim (2015). Naiset maksumieheksi?. Pohjalainen 10.9.2015, B2.
- Berg, Kim (2015). Iso paha julkinen sektori. Pohjalainen 30.9.2015, B2.
- Harju, Risto, Marko Heinonen, Jukka Joensuu, Bjarne Kallis, Hannu Katajamäki, Sari Kujala, Anita Niemi-Ilahti, Tapio Nyysti, Kai Pöntinen, Seppo Rapo, Pauli Talvitie, Lasse Wägar & Teppo Ylitalo (2015). Yhden Pohjanmaan puolesta. Pohjalainen 27.9.2015, B2.
- Heimala, Mari (2015). Yhteiskunnan perälauta vuotaa. Pohjalainen 7.10.2015, B2.
- Helsingissä syntynyt (2015). Todellinen maksumies. Pohjalainen 27.7.2015, B2.
- Hiltunen, Pertti (2015). Palautetaan vuokratatto. Pohjalainen 3.7.2015, B2.
- Jaakkola, Matti (2015). Takinkäyntö on osa politiikkaa. Pohjalainen 21.8.2015, B2.
- Jaskari, Tero (2015). Kreikkalainen tragedia. Pohjalainen 13.7.2015, B2.
- Jokiniemi, Rauno (2015). Liian pieniä positiivisia merkkejä taloudessa. Pohjalainen 16.8.2015, B2.
- Juntunen, Lauri (2015). Keskustelussa Kreikasta viljellään turhia harhaluuloja. Pohjalainen 23.7.2015, B2.
- Kallis, Bjarne (2015). Millä argumenteilla tätä vastustetaan. Pohjalainen 23.9.2015, B2.
- Kangas, Tuomo (2015). Kreikkalaiset ovat pelimiehiä. Pohjalainen 16.7.2015, B2.
- Karjalainen, Sini (2015). Kuuden tunnin työpäivällä Suomen talous nousuun. Pohjalainen 29.9.2015, B2.
- Kiviranta, Esko (2015). Kreikka taitaa vedättämisen taidon. Pohjalainen 22.7.2015, B2.
- Koivisto-Rasmussen, Raija (2015). Vaasassa säästöfarssi vain jatkuu. Pohjalainen 24.9.2015, B2.
- Koski, Susanna (2015). Uudet ideat syntyvät vain yrittämällä. Pohjalainen 4.7.2015, B2.

- Koski, Susanna (2015). Kauppiaat ja asiakkaat saavat vapauden valita. Pohjalainen 29.8.2015, B2.
- Kouhi, Heikki (2015). Kuntatalouden realiteetit. Pohjalainen 23.8.2015, B2.
- Kukko, Risto (2015). Sietämätöntä taloudenpitoa. Pohjalainen 19.10.2015, B2.
- Kurvinen, Antti (2015). Talouden moraali. Pohjalainen 18.7.2015, B2.
- Köyhä ja kipee (2015). Mustan syyskuun manifesti lyö lyötyä. Pohjalainen 21.9.2015, B2.
- Laitala, Kari (2015). Säästöt sulkemisesta. Pohjalainen 26.9.2015, B2.
- Laitala, Kari (2015). Keuliiko kaupungin mopo säästöintoilussa. Pohjalainen 19.10.2015, B2.
- Latva-Panula, Matti (2015). Katseet kotimaahan. Pohjalainen 21.7.2015, B2.
- Lehtimäki, Esko (2015). yleislakollako maksetaan velat? Pohjalainen 16.9.2015, B2.
- Lehto, Taina Inkeri (2015). Rahaa ulos ja taskusta toiseen. Pohjalainen 10.10.2015, B2.
- Leivo, Ari (2015). Jean-Claude ja mersu. Pohjalainen 26.8.2015, B2.
- Leppäkorpi, Minna (2015). Onko Vaasalla varaa lomauttaa henkilökuntansa. Pohjalainen 7.7.2015, B2.
- Luukkainen, Olli (2015). Yhteiskuntasopimuksen katettava koko kansa. Pohjalainen 17.8.2015, B2.
- Manninen, Anneli (2015). Happamia marjoja. Pohjalainen 26.8.2015, B2.
- Mantere, Otto (2015). Suomalaiset äänestivät erilaista muutosta. Pohjalainen 18.9.2015, B2.
- Myllymäki, Markus (2015). Eduskunta on koko kansan etujärjestö. Pohjalainen 19.9.2015, B2.
- Myllymäki, Markus (2015). Työajan pidennys on paras ratkaisu. Pohjalainen 23.9.2015, B2.
- Mäkelä, Antti (2015). Keskusta käänsi jälleen Kreikka-kelkkansa. Pohjalainen 23.7.2015, B2.
- Mäkelä, Kaj (2015). Suomi nousuun! Miten?. Pohjalainen 17.9.2015, B2.

- Märk, Reijo (2015). Suomen talous kuntoon. Pohjalainen 18.9.2015, B2.
- Nevantakanen, Mikko (2015). Velka kiusaa työtöntä. Pohjalainen 25.7.2015, B2.
- Nevantakanen, Mikko (2015). Muutokset tarpeen. Pohjalainen 30.7.2015, B2.
- Niemi-Lilahti, Anita (2015). Kolmella maakunnalla pitkät perinteet yhdessä toimimisesta. Pohjalainen 24.9.2015, B2.
- Niemistö, Jussi K. (2015). Punapääoma isänmaan käyttöön. Pohjalainen 2.10.2015, B2.
- Niinistö, Ville & Laura Ala-Kokko (2015). Leikkauksille on vaihtoehtoja. Pohjalainen 7.10.2015, B2.
- Nygård, Mauri (2015). Sama harhautuksen tie. Pohjalainen 18.9.2015, B2.
- Nylander, Mikaela, Mats Nylund & Stefan Wallin (2015). Hallitus vaikeuttaa kalastuselinkeinoa. Pohjalainen 12.7.2015, B2.
- Näin on asiat (2015). Suomestako seuraava EU-tukipakettimaa?. Pohjalainen 10.8.2015, B2.
- Paavola, Silja (2015). Tavoitteet ovat yhteiset. Pohjalainen 12.8.2015, B2.
- Pesonen, Antti (2015). Kreikka paljastaa monta asiaa. Pohjalainen 8.7.2015, B2.
- Pulkkinen, Eelis (2015). Eurot Saksan pankeille. Pohjalainen 16.7.2015, B2.
- Pöntinen, Harri (2015). Autoverouudistus on täysi susi. Pohjalainen 21.8.2015, B2.
- Risikko, Paula (2015). Kesä työn merkeissä. Pohjalainen 12.7.2015, B2.
- Risikko, Paula (2015). Niukkuuden jakamista. Pohjalainen 4.10.2015, B2.
- Routamaa, Vesa (2015). Vaasan kirjastot ja johtaminen. Pohjalainen 19.9.2015, B2.
- Rouvinen-Wilenius, Päivi (2015). Terve talous vaatii uskoa tulevaisuuteen. Pohjalainen 30.9.2015, B2.
- Salminen, Asko (2015). Tuottavuusloikkaa ei pelkällä palkka-alella. Pohjalainen 19.9.2015, B2.
- Saloranta, Allan (2015). Suomesta kehitysmäa. Pohjalainen 11.9.2015, B2.
- Santala, Heikki (2015). Kilpailukyky on kunnossa. Pohjalainen 20.8.2015, B2.
- Sipilä, Juha, Timo Soini & Alexander Stubb (2015). Tekemättä ei voi jättää. Pohjalainen 17.9.2015, B2.

- Strand, Joakim (2015). Tärkeitä hankkeita etenevät. Pohjalainen 27.7.2015, B2.
- Strand, Joakim (2015). Mallia pohjalaismaakunnista. Pohjalainen 23.8.2015, B2.
- Strand, Joakim (2015). Fokus leikkauksista kasvuun. Pohjalainen 20.9.2015, B2.
- Strand, Joakim (2015). Ottakaamme saksalaisesta maalaisjärjestä mallia. Pohjalainen 18.10.2015, B2.
- Suni, Risto (2015). Vaihtoehto veroprosentin nostolle. Pohjalainen 2.7.2015, B2.
- Säynätsalo, Tiina (2015). Nyt on kovien säästöjen aika. Pohjalainen 11.9.2015, B2.
- Tarkkailija (2015). Parannusehdotuksia menojen karsimiseksi. Pohjalainen 6.9.2015, B2.
- Tasapuolisuus kaikille (2015). Taloustalkoot kaikille. Pohjalainen 23.9.2015, B2.
- Tolppanen, Maria (2015). Loma ei vie lamaa. Pohjalainen 25.7.2015, B2.
- Tolppanen, Maria (2015). Neuvotteluiden luvattu maa. Pohjalainen 22.8.2015, B2.
- Uusitalo, Heikki (2015). Yhteiskuntasopimus kaikkien etu. Pohjalainen 4.8.2015, B2.
- Urpilainen, Jutta (2015). Starttirahat turvattava, samoin Kreikka-vakuudet. Pohjalainen 4.7.2015, B2.
- Urpilainen, Jutta (2015). Verokikkailu on estettävä. Pohjalainen 2.8.2015, B2.
- Urpilainen, Jutta (2015). Sopimussyhteiskuntaa kannattaa vaalia. Pohjalainen 27.9.2015, B2.
- Urpilainen, Jutta (2015). SDP:n vaihtoehtobudjetin tärkeä osa oikeudenmukaisuus. Pohjalainen 16.10.2015, B2.
- Viinamäki, Matti (2015). Kansan ostovoimaa ei saa leikata. Pohjalainen 17.9.2015, B2.
- Viren, Matti (2015). Velkaantumisessa ei ole järkeä. Pohjalainen 22.9.2015, B2.
- Viren, Matti (2015). Vyönkiristykset vasta tulossa. Pohjalainen 14.10.2015, B2.
- Välimaa, Pentti (2015). Hyväosaiset pelkäävät veroalensa puolesta. Pohjalainen 22.7.2015, B2.
- Välimaa, Pentti (2015). Sipilän hallitus hautoo kansalle kosta. Pohjalainen 26.8.2015, B2.

Wallin, Harry (2015). Demokratiasta ei lipsuta. Pohjalainen 21.8.2015, B2.

Ylitalo, Alpo (2015). Runsasjärvinen Suomi saisi kalasta oivan vientituotteen. Pohjalainen 7.8.2015, B2.

Östman, Peter (2015). Kateutta ei kannata ihmetellä. Pohjalainen 2.8.2015, B2.

Östman, Peter (2015). Kuleassa kesäsäässäköön ei politiikan ilmapiiri viilene. Pohjalainen 8.8.2015, B2.

Östman, Peter (2015). Työelämän rakennemuutoksella kiire. Pohjalainen 5.9.2015, B2.